107. Tiistaina 5 päivänä lokakuuta 1993

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

S.

Kolmas käsittely:

1) Ehdotus laiksi evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain 6 §:n muuttamisesta 2947

Hallituksen esitys n:o 123
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 18

Toinen käsittely:

2) Ehdotukset postitoimintalaiksi ja laiksi elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 49
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 6

3) Ehdotus laiksi Posti- ja telelaitoksen muuttamisesta osakeyhtiöksi 2962

Hallituksen esitys n:o 50
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 7

4) Ehdotus laiksi leipomotyölain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 108
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 5

Ensimmäinen käsittely:

5) Ehdotukset laeiksi Suomen Hallitusmuodon, valtiopäiväjärjestyksen sekä valtioneuvoston ministeriöiden lukumäärästä ja yleisestä toimialasta annetun lain muuttamisesta 2963

Hallituksen esitys n:o 317/1992 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 10

6) Ehdotukset laeiksi yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta annetun lain 1 ja 13 §:n muuttamisesta sekä yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta 2979

Hallituksen esitys n:o 157
Lakivaliokunnan mietintö n:o 13

7) Ehdotus laiksi tuotevastuulain muuttamisesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta 2980

Hallituksen esitys n:o 135
Talousvaliokunnan mietintö n:o 30

Esitellään:

8) Hallituksen esitys n:o 158 laiksi eräistä poikkeuksista kuntien valtionosuuslain 8 §:n säännöksiin vuonna 1994 ..... „

9) Hallituksen esitys n:o 168 laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta ... 2986

10) Hallituksen esitys n:o 156 laiksi Teollisen yhteistyön rahasto Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain 3 a ja 3 b §:n muuttamisesta 2988

11) Hallituksen esitys n:o 166 laiksi pienten ja keskisuurten yritysten investointien

S.

korkotukilainoista annetun lain 2 ja 4 §:n muuttamisesta 2988

12) Hallituksen esitys n:o 167 laiksi energia-avustuksista annetun lain 3 §:n muuttamisesta ..... „

13) Ed. Rauramon lakialoite n:o 37 laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta ..... „

14) Hallituksen kehitysyhteistyökertomus eduskunnalle vuodelta 1992 (K 11) .. 2989

Pöydällepanoa varten esitellään:

15) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 31 sen johdosta, että eduskunnan tietoon on saatettu valtiovarainministeriön päätös maahan tuodun rakennussementin perushinnasta ja lisätullista (MP 1) 2995

16) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 32 sen johdosta, että eduskunnan tietoon on saatettu valtiovarainministeriön päätös maahan tuodun ahvenen ja kuhan sekä niiden fileiden perushinnasta ja lisätullista (MP 2) ..... „

17) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 14 hallituksen esityksestä laiksi eräistä vesitilusjärjestelyistä annetun lain muuttamisesta (HE 70) ..... „

18) Talousvaliokunnan mietintö n:o 31 hallituksen esityksestä laeiksi arvo-osuustileistä annetun lain 6 ja 32 §:n muuttamisesta sekä arvo-osuusjärjestelmästä annetun lain sekä siihen liittyvän lainsäädännön voimaantulosta annetun lain 6 §:n 2 momentin kumoamisesta (HE 136) ..... „

19) Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 6 hallituksen esityksestä laiksi työsuojelun valvonnasta ja muutoksenhausta työsuojeluasioissa annetun lain 22 §:n muuttamisesta sekä laiksi syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille ja menetelmille ammatissaan altistuvien rekisteristä (HE 93) ..... „

Puhetta johtaa puhemies Suominen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Paakkinen sekä edustajat Andersson, Biaudet, Björkenheim, Ihamäki, Jaakonsaari, Jurva, Kalliomäki, Kauppinen, Koski, Laaksonen, Lamminen, Lax, Lehtosaari, Leppänen J., Leppänen P., Linnainmaa, Luhtanen, Ollila, Paasio, Paloheimo, Pelttari, Pietikäinen M., Polvinen, Rehn O., Saari, Saastamoinen, Salolainen, Turunen, Törnqvist ja Varpasuo.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Saari, Lamminen, Ollila, Rehn O., Ihamäki ja Polvinen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden vuoksi ed. Kalliomäki, virkatehtävien vuoksi ed. Salolainen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Andersson, Laaksonen ja M. Pietikäinen, tämän kuun 7 päivään yksityisasioiden vuoksi edustajat Jaakonsaari ja Paasio, 8 päivään sairauden vuoksi ed. Turunen, virkatehtävien vuoksi edustajat Lax, Lehtosaari, P. Leppänen, Paakkinen, Törnqvist ja Varpasuo sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Polvinen ja Saastamoinen sekä 15 päivään virkatehtävien vuoksi edustajat Björkenheim, Jurva, Koski, J. Leppänen, Linnainmaa, Louekoski, Luhtanen ja Paloheimo sekä ensi tammikuun 31 päivään yksityisasioiden vuoksi ed. Biaudet.

Uusia hallituksen esityksiä

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan lokakuun 1 päivältä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 173, 175, 176 ja 178—186, jotka nyt on edustajille jaettu.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 439, 446,

450, 451 ja 459. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Suomen Pankin tilintarkastajat

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että tultuaan valituksi eduskunnan pankkivaltuutetuksi pyytää ed. Ala-Nissilä vapautusta Suomen Pankin tilintarkastajan tehtävästä. Puhemiesneuvosto puoltaa anomusta.

Anomukseen suostutaan.

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että eduskunta päättäisi antaa eduskunnan valitsijamiesten tehtäväksi uuden Suomen Pankin tilintarkastajan valitsemisen vapautuksen saaneen sijaan toimikauden jäljellä olevaksi ajaksi.

Hyväksytään.

Ed. Hassin ym. välikysymys kansantalouden rakenteiden muuttamisesta työntekoa ja työllistämistä suosiviksi

P u h e m i e s : Ulkopuolella päiväjärjestyksen ilmoitetaan, että viime istunnossa tähän istuntoon pöydälle pantuun ed. Hassin ym. välikysymykseen n:o 3 kansantalouden rakenteiden muuttamisesta työntekoa ja työllistämistä suosiviksi ovat sen allekirjoittajien lisäksi yhtyneet edustajat Paasio, Luttinen, Rajamäki, Urpilainen, Lahti-Nuuttila, Vähäkangas, Mäkipää ja Nikula.

Kun välikysymykseen on liittynyt kaikkiaan 42 edustajaa, tulen valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momentin mukaisesti antamaan välikysymyksen tiedoksi asianomaiselle valtioneuvoston jäsenelle.

P ä i v ä j ä r j e s t y k s e s s ä o l e v a t a s i a t :

1) Ehdotus laiksi evankelis-luterilaisen kirkon eläkelain 6 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 123
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 18

P u h e m i e s : Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotukset postitoimintalaiksi ja laiksi elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 49
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 6

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 6. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 3) asiasta.

Yleiskeskustelu:

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Julkisessa sanassa on näkynyt tietoja, että Suomen Maaseudun Puolueen eduskuntaryhmä hyväksyisi ns. postilait. Tämä ei ryhmän enemmistön osalta pidä paikkaansa. Me hyväksymme postitoimilain sillä tavoin muutettuna kuin ed. Tennilän lakiin tekemä muutosehdotus 8 §:n kohdalla edellyttää. Toisin sanoen postin jakopalveluja on sen mukaisesti esimerkiksi kerrostaloissa suoritettava huomattavasti paremmin, samoin taajama-alueella ja myös haja-asutusalueilla, kuin on hallituksen esityksessä ja valiokunnan mietinnössä. Sen sijaan emme hyväksy, ryhmän enemmistö, Postin muuttamista osakeyhtiöksi.

Tämä osoittaa hallituksen näkemyksiä siitä, että annetaan heilurin lainsäädännössä jälleen heilahtaa toiseen laitaan eli mahdottomuuksiin, joista eräänä päivänä, kenties seuraavan hallituksen aikana, jälleen palataan toiseen laitaan.

Me emme hyväksy sitä, että tiettyjä peruspalveluja yhteiskunnassa hoidetaan liiketoimisesti osakeyhtiömuodossa. Jos me hyväksymme Postin osakeyhtiöksi, joka näkemys vielä joitakin vuosia sitten olisi katsottu mahdottomaksi, seuraava vaihe on se, että Kansaneläkelaitoksesta muodostetaan myös osakeyhtiö, joka huolehtii mahdollisimman vähillä kustannuksilla sille kuuluvista peruspalveluista, ja poliisista myös muo-

dostetaan osakeyhtiö. Tämän tyyppinen järjestelmä peruspalvelujen kannalta on mahdoton, emmekä me voi ryhmän enemmistössä sitä hyväksyä.

Ed. Suhonen on ollut tätä mieltä liikennevaliokunnassa, ja toki hänelle se sallittakoon. Minä puhun ryhmän enemmistön nimissä. Me tulemme olemaan hylkäysehdotuksen takana Postin yhtiöittämiskysymyksessä.

Ed. N i i n i s t ö : Herra puhemies! Kiinnittäisin huomiota vain postitoimintalakiin sen vuoksi, että tuo laki koskettelee hyvin syvästi erästä suomalaista keskeistä perusvapautta, nimittäin sananvapautta.

Heti aluksi haluan todeta sen, että liikennevaliokunta näyttää pysyttäneen hallituksen esityksestä kahdeksan pykälää 31:stä alkuperäisessä muodossa. Minä vähän epäilen, että liikennevaliokunta siitäkin huolimatta on ollut vielä varsin kohtelias liikenneministeriön esitystä kohtaan.

Ministeriön valmistelutyö lakiesityksessä on ollut hämmentävän heikkolaatuista. Esimerkiksi perustuslakivaliokunnan oman lausunnon pohjaksi oli hyvin keskeisiltä osin ensiksi selitettävä se, miten perustuslakivaliokunta ymmärtää esityksen, ja vasta sen jälkeen päästiin ottamaan kantaa siihen esitykseen, joka ensin oli jouduttu tekemään näin itselle ymmärrettäväksi.

Perustuslakivaliokunta on varsinaisten valtiosääntöön liittyvien huomautuksien ohella lakiesityksestä antamassaan lausunnossa joutunut menemään myös hyvin pitkälle perinteisen roolinsa ulkopuolelle ns. hyvän lainsäädäntötavan vaatimuksiin, joita liikenneministeriön esitys ei kuin osaksi täytä. Tämäkin ilmaisu sisältää tiettyä kohteliaisuutta.

Niinpä perustuslakivaliokunta joutui kiinnittämään huomiota siihen, että esityksessä oli käytetty, kuten perustuslakivaliokunnan lausunnon viimeisestä kappaleesta käy ilmi, omaksuttuja käsitteitä hyvin epätarkasti. Valiokunta katsoi, että keskeisiä käsittelyjä ja niiden määrittelyjä on vielä uudelleen harkittava ja tarkistettava ne kauttaaltaan. Sellaiset avaintermit kuin postitoiminta, joukkopostitoiminta, postilähetys, joukkopostilähetys olivat esityksessä hivenen sekavasti eri pykälissä käsiteltyinä. Muutenkin valiokunta katsoi, että esityksen kieliasu oli sellainen, ettei se yksinkertaisesti vastaa selkeys- ja ymmärrettävyysvaatimuksia. Tämän vuoksi perustuslakivaliokunta joutui heittämään sellaisen piikin, että se toivoi, että lakiesitys kokonaisuudessaan vielä olisi annettu kotimaisen kielen asiantuntemukseen pohjautuvaan tarkasteluun.

Kaikkia näitä taustoja vastaan on todettava, että liikennevaliokunta on tehnyt erinomaista työtä. Se on koonnut näistä palasista muuttaen liki kaiken, niin kuin totesin, nyt huomattavasti paremman kokonaisuuden.

Mutta, herra puhemies, se, miksi tässä vaiheessa puheenvuoron käytän, johtuu osittain myös siitä, että parhaillaan eduskunnassa on käsiteltävänä niin ikään liikenneministeriön valmistelema esitys Oy Yleisradio — Rundradion Ab:stä. Kun perustuslakivaliokunnassa hyvin vakavailmeiseksi tunnettu valtiosääntöjuristi joutuu tuosta esityksestä käyttämään sellaisia sanontoja, ettei se ole "kunniaksi suomalaiselle lakikielelle" tai että se on "poskettoman väljä", silloin joutuu epäilemään, että liikenneministeriössä ei oteta niin keskeistä kysymystä kuin perusoikeuksiimme kuuluvaa sananvapautta aivan niin vakavasti kuin se ansaitsisi.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen erittäin tyytyväinen, että nimenomaan perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Sauli Niinistö puuttui siihen asiaan, josta jo viime perjantaina keskusteltiin, eli postitoimintalain sananvapautta loukkaavaan sisältöön. Toki liikennevaliokunta ansaitsee tunnustuksen siitä, että se on yrittänyt jollakin konstilla saattaa tätä lakia parlamentaarisen demokratian mukaiseksi, sellaisen demokratian mukaiseksi, jossa kunnioitetaan meidän perustuslakiamme ja Suomen hallitusmuodon 10 §:ää, jossa sananvapaus on loukkaamaton. On hämmästyttävää, ettei liikenneministeriö pysty tekemään kunnollisia lakiesityksiä. Yleisradiolaissa on aivan sama ongelma kuin postitoimintalaissa ja näissä molemmissa laeissa. Ne ovat, kuten ed. Niinistö sanoi, liian väljiä.

Jos olisi mahdollista, nimenomaan postitoimintalaki pitäisi palauttaa kokonaan liikenneministeriöön uudelleen valmisteltavaksi eli se pitäisi hylätä.

Liikenneministeri N o r r b a c k : Arvoisa puhemies! Nyt olemme kuulleet kaksi puheenvuoroa sananvapaudesta. Kukaan ei ole puhunut, kenen sananvapautta olisi tarkoitus suojella. Kansanedustaja Niinistö puolustaa suurten lehtitalojen intressejä, mikä liittyy jakeluun. Minusta kuluttajan, lukijan intressi on päällimmäisin. Jos syytetään Yleisradiolakia siitä, että se on liian väljä, halutaan poliittisesti lakien kautta rajoit-

taa, säätää Yleisradion toimintaa. Minä olen lähtenyt siitä, että sananvapaus lähtee siitä, että tiedotusvälineet ovat riippumattomia ja avoimia kaikille. Mutta jos halutaan tiukentaa lainsäädäntöä, niin silloin ainakin joidenkuiden sananvapaus kärsii siitä. Minusta näin epätäsmällisesti on mahdotonta keskustella sananvapaudesta, joka on hyvin tärkeä periaate, kuin edelliset puhujat nyt ovat tehneet.

Ed. Rauramo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Niinistö toi perustuslakivaliokunnan näkemyksen postitoimintalakiin. Todella liikennevaliokunta muutti kaikki perustuslakivaliokunnan esittämät asiat ja sen lisäksi liikennevaliokunta poisti laista ilmoitus- ja lupamenettelyn käytännöllisesti katsoen kokonaan. Ilmoitus- ja lupamenettelyjen poisto tapahtui liikennevaliokunnan yksimielisellä päätöksellä. Siitä huolimatta ministeri Norrback edelleenkin täällä esittää, että ilmoituslupamenettely olisi pitänyt sinne jättää. Tämä tuntuu kyllä melko kummalliselta.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Me puhumme eri kieltä ministeri Norrbackin kanssa. Minusta se, mitä hän esitti, liittyy lain substanssiin, johon en sanallakaan ole halunnutkaan tässä yhteydessä puuttua. Mutta, ministeri, minä tunnen suurta huolta siitä, jos meillä todella valtiosääntöjuristit joutuvat kerta toisensa jälkeen antamaan kuvan, että liikenneministeriön valmistelu näin keskeisessä kuin sananvapauteen liittyvässä kysymyksessä on vaatimattomasti sanottuna huolimatonta.

Liikenneministeri Norrback: Herra puhemies! Minä veikkaan, että nämä arviot ovat aika lailla myös poliittisia. Perustuslakivaliokunta nykyään aivan liian usein ja liian selvästi käyttää ideologisia perusteluja kannanottoihinsa. Siitä löytyy valitettavan monta esimerkkiä perustuslakivaliokunnan työstä tänä vuonna. Tämä on taas eräs esimerkki siitä. Minä olen valmis puhumaan sananvapaudesta ja miten se voidaan turvata kansalaisille, mutta en silloin lähtisi liikkeelle suurten lehtitalojen intressistä, niin kuin te nyt teette, vaan minä lähtisin liikkeelle siitä, että turvataan mahdollisimman paljon lehtiä mahdollisimman hyvin jaettuina mahdollisimman varhain aamulla. Siitä yksittäiset lehtitalot eivät ole kiinnostuneita.

Jos se on sananvapautta, että ainoastaan suuret lehdet saavat dominoida esimerkiksi aamujakelua tai muuten jakelua, niin se ei luo ainakaan lisää monipuolisuutta.

Ed. Saari merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Kasurinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Liikennevaliokunta oli aikamoisen tehtävän edessä kirjoittaessaan postitoimintalakia uudelleen. Kun lähdimme kesätauolle ja saimme perustuslakivaliokunnan lausunnon kyseisestä laista, totesimme, että tämä on syytä palauttaa laiskanläksylle liikenneministeriön virkamiesvalmisteluun.

Lisäksi me edellytimme, että tämä laki olisi tullut tarkentaa yhteistyössä oikeusministeriön kanssa. Ja kun sitten syksyllä palasimme tämän laiskanläksyn ääreen, voimme todeta oikeusministeriön asiantuntijalausunnon perusteella, että yhteistyötä ei todellisuudessa ollut tapahtunutkaan. Kuitenkin perustuslakivaliokunta nimenomaan omassa lausunnossaan kiinnitti huomiota moniin eri pykäliin, jotka kaipasivat korjaamista.

En puutu niinkään tässä puheenvuorossani sananvapauteen ja sen edellytyksiin, täyttyvätkö ne tämän lain säätämisen myötä. Minä jälleen kerran perään sitä, että eduskunnalle tuodaan lainsäädäntöä, joka on riittävän hyvin ja selkeästi valmisteltu, ettemme joudu monimutkaisen paikkaustehtävän eteen valiokunnissa.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä en kyllä nyt ymmärrä, miten sananvapauden, yhden tärkeimmän kansalaisoikeuden, voi jakaa sillä tavalla kuin ministeri Norrback omassa puheenvuorossaan jakaa. Minusta sananvapaus on jakamaton ja sitä ei saa loukata missään oloissa, olipa kysymys sitten vaikka suurten lehtitalojen eduista tietyllä tavalla. Kyllä lehtien kautta välittyy myös niitten kansalaisten sana, jotka lehtiin esimerkiksi kirjoittavat, kuten ministeri Norrback. Hänen sananvapautensa toteutuu, kun hän saa sanansa kuuluviin. Minä en ota tässä sen kummempaa kantaa substanssiin, mutta minusta sananvapautta ei missään tapauksessa tällä tavalla pidä ryhtyä jakamaan, että käyttäjien sananvapaus on parempaa sananvapautta kuin esimerkiksi tuottajien sananvapaus. Minusta tämä on hävytön jako, ja minusta ministeri Norrbackin kannanotto perustuslakivaliokunnan työhön — toivottavasti en käytä pahaa sanaa — oli kyllä täysin kohtuuton.

Ed. N i i n i s t ö (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minä tahdon uskoa ministerin hyvään tahtoon sananvapauden osalta enkä ole tämän lain substanssiin puuttunutkaan. Mutta minä pahoin pelkään, että juuri tuo ministerin asenne kuvastaa ministeriönkin lainvalmistelun asennetta, että näin me tarkoitamme ja on hiukan yksi lysti, miten me sen kirjoitamme, näin me kuitenkin ajattelemme tehdä. Sellainen maku jää näistä esityksistä.

Nyt kuitenkin, kun me puhumme sananvapaudesta perusoikeutena emmekä poliittisena kysymyksenä, emme projisoi sitä edes tähän ehdotukseen, olisi syytä huolellisesti miettiä, minkälaisia lakitekstejä sen osalta tuodaan käsittelyyn. Kun perustuslakivaliokunta joutui toteamaan esimerkiksi sen, että tämän lain keskeiset avaintermit eivät saa johdonmukaisesti joka kohdassa samaa sisältöä ja että sitä on tarkennettava, sillä ei ole mitään tekemistä politiikan kanssa. Sillä on sen verran tekemistä tämän lain kanssa, että tämän lain soveltaminen muuten on liki mahdotonta, ellei tiedetä, mitä lainsäätäjä tarkoittaa. Ja minusta, valitettavaa kyllä, tällaiset puutteet toistuvat ministeriön esityksissä.

Kun viittasin nyt eduskunnassa käsiteltävänä olevaan Oy Yleisradio — Rundradion Ab:tä koskevaan lainsäädäntöön, ei ole tälle talolle kunniaksi kuulla, että täällä on ehdotuksia, jotka eivät ole kunniaksi suomalaiselle lakikielelle.

Ed. V i s t b a c k a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Norrback minun mielestäni aika omituisella tavalla käsitteli perustuslakivaliokunnan politisoitumista lähinnä päätösten teossa.

Herra puhemies! Minä olen ollut lähes koko eduskuntakauden ajan perustuslakivaliokunnassa ja tiedän, millä tavoin hallitusryhmien edustajia siellä painostetaan. Viime syksy oli tästä tyypillinen esimerkki.

Herra puhemies! Minä en ymmärrä lainkaan sitä, että ministeri Norrback täällä arvosteli politisoitumisesta, jos valiokunta yksimielisesti, kuten valiokunnan puheenjohtaja totesi, kritisoi sitä, että lakiehdotus on kieliasultaan jopa sellainen, että selkeys ja ymmärrettävyys eivät lainkaan toteudu. Sama on tilanne nyt jo toisen kerran Yleisradiota koskevan lainsäädännön osalta. Tässä ei puhuta nimenomaan sen lain sisällöstä sinällään, vaan siitä, miten valmistellaan, kun edes asiantuntijat eivät ymmärrä sitä, mitä ministeri on hallituksen esityksessä tarkoittanut pykälien sisällöllä. Tästä, herra puhemies, on minun mielestäni kysymys.

Ed. R a u r a m o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Norrback viittaa jatkuvasti sanomalehtien varhaisjakeluun. Se on siinä mielessä hämmästyttävää, että sanomalehtien varhaisjakeluprojekti on toiminut hiukan yli kymmenen vuotta ja yhtä ainutta kertaa ei ole tullut yhtään valitusta siitä, että tässä projektissa mukana olevat lehdet eivät olisi päässeet tämän jakelun piiriin.

Sen lisäksi tässä jakelussa syntyvät kustannukset on jaettu liikenneministeriön tekemän ehdotuksen mukaisesti. Ei niitä sanele mikään yksi iso lehtitalo pääkaupunkiseudulla, Sanoma Osakeyhtiö tai Helsingin Sanomat, Turussa Turun Sanomat tai näin poispäin. Nämä on tehty ihan yhteisellä päätöksellä. Tämä systeemi on toiminut erinomaisen hyvin. Kyllä suuresti ihmettelen, että tähän olisi pitänyt lainsäädäntöä vielä liittää.

Ed. S a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni ministeri Norrback ja perustuslakivaliokunnan jäsenet puhuvat hieman eri asiasta. Aikanaan kun valtiosääntöämme on kirjoitettu, me olemme eläneet aika tavalla toisenlaisessa yhteiskunnassa, jolloin valtiosäännöllä on ollut tarpeen turvata painotuotteiden vapaa levittäminen.

Ministeri Norrback tässä lakiesityksessä ymmärtääkseni pyrki kyllä pelkästään hyvään eli siihen, että mahdollisimman monella olisi mahdollisimman aikaisin mahdollisuus tuo painotuote saada pöydälleen. Mutta koska se kuitenkin näytti olevan ristiriidassa kirjoitetun valtiosäännön kanssa, niin niin kauan kuin valtiosääntöä ei ole muutettu, sitä on noudatettava, ja sen vuoksi liikennevaliokunta tuon pykälän mietinnössään esitti poistettavaksi.

Ed. H a s s i : Arvoisa puhemies! Olen ed. Niinistön kanssa samaa mieltä siitä, että laki on huonosti valmisteltu. Se on liikaa Postin sanelema, ja lisäksi käsitteitä käytetään siinä epämääräisesti.

Tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään sen pykälän muuttamista, jossa puhutaan postilaatikkojen sijoittamisesta. Tämähän on se pykälä, jolla jälkikäteen siunataan muutos, jonka Posti jokin aikaa sitten teki, kun se yksipuolisella päätöksellään siirtyi laatikkokantoon. Tulen esittämään pois niitä momentteja, joilla velvoite-

taan sekä kunta että pientalojen asukkaat suostumaan tähän järjestelyyn.

Sen sijaan en kannata ed. Tennilän vastalauseen mukaista esitystä, joka merkitsisi sitä, että kotiin kantoa laajennettaisiin siitä, mitä se pari vuotta sitten oli eli että taajama-alueella alettaisiin kantaa ovesta sisään posti sellaisellakin alueella, millä alun perin ihmiset ovat muuttaneet taloihin, joissa on ollut postilaatikot.

Postin yhtiöittämislakia kritisoin jo ensimmäisessä käsittelyssä. Ilmoitan, että kolmannessa käsittelyssä tulen kannattamaan Postin yhtiöittämislain hylkäämistä. Olen sitä mieltä, että Telen yhtiöittäminen on aivan perusteltua, mutta Posti ei kerta kaikkiaan palvelualttiudeltaan ole kypsä muuttumaan osakeyhtiöksi ilman, että kansalaisille koituu vaaraa palvelun huononemisesta vielä nykyiseenkin verrattuna.

Ed. N i k u l a : Arvoisa puhemies! Posti on instituutio, joka koskettaa jokaista suomalaista. Se varmasti seuraa jokaista meitä tavallaan kehdosta hautaan. Useat saavat syntymätodistuksensa postista ja viimeiset viestit ihmisestä siirtyvät eteenpäin postitse. Se on instituutio, joka monella tapaa pitää yhteiskuntaa tietovirtojen, miksei tunteiden ja tunnelmienkin osalta koossa. Siinä mielessä tämä lakiesitys on erittäin keskeinen.

Postin peruspalveluun kuuluu viedä viestejä perille. Eräs ystäväni kertoi tapahtumista yhdysvaltalaisessa isossa liiketalossa, jota vartioi puolisen tusinaa pyssymiestä. Sinne tuli nuori poika postilaatikko olkapäällään. Pyssymiehet pysäyttivät tuon pojan ja sanoivat, että tänne ei pääse. Poika napautti postilaatikkoa ja sanoi, että tässä on Yhdysvaltain valtion kuljettamaa postia. Se pääsee minne vain.

Tämän lain jälkeen suomalainen postinkantaja ei voi näin ylpeänä ja pystypäin täyttää tehtäväänsä. Postin palvelut merkittävällä tavalla huononevat. Yksilöllisestä palveluksesta syntyy eräänlaista tusinatuotetta ja miksei jonkinlaista tukkukauppaakin.

Tämän lakiesityksen perustuslakivaliokuntakäsittelyssä, niin kuin valiokunnan puheenjohtaja ed. Niinistö täällä on kertonut, saimme hyvin murskaavan palautteen monilta asiantuntijoilta, joiden suhde sinänsä hallituksen ja opposition tilanteeseen tai edes tämän lain sisältöön oli neutraali.

Kiinnitän vain huomiota lain 1 §:n 1 momenttiin, jonka liikennevaliokunta on jättänyt sellaisenaan voimaan tulevaksi. Täällä säädetään: "Postitoiminnan hoitamista on edistettävä postin lähettäjien, postin saajien ja postitoiminnan kokonaisuuden edun mukaisesti." Mitä tämä tarkoittaa? Voisiko toisin olla, arvoisa liikenneministeri ja arvoisa liikennevaliokunnan puheenjohtaja? Voisiko Postilla olla mitään muita velvoitteita kuin nämä? Miksi tällaista tarvitsee säätää? Lain tehtävänä on kieltää, käskeä ja rangaista. Sinne ei tarvitse minkäänlaisia liikkeenjohdollisia tai poliittisia iskulauseita sijoittaa.

Tämä käsitteellinen sekamelska, joka tässä lainsäädännössä on, oli yhtenä syynä siihen, että perustuslakivaliokunta päätyi mietintönsä loppukannanotossa hyvin harvinaiseen, mutta sitäkin perustellumpaan ajatukseen: "Valiokunnan mielestä liikennevaliokunnan tulisi harkita kotimaisten kielten asiantuntemukseen turvautumista esityksen jatkokäsittelyssä." Kyllä tämä esitys oli perustuslakivaliokunnan yksimielisen ja myös sen asiantuntijoiden yksimielisen käsityksen mukaan niin kuin entisen alokkaan asento: se ei korjaamalla parane, vaan se on tehtävä kokonaan uudelleen.

Ed. Kasurinen puheenvuorossaan toi minulle uuden ajatuksen, sen, että valiokunta edellytti yhteistoimintaa liikenneministeriön ja oikeusministeriön välillä, jota ei kuitenkaan saatu toteuttaa. Siinäkin suhteessa, että olisi sitä mieltä, että tämä lakiesitys on asiallisesti hyväksyttävä, jota en kuitenkaan voi kannattaa, minusta tämäntapainen valiokunnan toivomus on valtioneuvostossa otettava tosissaan. Haluan todella kaikessa kunnioituksessa ja lojaalisuudessa sanoa liikenneministerille ja hänen ministeriönsä virkamiehille, että teillä on lainvalmistelun tasossa paljon parantamisen varaa. Yleisradiolaki tulee olemaan seuraava ongelmakohta, johon palaamme valitettavasti siihenkin aikanaan.

Tämän lain valmisteluhistoriahan lähtee liikkeelle osittain eduskunnan oikeusasiamiehelle tehdyistä kanteluista. Oikeusasiamies Jacob Söderman on antanut parikin hyvin mittavaa ratkaisua postitoiminnasta ja sen oikeudellisesta säätelystä, sen lainsäädännöllisestä järjestämisestä. Joitakin näkökohtia lainsäädäntöön on koko ajan siirtynyt, mutta sellainen perusajatus on luettavissa myös oikeusasiamiehen kannanotoista, että postitoiminta jokaista suomalaista kiinteästi koskettavana ja jolla on merkittäviä yhteyksiä myös sananvapauden tasolle, kuten tässä keskustelussa on tullut ilmi, olisi tullut valmistella laajapohjaisessa valmisteluelimessä, jossa ovat mukana kaikki ne tahot, joiden elämään, toimintaan, yrittämiseen ja elinkeinoon Posti vaikuttaa.

Nyt tämän säännöksen on kirjoittanut kasvoton joukko valmistelijoita, joista ei oikeastaan ole kenelläkään tietoa. Se ainoa varmuus siellä on, että kirjeen vastaanottajaa tai lähettäjää siinä ei kovin pitkälle ole ajateltu.

Arvoisa puhemies! Tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä kannattamaan ed. Hassin tekemää poistoesitystä.

Kiinnitän vielä huomiota yhteen säännökseen, johon myöskään liikennevaliokunta ei ole asiallisesti ottaen puuttunut. Se on hallituksen esityksen 27 §. Se kuuluu valiokunnan mietinnössä, johon on tehty tarkistus valiokunnan suorittaman linjauksen vuoksi, näin: "Postilaitoksella on oikeus ylläpitää postitoiminnan hoitamiseksi postin ja joukkopostin lähettäjiä ja saajia koskevaa osoiterekisteriä."

Huomatkaa, hyvät edustajakollegat, postilaitoksia voi tulla kymmenittäin. Jokaiselle tulee lakisääteinen oikeus henkilörekisterin pitämiseen. Kaikki suomalaiset ovat jo kerran saaneet Postilaitoksesta terveisiä joukkomyyntikirjeellä, jossa tarjottiin tavaraa, jota säädyllisissä perheissä ei alle kouluikäisten katsottavaksi anneta. Tietysti tällaisella rekisterillä on hyviä palvelutavoitteita. Myönnän, että on hyvä, että Posti tietää epäselvissä tapauksissa, mihin kirjeen on mentävä. Mutta henkilörekisterin pitomahdollisuus olisi ollut mahdollisuus järjestää myös toisella tavalla kuin avaamalla kaikille postitoimintaluvan saaneille mahdollisuus lakisääteisen rekisterin pitoon, mikä merkitsee, että se siirtyy hyvin pitkälle henkilörekisterilainsäädännön yksilön oikeuksia, intimiteettiä ja yksityisyyttä turvaavien tilanteiden ulkopuolelle.

Ed. S a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Nikula puheenvuorossaan luki yhden virkkeen lain 1 §:stä, eli "postitoiminnan hoitamista on edistettävä postin lähettäjien, postin saajien ja postitoiminnan kokonaisuuden edun mukaisesti", ja kysyi, miten muuten voisi olla. Voisihan se muuten olla niinkin, että postitoiminta hoidettaisiin postitoiminnanharjoittajan edun mukaisesti. Eli kyllä se muutenkin voisi olla.

Kiinnitän huomiota siihen, että ed. Nikula jätti lukematta 1 §:stä kaksi sen tärkeintä virkettä, eli "lain tarkoituksena on turvata, että postia voi lähettää ja vastaanottaa tasapuolisin ehdoin koko maassa", sekä "erityisesti tulee turvata postipalveluiden saatavuus ja kustannusten tasavertaisuus harvaan asutuilla alueilla".

Mielestäni tämä 1 § on koko lakipaketin tärkein ja merkittävin pykälä. Emme edes harkinneet, että sitä olisi voitu poistaa laista.

Ed. M u t t i l a i n e n: Arvoisa puhemies! Koska puhemies sallii tässä yhteydessä keskustelun molemmista hallituksen esityksistä, puheenvuoroni koskettelee hallituksen esitystä n:o 50 Posti- ja telelaitoksen muuttamisesta osakeyhtiöksi.

Hallitus esittää Postilaitoksen muuttamista kaupalliseksi liikeyritykseksi ja perustelee muutosta sillä, että nykyinen laki rajoittaa investointeja ja lainanottoa sekä asettaa kiinteän omaisuuden luovutusrajoituksia. Kuitenkin näitä ongelmia voidaan ratkoa toimittaessa liikelaitoksenakin, näiden ratkaiseminen ei edellytä yhtiöittämistä. Perusteena käytetään myös teletoiminnan yhtiöittämistä, joka on tarkoitus toteuttaa myös ensi vuoden alusta. Postin ja Telen toiminta on kuitenkin jo nyt monin osin eriytettyä. Taloudenhoidossa ei ole nytkään sallittu ristiinsubventointia. Posti voi jatkaa liikelaitoksena, vaikka Tele yhtiöitettäisiinkin.

Postin toiminta liikelaitoksena on ollut varsin tuloksellista. Vuoden 1992 tilinpäätös oli 280 miljoonaa markkaa voitollinen. Liikenneministeriön mukaan Posti on liikelaitoksena tehostanut kustannustehokkuuttaan ja säilyttänyt vahvan kilpailuaseman vaikeassa taloudellisessa tilanteessa. Suomen Postilaitos on myös kansainvälisen vertailun mukaan menestyksellinen ja sen palvelutaso maan laajuus huomioon ottaen korkea.

Pelkona Postin yhtiöittämisessä on yhteiskunnallisen palvelutehtävän vaarantaminen, jonka Posti tällä hetkellä täyttää. Postilähetysten lisäksi pankki- ja muut palvelut tuodaan pitkienkin matkojen päähän. Posti on omien ja oheispalvelujensa johdosta haja-asutusalueiden asukkaille tärkeä. Pidetäänkö näitä toimintoja yllä puhtaasti liiketaloudelliselta pohjalta järjestetyssä yhtiössä, vai lakkautettaisiinko näitä vedoten vähäiseen postiliikenteeseen? Kiinnostaako syrjäseudun kannattamattomien palvelutehtävien hoitaminen kilpailijoita? Todennäköisesti ei. Kansalaiset tarvitsevat kuitenkin palveluja, ja sen vuoksi myös eduskunnan ohjausvaltaa tarvitaan.

Arvoisa puhemies! Postissa täyttyy eduskunnan edellyttämä I luokan kirjeen kulkunopeus, se on hyvin saavutettu. Nyt esitetty laki kumoaa käytännössä eduskunnan edellyttämät palvelutasovaatimukset ja jättää palvelutason määrittelyn lähes yhtiön itsensä ilmoittamien toimitusehtojen

varaan, joihin tosin kyllä postitoimintalaissa viitataan.

Eduskunta edellytti yksimielisessä lausunnossaan, että ennen liikelaitoksen yhtiöittämistä sovitaan palvelussuhteen ehdoista. Kuitenkaan 2/3 henkilöstöstä ei ole siirtymäehtojen piirissä. Heidän järjestönsä Postiliitto ei ole siirtymäehtojen piirissä. Heidän järjestönsä Postiliitto ei ole allekirjoittanut aiesopimusta mielestään kohtuuttomien siirtymäehtojen vuoksi. Siksi tuntuukin oudolta liikenneministeriön yhtiöittämistyöryhmän näkemys, että aiesopimus vastaa sisällöltään eduskunnan lausunnon vaatimusta kohtuullisista siirtymäehdoista. Liikenneministeriön yhtiöittämistyöryhmän ja 2/3:n henkilöstön näkemykset siirtymäehdoista ovat siis hyvin erilaiset.

Hallituksen lakiesitys mahdollistaa laajan tytäryhtiöittämisen ja pidemmällä tähtäyksellä myös yksityistämisen. Posti on kansalaisomaisuutta eikä yhtiöittämistä ja siitä ehkä seuraavaa yksityistämistä saa käyttää epätasa-arvoisesti kansalaisia kohtaan. Postin yhtiöittämisestä tehdyn tutkimuksen mukaan 25 prosenttia yrityksistä, 12 prosenttia kuluttajista ja 16 prosenttia Postin henkilökunnasta kannattaa Postin yhtiöittämistä, eli kannatusprosentit eivät ole kovin suuret. Pelkona yhtiöittämisessä on myös työpaikkojen väheneminen palvelujen karsimisen johdosta. Varaa uusiin työttömiin ei ole eikä tarvettakaan. Toiminta liikelaitoksena on tehokasta ja kokonaisuutena taloudellisesti kannattavaa.

Postin tasa-arvoisten palvelujen kannalta on tärkeää, että eduskunta jatkossakin määrittelee Postin yhteiskunnallisen palvelutehtävän ja Posti jatkaa toimintaansa liikelaitoksena.

Ed. Myller: Arvoisa puhemies! Liikennevaliokunnassa näitä molempia lakeja, sekä postitoimintalakia että Postin yhtiöittämislakia käsiteltiin hyvin perusteellisesti. Postitoimintalaista vallitsi, niin kuin täällä on ollut puhetta, pitkälle menevä yksimielisyys. Haluttiin, että postin palvelut turvataan yhteiskunnallisena peruspalveluna. Tästä syystä onkin hyvin kummallista se, että sekä hallituksen esityksessä että liikennevaliokunnan enemmistön mielestä peruspalvelu voitaisiin toteuttaa yhtiöittämällä Posti. Mielestäni tätä on vaikea ymmärtää sen vuoksi, että yritykselle on todella vaikea laittaa minkäänlaisia yhteiskunnallisia palveluvelvoitteita.

Erityisesti toivon, että niin Pohjois-Suomen kansanedustajat kuin Itä-Suomen kansanedustajatkin vakavasti harkitsevat sitä, minkälaisilla periaatteilla Postin palvelutoimintaa tulevaisuudessa harjoitetaan. Onko todellakin yritys se muoto, jolla parhaiten myös haja-asutusalueiden postipalvelut turvataan? Miten käy tässä tilanteessa myös niiden tarpeellisten oheispalveluiden, joita Posti on oman toimintansa ohella hoitanut? Mielestäni sen enempää Postin johto kuin hallituskaan ei ole pystynyt perustelemaan sitä, minkä vuoksi liikelaitos ei kykene vastaamaan niihin haasteisiin, joita tänä päivänä Postilla on. Eikä sitäkään pidä ollenkaan väheksyä, minkä ed. Muttilainen puheenvuorossaan otti esille, että päätös yhtiöittämisestä tulee merkitsemään myös työpaikkojen vähenemistä.

Ed. Lamminen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Kannatan ed. Tennilän vastalausetta, mutta en kannata Postin nykyistä toimintaa. Kuten ed. Myller edellisessä puheenvuorossa sanoi, jos yhtiöitetään Posti, niin on erittäin vaikea asettaa mitään palvelutavoitteita Postille. Jos muistatte, eduskunta on asettanut palvelutavoitteeksi sen, että 95 prosenttia ensimmäisen luokan postista on perillä seuraavana työpäivänä. Jo se, että sanotaan seuraavana työpäivänä, tarkoittaa sitä, että viikonloppuna posti ei kulje. Mutta minua ei kukaan saa uskomaan, että Posti pystyy tämän eduskunnan asettaman palvelutavoitteen toteuttamaan. Posti on tätä selvittänyt sillä tavalla, että se tekee koelähetyksiä ja seuraa niiden kulkua, ja kun sen määrätystä postitoimipaikasta kirjeen lähettää, tuleehan se tavoiteosoitteeseen varmasti siinä ajassa kuin Posti haluaa. Mutta on aivan eri juttu, jos kansalainen panee johonkin syrjäkylän postiin kirjeensä. Se ei tule seuraavana työpäivänä perille.

Minulla on pari esimerkkiä sellaisesta syrjäkylästä kuin Pispalasta, joka on kolme kilometriä Tampereen keskustasta. Tässä syrjäkylässä Pispalanharjulla, nimenomaan siellä harjun päällä, on kaksi postilaatikkoa. (Ed. Suhonen: Mitä toinen siellä tekee?) Toisessa postilaatikossa on tyhjennysaika kello 9 aamulla maanantaista perjantaihin. Eli jos postin pitäisi olla perillä seuraavana työpäivänä, pitäisi ennen kello 9:ää aamulla käydä viemässä kirje postiin. Mutta tätähän se ei voi tarkoittaa, vaan tietysti täytyy olla edellinen työpäivä aikaa tehdä sitä työtä, ja sitten kun työn tulokset ovat valmiit illalla, kun vie kirjeen postiin, sen pitäisi olla seuraavana päivänä perillä. Yleensähän näissä on tyhjennysaika 16.30, 17.30

ainakin Tampereen kaupungissa tai 15.30, mikä on jo aika aikainen. Näin ollen jos sinne joku muu ed. Hassin ja minun lisäkseni erehtyy panemaan kirjeen, ei se varmaan seuraavana työpäivänä ole perillä. Jos ed. Suhonen viitsisi hetken olla hiljaa, että saisin rauhassa selittää tätä todella merkittävää ongelmaa maailmassa, niin kuin ed. Suhonen ymmärtää. Postin kulku Pispalasta maailmalle on tärkeä kysymys.

Toisessa postilaatikossa oli myös aikaisemmin aika, milloin se tyhjennetään, mutta postin kulun parantamiseksi Posti on poistanut kokonaan tyhjennysajan. Nyt ed. Stenius-Kaukosen täytyy yrittää arvuutella, mihin aikaan hänen pitäisi kirjeensä viedä sinne postilaatikkoon, jotta se tyhjennettäisiin, ja juuri tämä postilaatikko on se, joka minua on lähinnä. Posti on selittänyt tätä ongelmaa sanoen, ettei tällä ole merkitystä, koska suomalaiset eivät yleensä kirjoita kirjeitä eivätkä vie niitä postilaatikkoon.

On tietysti hyvin marginaalinen ongelma, että jonkin postilaatikon läheisyydessä sattuu asumaan joku kansanedustaja, joka todella kirjoittaa kirjeitä. Vaikka hänellä on telefaks ja sähköposti, niin kansalaisilla, joiden kanssa hän käy kirjeenvaihtoa, valitettavasti ei ole näitä sähköisiä välineitä. Eikä heille riitä vastaukseksi se, että nykyään on olemassa sähköisiä välineitä, joilla tiedon saa nopeasti perille.

Jotta Postin palvelutavoitteet todella toteutuisivat, mielestäni Postin tulisi olla yhteiskunnan ja nimenomaan eduskunnan valvonnassa. Ei riitä, että se on eduskunnan valvonnassa tällä tavalla kuin se nyt on. Kuten sanoin, me olemme asettaneet tavoitteeksi, että 95 prosenttia kirjeistä pitää olla seuraavana työpäivänä perillä. Nykyisin näin ei tapahdu.

Ottaisin esille vielä viikonloppuongelman. Esimerkiksi Pispalassa pitäisi viedä perjantaina ennen kello 9:ää kirje postilaatikkoon, jotta se olisi perillä seuraavana tiistaina. Perjantai, lauantai, sunnuntai, maanantai; ensimmäisen luokan kirjelähetyksen kulkuun menee neljä vuorokautta. Se on aivan liian pitkä aika. Ylipäänsä postilaatikot pitäisi tyhjentää sunnuntaina iltapäivällä. Ei niitä tarvitse lauantaina tyhjentää eikä sunnuntaiaamuna, koska ei se posti mene eteenpäin. Yhdeksi palvelutavoitteeksi pitäisi asettaa se, että sunnuntaina illansuussa laatikot tyhjennetään, jolloin viikonlopun aikana toimitetut kirjeet saadaan seuraavana työpäivänä eli tässä tapauksessa maanantaina perille. Tämä ei ole tietenkään, kun ajatellaan maailman ongelmia, suurin ongelma, mutta postin kulku on peruspalvelu, ja se on sen vuoksi tärkeä. Yhtä lailla on tärkeää, että se kirje, jonka joku vielä lähettää, menee vastaanottajalle.

Sitä, että kirje kannetaan vastaanottajan luukusta sisälle, kannatan ennen kaikkea työllisyyssyistä. Meillä on puoli miljoonaa työtöntä ihmistä tässä maassa. (Ed. Suhonen: Kun ei kukaan kirjoita!) — Ed. Suhonen, minä voin kirjoittaa vaikka jokaiselle suomalaiselle, jos tämä on se Postin ongelma. Ed. Suhonen tuntuu olevan Postin johdon edustaja, kun hän ei malta olla hetkeäkään välihuutoja esittämättä. — Nimenomaan työllisyyssyistä kannattaisi posti kantaa kotiin. Meillä on puoli miljoonaa työtöntä, ja tuntuu siltä, että heille ei ainakaan tämä hallitus löydä töitä. Mielestäni postin kuljetus on sellainen työ, mitä vielä tänä päivänä ihmiset olisivat valmiit tekemään. Kun koko ajan puhutaan siitä, että ei pidä antaa työttömyyspäivärahaa ihmisille, jotka eivät tee mitään, niin miksi meidän pitäisi tässäkin tapauksessa antaa työttömyyspäiväraha? Miksi emme voisi maksaa postimiehille palkkaa, niin kuin tähänkin asti? Nyt on jo tuhansia postin virkailijoita jätetty työttömiksi. Mielestäni tämä on järkevää työllistämistä.

Silloin me pystymme ratkaisemaan osaltamme juuri sen ongelman, joka tänä päivänä tuntuu tuohduttavan mieliä eniten, sen, että työtön tekemättä mitään saa työttömyyspäivärahaa. Ja voi hyvänen aika sentään, jos tämä työtön joskus juo viinaa, niin hänelle ei ainakaan pidä maksaa mitään. Tästä ovat tässäkin salissa paikalla olleet antaneet merkittäviä lausuntoja sanoen, että on suurin yhteiskunnallinen ongelma, että toimeentulotukea annetaan juopoille nuorille miehille. Näin kai ongelman ydin oli, ja tästä on haluttu nostaa suuri asia. Erityisesti ed. Paloheimo on ollut tässä asialla. Toivoisin, että mietittäisiin ensin, mitä tapahtuu näiden ihmisten lähiomaisille ja erityisesti lapsille. Mutta ei tästä asiasta nyt sen enempää.

Muutenkin, herra puhemies, minulla olisi ollut vielä mielenkiintoisia, omakohtaisia kokemuksia postin kulusta myös Helsingissä, mutta säästän nyt teidät niiltä, koska Pispalan ongelmiin meni jo näin paljon aikaa. (Min. Norrback: Kiitoksia!)

Joka tapauksessa tällä hetkellä postin kulku on heikentynyt huomattavasti. Sitä tulisi parantaa. Sen vuoksi hallituksen esitys yhtiöittämisestä pitäisi hylätä ja myös postitoimintalakiin tehdä ne muutokset, mitä vasemmistoliitto on ehdottanut. Toivon, että muutkin kuin ed. Aittoniemi meitä kannattavat.

Ed. M. Laukkanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Haluaisin ed. Stenius-Kaukoselle huomauttaa, että postitoimintalaki ja yhtiöittämislakihan kulkevat käsi kädessä. Postin yhtiöittäminen on mahdollista vain postitoimintalain hyväksymisen myötä. Lähtökohta on siinä, että peruspalvelutehtävä eli Postin julkinen palvelutehtävä määritellään postitoimintalaissa, ed. Stenius-Kaukonen, nyt ensimmäistä kertaa lakitasoisesti. Tällä hetkellä ei ole mitään sellaista lakia, jolla määritellään Postin peruspalvelutehtävä. Nyt se määritellään, ja sen takia minusta on aivan selvää, että tällaiseen lainsäädännölliseen mahdollisuuteen tulee nyt tarttua. Tässä sanotaan hyvin selkeästi, että jokaisena arkipäivänä täytyy posti kantaa kotiin, jokaisena arkipäivänä, sekä on huolehdittava koko maan palvelusta tasapuolisin ehdoin niin kustannusten kuin alueidenkin osalta. Tällaista lainsäädäntöä meillä ei tähän asti ole ollut. Posti on toiminut tyhjän päällä. Sen takia tämä laki tarvitaan.

Näissä oloissa myös yhtiöittäminen on tietysti mahdollista, koska on ankkuri ja kivijalka postitoimintalain puitteissa, jolla määritellään hyvin pitkälle myös ne velvoitteet, joihin osakeyhtiö joutuu toimintansa perustamaan.

Minusta Pispala-ongelma ei, ed. Stenius-Kaukonen, kohtuudella sanottuna voi olla kovin mittava kansallinen ongelma. (Ed. Stenius-Kaukonen: Se oli vain esimerkki!) Ajatelkaamme kaikkia niitä todellisia syrjäkuntia Suomessa ja siellä olevia syrjäkyliä. Haluan vain huomauttaa, että tämä laki velvoittaa Postin toiminnan ulottumaan myös niille alueille, ovat ne sitten Lapissa, Itä-Suomessa tai missä tahansa.

Niin kuin sanottu, herra puhemies, minusta on olennaista nähdä, että yhtiöittäminen on mahdollista vain postitoimintalain hyväksymisen myötä.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jokaisella meistä, ed. Stenius-Kaukonen, on karmeita esimerkkejä siitä, miten posti ei kulje. Tässä menisi koko päivä ja ehkä huominenkin, jos me kaikki alkaisimme kertoa, minkälaisia kokemuksia meillä on näistä asioista. Kaikkein pahinta tietenkin on, että vakuutetaan, että kirjataan kirje, ja sitten se sotkeutuu ja sekoilee pitkin Helsinkiä eikä löydy ennen kuin kissojen ja koirien kanssa, mutta tällaista tämä on.

Voi kysyä vain, että miten Suomi on pärjännyt, kun ei ole ollut lakia ja kun Posti on toiminut tyhjän päällä. Mielestäni se pärjäsi erinomaisen hyvin ennen kuin alettiin laatia lakeja, asetuksia ja säännöksiä. Ilmeisesti Suomi on menossa siihen, että kaikki toiminnat, jotka toimivat tyhjän päällä ilman lakeja, nyt "laillistetaan" niin, että niistä tehdään laki ja asetus. Tällaisen käsityksen minä ainakin ed. M. Laukkasen puheenvuorosta sain. Minun mielestäni se on väärää politiikkaa ja väärää yhteiskunnan kehittämistä.

Toinen asia ed. Stenius-Kaukoselle vielä, kun hän paheksuu sitä, että täällä esitetään välihuomautuksia. Minulla menivät ajatukset solmuun ja paperit tippuivat lattialle, kun välihuomautusten määrä sieltä ed. Stenius-Kaukosen päästä oli silloin alkuvaiheessa niin kamalaa; minun piti siirtyä puhumaan tänne oikeiston puolelle, jotta asiat ja ajatukset pysyivät jotenkin selvillä — näinkin voi käydä.

Ed. Laakkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Olen ed. Stenius-Kaukosen kanssa samaa mieltä siinä, että Postin toiminnoissa on parantamisen varaa. Itsekin sain viime keväänä kirjeen, joka viipyi matkalla Mouhijärveltä Helsinkiin lähes kaksi viikkoa. (Ed. Rinne: Oli pelkkä joulumerkki?)

Mutta olen sitä mieltä, että Postia ei pitäisi yhtiöittää, vaan sitä tulisi kehittää liikelaitoksena. Kun katsotaan, mitenkä Posti on toiminut liikelaitoksena, se on tuottanut taloudellista tulosta peräti 280 miljoonaa markkaa vuonna 92, kirjeen kulkunopeus on kolmanneksi paras Euroopassa, kirjetaksa on kolmanneksi halvin Euroopassa. Minkä takia lähteä nyt muuttamaan osakeyhtiöksi? (Min. Norrback: Sehän toimii hyvin sitten!)

Ministeri Rekola on myös sanonut, että Postin yhtiöittäminen on ongelmallista, kun valtion osakasvaltaa koskeva laki koskee vain välitöntä osakkeen omistusta eikä tytäryhtiöitä, ja Postista nyt aiotaan tehdä tytäryhtiö. Sen takia tässä tulee ongelmia. Kaiken lisäksi vielä valtion omistusosuutta voidaan supistaa ilman eduskunnan hyväksymistä. Kun nyt Postista aiotaan tehdä osakeyhtiö, se viedään sitten pörssiin ja kannattamattomat toiminnot tietysti karsitaan, ja silloin syrjäseutujen postipalvelut ovat uhan alla.

Vaikka olen itse hallituspuolueen edustaja, tulen äänestämään lakiesityksen hylkäämisen puolesta.

Ed. Rossi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Keskustelun aikana näyttää käyvän niin, että pikkuhiljaa unohtuu, mistä on kysymys. Joskus aikoinaan oli keskustelua, liikkuuko tavara

huvikseen vai ei. Sanoisin ed. Stenius-Kaukosella, että eivät ne kirjeetkään liiku huvikseen eikä ole mitään erityistä syytä lähteä lisäämään henkilöstöä sen takia, että postia liikutellaan suuntaan tai toiseen. Posti työllistää juuri niin paljon kuin on tarve. Luulenpa vain, että Postin ja Telen eräät ongelmat ovat olleetkin siinä, että molempiin on tullut liian paljon väkeä ja tämän takia molempienkin laitosten kilpailukyky ei ole ollut riittävän hyvä.

Postitoimintalaki on todellakin laki, joka tulee yhtiöittämisen yhteydessä poistamaan juuri niitä pelkoja, mitä Mouhijärven postinkulustakin äsken kuultiin. Niin kuin ed. M. Laukkanenkin sanoi, kyllä postitoimintalailla on tarkoitus juuri turvata ne peruspalvelut, jotka liittyvät haja-asutusalueiden postitoimintaan ja siihen, että myös niissä kilpailuolosuhteissa, joissa tänä päivänä ollaan jo käytännössä, turvataan haja-asutusalueiden ja pitkien matkojen postitoiminta.

Ei voi toimia sellaisella rusinapullateorialla, mikä näyttää vasemmistoliiton ja valitettavasti nyt sosialidemokraattienkin linja olevan, että vain ikään kuin tehdään postitoimintalaki ja sitten jätetään Posti yhtiöittämättä. On myös henkilökunnan kesken tehty yhteistoimintasopimus, jossa Postiliittoa lukuun ottamatta kaikki henkilöstöjärjestöt ovat olleet kannattamassa myös Postin yhtiöittämistä.

On valitettavaa myös, että Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmä ei ole kuunnellut omaa edustajaansa, joka liikennevaliokunnassa on ollut hyvin asiallisesti käsittelemässä tätä kysymystä kaiken kaikkiaan. Voin vakuuttaa kyllä läsnäoleville, että keskustelu valiokunnassa on ollut paljon asiallisempaa ja asiaan pureutuvampaa kuin täällä eduskunnan salissa.

Ed. Ollila merkitään läsnä olevaksi.

Ed. S u h o n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen tottunut luottamaan ed. Stenius-Kaukosen sosiaalipoliittiseen asiantuntemukseen ja toivoisin, että hän olisi paneutunut siihen. Jos Pispalan posti tuodaan eduskuntasaliin ikään kuin päällimmäiseksi murheeksi, minä ehdottaisinkin Postin johdolle, että pistävät kellonajan hänen laatikkoonsa ja tämäkin probleema poistuu ja asia tulee kuntoon.

Varmaan kaikki voimme narista ja olla eri mieltä Postin tavasta hoitaa asioita. Olen turkulaisena samaa mieltä, että laatikkokantoriita tehtiin Turussa aivan järjettömästi Postin ylimielisellä asenteella, niin ettei kehua voi. Minä olen vahvasti laatikkokannon kannattaja, ehdottomasti, koska toinen vaihtoehto minullakin olisi se, että Posti jätettäisiin pellolle; se olisi kohtuuton vaatimus.

Ed. Stenius-Kaukonen sanoi, että posti ei koskaan kulje sunnuntaina. Minä olen ollut Postissa töissä 7—8 vuotta. — Näkee päältäkin varmaan, että minä olen torven näköinen, minä myönnän sen, mutta sanoin sen ennen kuin kukaan ehtii sanomaan. — Mutta minä sanon sen, että sielläkin tehtiin viikonvaihteessa töitä, että postit olivat maanantaina perillä koko maassa. On väärin, jos sunnuntaina vasta kerättäisiin postit ja maanantaina aloitettaisiin jakelu. Maanantaina moni tarvitsee juuri sen kirjeen jo. Kyllä se on käsittämätön väite, mikä täällä esitetään, ettei Posti toimisi. Posti kyllä toimii, ja osakeyhtiöksi kun muutetaan ja tulee postitoimintalaki, se toimii vielä paremmin, enemmän liikkumavaraa.

Mitä meidän omaan ryhmäämme tulee tässä asiassa, niin minä sanon, että meillähän on tapana, ettei sitä, joka on valiokunnassa, aina kuunnella, koska hän tietää kenties liikaa, ja tieto lisää toisille tuskaa.

Ed. O. Rehn merkitään läsnä olevaksi.

Ed. L a h i k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Itse pidän postitoimintalain säätämistä hyvänä asiana, joka myös valiokunnassa lähes yksimielisesti valmisteltiin kaikista niistä ongelmista huolimatta, joita tässä salissakin on jo tullut esille.

Mutta itseäni on häirinnyt se, että Postin ja Telen yhtiöittäminen niputettiin toisiinsa ja niitä ei kyetty missään vaiheessa irrottamaan. Telen yhtiöittäminenhän on perusteltua sen kilpailullisen aseman turvaamiseksi, mutta Postin yhtiöittämiselle ei löydy riittävästi perusteita. Sen valmistelu on ollut siltä osin puutteellista ja vaihtoehdotonta, koska nimenomaan tätä liikelaitosmallia ei haluttu tuoda riittävästi esille ja sen mahdollisuuksia selviytyä tulevaisuudessa Postin palvelujen turvaajana.

Postin yhtiöittämisessä on ongelmana juuri se, että yrityselämän pelisäännöillä toimiva Posti ei turvaa postipalveluita kansalaisille tasa-arvoisesti koko maassa, tasapuolisesti ja yhtäläisin ehdoin. Lisäksi tätä ongelmaa lisää se, että suurin osa henkilöstöstä ei ole valmis hyväksy-

mään yhtiöittämistä ja pitää sitä huonona asiana.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuunneltuani nyt kaikki nämä vastauspuheenvuorot on pakko vielä todeta, että halusin puheenvuorollani tuoda esille vain sen, miten huonosti mahtavat asiat olla todellisissa syrjäkylissä, kun Pispalan syrjäkyläsäkin, joka on 3 kilometriä Tampereen keskustasta, asiat ovat tällä tolalla.

Ed. Saari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä vielä kerran haluaisin palauttaa tähän keskusteluun sen, että näiden lakien vastustamista ei pitäisi argumentoida sillä, mitä Posti on tehnyt nyt liikelaitoksena, koska jos nämä lait hylätään, sama tilanne jatkuu.

Ihmettelen myöskin sitä, että ed. Lahikainen syvän tietämyksen äänellä totesi, että Posti ei yhtiönä tule hoitamaan syrjäseutujen peruspalveluita. Miten ed. Lahikainen voi tällaista väittää, kun postitoimintalain 1 §:ssä nimenomaisesti säädetään, että ne on hoidettava?

Ed. M. Laukkanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Olisin halunnut myöskin todeta ed. Lahikaiselle ennen muuta, että postitoimintalaki sitoo lakitasoisesti Postin toimintaa aivan samalla tavalla, on se sitten liikelaitos tai osakeyhtiö. Ei postitoimintalain tulkinta voi riippua toimintamallista, on se sitten osakeyhtiö tai liikelaitos.

Henkilöstöryhmien kannoista totean myöskin sen, mikä on jo aikaisemmin käynyt ilmi, että kaikki muut henkilöstöryhmät Postissa lukuun ottamatta Postiliittoa ovat yhtiöittämisen kannalla. Varsin vähälle keskustelulle on jäänyt se mahdollisuus, että jos yhtiöittäminen kaatuu, mitä tapahtuu esimerkiksi hyvin mittaville sopimuksille, joilla on saatu aikaan tavattoman hyvä eläkekokonaisuus, jonka toteuttaminen minusta on tavattoman välttämätöntä kaikkien henkilöstöryhmien osalta. Jos tämä laki kaatuu, olisi hyvin mielenkiintoista nähdä, saataisiinko siinä tilanteessa edelleenkin henkilöstölle samanlaiset eläke-edut.

Ed. Lahikainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Halusin ilmaista huoleni tässä tilanteessa, jossa tehdään aika väkivaltainen ratkaisu nimenomaan Postin toimintamallille. Mielestäni se on minun oikeuteni ja velvollisuuteni tässä salissa. Sen lisäksi toivon hartaasti sitä, että kun nyt oikeisto yhtiömallin vie läpi eduskunnassa, että pelkoni ja huolenaiheeni eivät osoittaudu todeksi.

Ed. Myller (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauspuheenvuorona edellisiin hallitusryhmien puolelta tulleisiin puheenvuoroihin, että postitoimintalaki sitoo Postin toiminnan ja että siksi huoli sen suhteen olisi aiheeton, niin haja-asutusalueilla tämän seurauksena palvelu tullee huononemaan. Minusta huoli ei ole aiheeton sen vuoksi, että Posti yhtiönä toimii kuin yritys. Kyllä meillä on kokemusta siitä, että laki voidaan ikään kuin sivuuttaa silloin, kun toiminta sitä näyttäisi vaativan.

Se kysymys on kyllä käsittelemättä, miksi Posti pitää yhtiöittää, kun se voi toimia tässä kilpailutilanteessa aivan yhtä hyvin nykyisenä liikelaitoksena.

Liikenneministeri Norrback: Arvoisa puhemies! Olen kuunnellut tätä keskustelua suurella mielenkiinnolla. Voin vain kertoa, että meillä oli kokous, missä oli noin 30 intressitahoa, ennen kuin tämä laki annettiin. Siinäkin oltiin aika paljon eri mieltä, harvoin niin että kaksi olisi eri mieltä samalla tavalla, elikkä kaikki vetävät vähän eri suuntiin riippuen mistä asiaa katsotaan. Me olemme yrittäneet laatia kokonaisuuden, joka todella turvaa palveluja kaikille yhtäläisin perustein ja että myöskin toimintaa voidaan valvoa.

Suurin ero nykytilanteen ja tulevan tilanteen välillä on siinä, että nyt meillä ei ole lakia postitoimintaa varten. Tulevaisuudessa meillä on. Nyt meillä ei ole tavoitteita postitoiminnalle lainsäädännössä. Tulevaisuudessa meillä on. Viittaan 1 §:ään, jonka puheenjohtaja Aapo Saari äsken luki.

Asiakkaan turvaa, kuluttajan turvaa parannetaan huomattavasti. Nyt asiakkaalla ei ole ollut mahdollisuuksia oikeastaan valittaa. Tämän jälkeen Postilla on neuvotteluvelvollisuus ja sen lisäksi on valitusinstanssi, elikkä tältä osin kuluttajan asemaa huomattavasti parannetaan. Ihmettelen näitä hallituspuolueiden edustajia tai ylipäätään kansanedustajia, jotka haluavat vastustaa kuluttajansuojan parantamista. Totta kai saa olla tätä mieltä, mutta ei se nyt erityisen järkevää minusta ole.

Nyt uuden lain voimaantulon jälkeen voidaan velvoittaa. Nyt on myöskin tilanne niin, että kuka tahansa voi ruveta jakamaan postia. Tämän jälkeen toimintaa voidaan valvoa. Tähän saakka on

ollut niin, että voidaan jakaa kirjeitä, postia, alueilla, missä saadaan kannattavaa toimintaa ja lähteä siitä, että Posti hoitaa kannattamatonta toimintaa. Tämän jälkeen voidaan velvoittaa kaikkia. Totta kai voidaan tehdä niin, että Posti olisi edelleen liikelaitos ja että valtio korvaisi kannattamatonta toimintaa jollakin tavalla. Minä vain pelkään, että se onnistuu huonommin, kun valtion taloudellinen tilanne on mikä se on. Minusta on parempi, että alan yrittäjät voidaan pakottaa hoitamaan palveluja. Siihen tämä laki tietenkin tähtää.

Sen lisäksi on täällä moitittu lakitekstiä siitä, että se on huono. Saattaa näin olla. En minä ole juristi. Mutta sen voin vain vakuuttaa, että minä olen ollut ennen kaikkea huolissani asiakkaista, ihmisistä. Täällä ollaan monesta muusta asiasta huolissaan enemmän. Siitä minusta pitää lähteä, että turvataan palveluja kaikille, koska posti on peruspalvelu, mutta pitää turvata niin, että muuttuvassa yhteiskunnassa myöskin meillä on organisaatiot, jotka toimivat. Siihen tämä laki tähtää.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Viime perjantaina tämän hallituksen esityksen n:o 50 ensimmäisessä käsittelyssä käytin pitkähkön puheenvuoron näistä asioista, ja päädyin siihen, että Postin yhtiöittämiselle ei ole olemassa tutkimuksiin eikä myöskään tarkoituksenmukaisuuteen perustuvia perusteita. Siihen sisältyy kaksi hyvin merkittävää asiaa mielestäni. Yksi on se, että kun puhutaan paljon kilpailusta, kilpailun tuomasta edusta, ovatko ylipäätään Suomen tämän alueen markkinat niin laajat, että ylipäätään kilpailulla voitaisiin saavuttaa jokin tulos. Eikö hallinnollisella järjestelmällä, jossa on selvä tavoite, pystytä tämä asia hoitamaan hyvin paljon edullisemmin, järkevämmin ja perimmäiset tavoitteet toteuttaen?

Toinen on se, mikä on optimaalinen koko toiminnalliselle yksikölle. Posti on suuri toiminnallinen yksikkö. Jos se pirstaloidaan, niin tutkimukseen perustuen siitä on vain haittaa itse peruspalvelun toteuttamiselle. Kun nämä asiat, siis markkina-alue ja yksikkökoko yhdistetään toisiinsa, niin mitään perusteita Postin yhtiöittämiselle ei ole. Telenkin osalta se on juuri markkina-alueen laajuuden kannalta kyseenalainen asia.

Ministeri Norrback sanoi perjantaina n + 1 kertaa ja tänä päivänä vähintään yhtä monta kertaa, että kysymys on kansalaisten saamista peruspalveluista. Tässä olemme täsmälleen samaa mieltä. Minusta ministeri Norrbackin johtopäätökset vain ovat väärät tässä asiassa.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa puhemies! Posti- ja telelaitoksen palvelut ovat jokaisen kansalaisen kannalta tärkeitä asioita. Täällä on käyty todistamassa omakohtaisista kokemuksista, jotka ovat olleet osittain aika huonoja näiden toimintojen osalta.

Peruspalvelut ovat Posti- ja telelaitoksen puolella murentuneet. Siitä täällä on esitetty monia esimerkkejä, mutta tämä on tapahtunut aikana, jolloin nämä liikelaitokset eivät ole olleet vielä osakeyhtiöitä. Tämä kannattaisi muistaa — itse asiassa aikana, jolloin esimerkiksi teletoimintalaki on kyllä ollut olemassa, mutta ei kuitenkaan yhtiöittämispäätöstä.

On tietysti pelättävissä, että jos osakeyhtiöittäminen tapahtuu, niin tämä murentamistahti saattaa kiihtyä. Nämä pelot voivat olla ihan oikeutettujakin. Erityisesti itse olen Postin osalta asettamassa kysymysmerkkejä harvaan asuttujen alueitten oheispalveluista, joita Posti on siellä hoidellut. Ne ovat saattaneet liittyä esimerkiksi sosiaalipuolen palveluihin. Ne eivät varmasti ole suoraan Postin toimintaa, sen ymmärrämme, eikä se ole Postille kannattavaa toimintaa, mutta tässähän tulee juuri se kysymys esille, että siitä huolimatta tämmöinen yhteinen toiminta saattaa yhteiskuntatalouden kannalta olla kannattavaa. Tällä tavalla, jos otetaan vain liiketaloudellinen vastuunäkökulma, voidaan tehdä myös hölmöyksiä yhteiskuntatalouden tasolla nähtynä.

Peruspalvelut tosiaankin täällä puhuttavat enkä usko ollenkaan, että nyt esillä olevien lakiesitysten yhteydessä keskustelu näistä asioista täällä päättyy, vaan jokaisen kansanedustajan varmaan tekee mieli seurata todisteluja siitä, että yhtiöittämisellä ei ole palveluihin sinänsä yhteyttä.

Itsekin haluan kertoa yhden esimerkin huonontuneista palveluista. Se koskee sähkösanomia. Minusta ei ole ollenkaan oikein, että jos halutaan lähettää esim. onnittelusähke viikonlopuksi jonnekin maalaiskuntaan, niin se täytyy onnistua lähettämään perjantaina ennen kuin posteljoonit ovat lähteneet aamulenkillensä kyseisellä paikkakunnalla. Muuten tämä ei onnistu. Kun tämmöisiä vaikeuksia on tullut esiin, niin kyllähän ne aina päästään ratkaisemaan. Niin pientä paikkakuntaa ei ehkä Suomessa vielä olekaan, missä ei kukkakauppa toimi, ja näin onnittelut voidaan saada perille Posti-Teleä sillä asialla häiritsemättä.

Minä en olisi yhtä huoleton kuin monet muut edustajat täällä ovat olleet Telelaitoksen yhtiöittämiskysymyksestä. Niin kuin sanoin, teletoimintalaki on ollut jo useita vuosia voimassa, mutta se sisältää tiettyjä puutteita ja nimenomaan peruspalvelujen osalta. Minusta tässä yhteydessä ne olisi pitänyt ottaa esille, ne olisi pitänyt korjata mahdollisesti jopa avaamalla myös teletoimintalaki, mutta jos ja kun se ei ole ollut mahdollista, niin vähintäänkin ponnen kautta tulisi kiinnittää huomiota erääseen asiakokonaisuuteen, ja se koskee vammaisten telepalveluja. Pitäisin täysin välttämättömänä sitä, että vammaisille tarjotaan välttämättömät telepalvelut ja että näitä palveluja myös kehitetään.

Suomessa on noin 300 000 kuulovammaista henkilöä ja näistä syntymäkuuroja 5 000, myöhemmin kuuroutuneita 3 000. Näkövammaisia näistä huonokuuloisista on 40 000 ja osa vielä kuurosokeita. Meillä on kaksikielinen tekstipuhelinpalvelu tässä maassa Telen puolella olemassa, ja se on vahvasti tappiollista toimintaa nykyisin. Se on vuonna 92 aiheuttanut noin 2 miljoonan markan tappiot. Toistaiseksi Tele on subventoinut tätä toimintaa, mutta mitä ilmeisimmin, kun Tele ollaan muuttamassa osakeyhtiöksi 94 alusta, nämä tappiolliset toiminnat saattavat joutua uhanalaisiksi ellei niiden asemaa erikseen turvata.

Haluan kiinnittää huomiota siihen, että ei ole kysymys vain nykyisten palvelujen turvaamista, vaan tekniikka menee myös tekstipuhelinpuolella ja yleensä vammaisten välisessä kommunikaatiokentässä lujaa eteenpäin ja täytyisi olla myös harrastusta asioiden kehittämiseen. Tästä syystä haluankin kolmannessa käsittelyssä esittää ponnen asian yhteyteen ja toivon, että eduskunta sen voisi hyväksyä. Olen sitä muotoillut seuraavaan muotoon: "Samalla kun eduskunta hyväksyy Telelaitoksen osakeyhtiöittämisen, eduskunta edellyttää, että vammaisille välttämättömät telepalvelut turvataan ja niitä kehitetään."

Joku kysyy, miten tämän voisi rahoittaa. Teletoimintalaissa on tällaisia poikkeuksia telelaitosten tehtäväpykälässä, 9 §:ssä, muutoinkin käsitelty, ja näiden osalta rahoitusjärjestelyt on ohjattu valtion varoista tapahtuvaksi, ellei toimenpiteen tilaaja suorita Telelaitokselle näitä kustannuksia. Haluan tässä alleviivata, että vammaisten peruspalvelujen osuus tässä kokonaisuudessa on marginaalinen eikä sellaista kysymystä voida perustellusti esittää, etteivätkö heidän tarvitsemansa erikoispalvelut kuuluisi meidän kaikkien yhteisesti kustannettaviksi.

Vammaisten yhdenvertainen kohtelu ja heidän asioidensa mahdollisimman humaani hoito on mielestäni suomalaisessa yhteiskunnassa jo perusarvo. Suomi on edelläkävijämaa mitä tulee vammaislainsäädännönkin puoleen, ja näkisin, että tätä synergiaa näissä asioissa täytyisi, aina kun mahdollista, harjoittaa.

Ed. Ihamäki merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Tulin tänä syksynä ensimmäisen kerran katsomaan täältä puhekorokkeelta, minkä näköisiä te siellä salissa olette, ja näkemys on peräti positiivinen: osaavan näköistä porukkaa mutta varsin vähän.

Oikeastaan intouduin tulemaan tänne siitä syystä, kun ed. Suhonen huuteli vastalauseita ed. Stenius-Kaukoselle, kun hän uskalsi ottaa Pispalan esille täällä eduskunnassa. Missään maailmassa ei ole sellaista paikkaa, ed. Laine, kuin Pispala. Toinen, joka vastaa sitä vain Suomessa, on Rauman vanha kaupunki. (Ed. Laine: Turussa on!) Turussa ei ole sinne päinkään eikä mitään, mutta Pispala on, juuri se, missä on ed. Stenius-Kaukosen kaksi postilaatikkoa, toinen toisella puolella harjannetta ja toinen toisella puolella.

Herra puhemies! Kun ennen viime eduskuntavaaleja Postia saneerattiin voimakkaasti, postitoimipaikkoja vähennettiin jne., siellä oli silloin nykyinen pääjohtaja Vennamo asialla, Suomen Maaseudun Puolueen pieni eduskuntaryhmärassukka sai kaikki syyt päälleen. Me tuhosimme Suomen postijärjestelmän, me olimme kaikkeen syypäitä, siihen, että monta postitoimipaikkaa Suomessa vähennettiin, postitoimipaikkojen lukumäärä merkittävästi aleni. Näin siitä huolimatta, että me pyrimme saamaan silloin budjettiin 200 miljoonaa markkaa rahaa, jotta nämä postitoimipaikat olisi todella pidetty edelleen toiminnassa, jos niin välttämättömäksi olisi katsottu. Toiset kuitenkin kaatoivat meidän ehdotuksemme mutta samalla osoittivat sormella, että nuo SMP-läiset ovat Suomen postilaitoksen tuhoajia. Tällaista se oli politiikka. Sitten kun oli eduskuntavaalit, sen jälkeen ei enää puhuttu mitään. Tarkoitus olikin vaikuttaa siihen ja valehdella suoranaisesti suurelle yleisölle SMP:n eduskuntaryhmän ja tietysti myös puolueen kannanotoista näissä asioissa.

Mitä tulee sitten Postin toimintaan noiden saneerausten jälkeen, minä sanoisin, että jos ollaan aivan realistisia, niin Posti on toiminut varsin

hyvin. Tietysti on ollut puutteita eräillä paikkakunnilla, mutta on tapauksia, joiden osalta olen saanut vastauksen, kun olen sitä kysynyt matkoillani maan eri kulmille, että Posti toimii paremmin kuin aikaisemmin ennen tätä saneerausta. Näin se loppujen lopuksi oli.

Totta kai tulee aina virheitä Postissakin. Saattaa olla, että kun ed. Stenius-Kaukonen lähettää kirjeen siitä Pispalan toisesta postilaatikosta, niin viikon kuluttua se on harjun toisella puolella toisessa postilaatikossa. Se on aina mahdollista. Inhimilliset erehdykset ovat mahdollisia. Minäkin sain kerran kirjeen, joka viipyi matkalla kolme kuukautta vai oliko se kolme viikkoa, en ole aivan varma, ja ränsistyneen kirjeen mukana tuli selitys, että oli löytynyt Toijalassa erään postisäkin kulmauksesta. Tällainen on aina mahdollista, totta kai. Näistä ei kannata nyt kovin suurta elämää pitää.

Mutta kun otetaan huomioon, kuinka paljon meitä potkittiin aikanaan Postin takia, ja siinähän oli tietysti ongelmia, kun siirryttiin laatikkokantoon ja Posti halusi sijoittaa laatikkoryppäitä pellon kulmiin ja maanomistaja ei siihen suostunut ja tällä tavalla, tämä meitä vähän ärsytti, kun näin oli, ja olihan siinä tietysti puhumisen aihettakin. Siksi me olemme päättäneet, että nyt siitä huolimatta, että ed. Suhonen on kovasti meitä informoinut liikennevaliokunnasta — hän tietää varsin hyvin, että meidän eduskuntaryhmämme enemmistö on toista mieltä — me emme hyväksy Postin yhtiöittämistä siitä syystä, minkä aikaisemmin paikaltani pitämässäni puheenvuorossa toin esille: Peruspalveluja yhteiskunnassa ei saa tehdä markkinatalouden välikappaleeksi, vaan eräät peruspalvelut täytyy hoitaa tiukasti valtion johtaman toiminnan kautta, vaikka tietysti liiketaloudellisesti kannattavasti.

Jos meillä Posti nyt yhtiöitetään osakeyhtiöksi, Posti, joka on kaikkein syvimpiä peruspalveluja, niin, kuten aikaisemmin sanoin, eräänä päivänä poliisista tehdään osakeyhtiö, Kansaneläkelaitoksesta tehdään osakeyhtiö ja monesta muusta, ja velvoitteena on toimia liiketaloudellisesti mahdollisimman tuottavalla tavalla. Tähän ei yhteiskunnassa voida mennä, vaan tietyt asiat täytyy säilyttää peruspalveluina ja tiukasti valtion kädessä kiinni, sillä eräänä päivänä sitten taas, kun heiluri heilahtaa toiseen laitaan, ryhdytään näitä osakeyhtiöitä muuttamaan valtion liikelaitoksiksi ja sitten eräänä päivänä suoraan ja puhtaasti valtion alaisina toimiviksi laitoksiksi.

Tämä on yhteiskunnassa vähän tämmöistä heilahtelemista niin kuin Ranskassakin. Tänään siellä pankkeja valtiollistetaan, kolmen vuoden perästä niitä yksityistetään ja sitten taas valtiollistetaan. Se on tällaista heilumista, ja sitä pitäisi estää tällaisissa asioissa, jotka ovat itsestään aivan selviä.

Me eduskuntaryhmän enemmistönä ymmärrämme ed. Suhosen ja mahdollisesti ed. Mäkelän näkemykset, ne ovat erilaisia, mutta se ei muuta meidän enemmistön kantaa, näiden neljän kansanedustajan kantaa. Me olemme Postin yhtiöittämistä vastaan. Hyväksymme postitoimintalain.

Mutta haluan, ja sen takia oikeastaan tänne tulin Pispala-kysymyksen lisäksi, korjata aikaisempaa puheenvuoroani siitä syystä, että kun keskustelin ed. Hassin kanssa hänen vastalauseestaan, huomasin, että olen tehnyt karkean erehdyksen. Minä vertasin hänen vastalausettaan hallituksen esityksen 13 §:ään, kun olisi pitänyt verrata 14 §:ään, nimittäin valiokunnan mietinnössähän numerointi on muuttunut. Minä vähän ihmettelin, mitä ed. Hassi vastalauseellaan tarkoittaa. Nyt olen sen ymmärtänyt.

Ilmoitan, että sen lisäksi, että me kannatamme ed. Tennilän ehdotusta, joka parantaa postinkantoa nimenomaan kerrostaloissa, taajama- ja haja-asutusalueilla, nimenomaan lähemmäksi palveluja tarvitsevaa ihmistä, olemme myös kannattamassa ed. Hassin vastalausetta, joka merkitsee sitä, että me emme jälkikäteisesti siunaa Postin toimenpiteitä, joilla se aikanaan perusteli laatikkoryppäitään pellonkulmiin sellaisillekin maille, joihin he eivät saaneet lupaa.

Toisin sanoen, kun tällainen jälkikäteinen suostumus poistetaan ja samalla hyväksytään ed. Tennilän muutos, silloin Posti toimii todella erinomaisesti, postipalvelut tulevat mahdollisimman lähelle ihmistä. Nyt meitä ei retkuteta. Nyt me toimimme todella ihmisen ja Postin palveluja tarvitsevan ihmisen puolesta. Toisin sanoen sen lisäksi, että kannatamme ed. Tennilää, kannatamme myös ed. Hassia.

Kun ed. Suhonen tuli paikalle ja on sen näköinen kuin olisi lentoon lähdössä, totean, että ed. Suhonen on kyllä meitä informoinut asiasta, mutta ed. Suhonen tietää, että meillä on alusta alkaen ollut selvät erilaiset näkemykset tästä asiasta, eikä se merkitse sitä, että meillä olisi tulenkivenkatkuinen riita ryhmässä, vaan kansanedustajina me ajattelemme toiset toisella tavalla, eduskuntaryhmän pääosa ajattelee näin kuin olen esittänyt, ed. Suhonen ajattelee toisella tavalla, ja ehkä hän saa jonkun tuekseen, ja molemmat kunnioitamme vahvasti toisiamme.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Oli erinomaisen mielenkiintoista kuunnella ja todeta, että ed. Aittoniemen on yllättänyt laajempi ymmärtäminen, tosin nyt jälkikäteen, kun Postin puolella kaikki katastrofit Vennamoiden ja muiden ansiosta ovat tulleet. Mutta tervetuloa valistuneitten joukkoon, ehkä se vielä muihinkin asioihin yltää tämä teidän laajempi valistuneisuutenne joskus tulevaisuudessa!

Ed. Suhonen: Herra puhemies! Kun me ryhmän asioista keskustelemme vähän laajemmin tässä, sanon, että pidin sopimattomana, että ryhmämme otti kantaa ennen kuin asia oli valiokuntaan lähdössäkään. Kun Postiliitto kävi ilmoittamaan, he olivat 15 minuuttia puhuneet, niin ryhmä otti kannanoton. Varsinkin kun minä poistuin, sanoin, ettei pidä ottaa kantaa, niin välittömästi otettiin kantaa. Mitä pienemmässä porukassa ottaa kantaa, sen yksimielisemmän saa, ja tässä kävi näin.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy ensimmäisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 ja 2 §, 1 luvun otsikko sekä 3—6 § hyväksytään keskustelutta.

7 §

Keskustelu:

Ed. Tennilä: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 7 § saa sen muodon, joka on II vastalauseessa. Tässä ratkaistaan se, kuinka lähelle tai kauas posti tulevaisuudessa jaetaan. Meriselitykset tämän jälkeen ovat meriselityksiä. Nyt se ratkaistaan.

Ed. Apukka: Herra puhemies! Kannatan ed. Tennilän tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Tennilä ed. Apukan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin II vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Tennilän ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 97 jaa- ja 51 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 50. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. Louvo: Arvoisa puhemies! Painoin vahingossa ed. Rusasen äänestysnappulaa.

Puhemies: Merkitään pöytäkirjaan.

8—12 § hyväksytään keskustelutta.

13 §

Keskustelu:

Ed. Hassi: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 13 § hyväksytään I vastalauseen mukaisessa muodossa, mikä merkitsee sitä, että siitä poistetaan kaksi ensimmäistä momenttia, joilla pientalojen omistajat ja kunnat velvoitetaan suostumaan siihen, että niilläkin pientaloalueilla, joilla viime aikoihin asti posti on jaettu luukkuun, siirrytään laatikkokantoon, eli tämä on rimpuilijat kuriin -pykälä. Sen muuttamista esitän.

Ed. Nikula: Herra puhemies! Kannatan ed. Hassin ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Hassi ed. Nikulan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Hassin ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 83 jaa- ja 62 ei-ääntä; poissa 54. (Ään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

14 §, 2 luvun otsikko, 15—17 §, 3 luvun otsikko, 18—23 §, 4 luvun otsikko, 24—28 §, 5 luvun otsikko sekä 29—31 § ja 6 luvun otsikko, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta toisen lakiehdotuksen 3 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotus laiksi Posti- ja telelaitoksen muuttamisesta osakeyhtiöksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 50
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 7

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 7. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—6 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotus laiksi leipomotyölain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 108
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 5

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 5. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. M ä k i p ä ä : Arvoisa puhemies! Nyt toisessa käsittelyssä olevan esityksen leipomotyölain muuttamisesta ovat leipomoalan sekä työnantaja- että työntekijäjärjestöt sopineet yksimielisesti. Lain tarkoituksenahan on, että sitä ei enää sovelleta keksien ja niihin verrattavien tuotteiden valmistamiseen. Myös yö- ja vuorotyön teettämisrajoituksia lievennetään, ja mikä tärkeintä, myös sunnuntain leipomotyö on mahdollista työntekijäin suostumuksella. Suomen 600:sta leipomoalan jäsenyrityksestä kaikki ovat pitäneet esitystä tarpeellisena, koska nyt on mahdollista sunnuntaityö, ja näin leipomotuotteita voidaan saada tuoreina ja vastaleivottuina kuluttajille.

Esityksen mukaan sunnuntaityön mahdollistaminen saattaa leipomot myös tasavertaiseen kilpailuasemaan esimerkiksi majoitus- ja ravitsemiselinkeinon harjoittajien kanssa, jotka omalla leipomotoiminnallaan ovat vallanneet alaa. Tämä toiminta ei tietenkään ole ollut kovin laajamittaista. Myös erään asiantuntijan mukaan on työaikalainsäädäntökomitea päätynyt mietinnössään siihen, että kumottaisiin nykyisin voimassa olevat työaikalaki, kauppaliikkeiden ja toimistojen, maatalouden ja talonmiesten työaikalait sekä leipomotyölaki. Asiantuntija oli sitä mieltä, että hallituksen esitystä ei tulisi ottaa käsittelyyn, mutta me valiokunnan jäsenet yksimielisesti pidimme tärkeänä, että leipomolaki tulee voimaan mahdollisimman pian, jotta leipomoillekin annetaan mahdollisuus sunnuntaityön teettämiseen ja jotta kaikilla ihmisillä olisi myös sunnuntaina mahdollisuus saada tuoretta leipää ja pullaa.

Ed. R i m m i : Arvoisa puhemies! Lakia leipomotyöajan muuttamiseksi käsiteltiin ensimmäisessä käsittelyssä perjantaina, ja käytin siitä silloin pitemmän ja seikkaperäisemmän puheenvuoron. Totean nyt kuitenkin lyhyesti muutamia asioita vielä. Todella molemmat, sekä työnantaja- että työntekijäjärjestöt, siis Elintarviketeollisuuden Työnantajaliitto ja elintarviketyöläisiä edustava Elintarviketyöläisten liitto samoin kuin alan ammattikuntaliitto Leipuriliitto katsovat välttämättömäksi, että leipomotyöaikalakia muutetaan.

Työaikalakia muutetaan hyvin ratkaisevasti sikäli, että nyt tulee mahdolliseksi sunnuntaityö ja myös yötyörajoitukset poistuvat. Oikeastaan ainoaksi työntekijöitä työaikamääräysten kohdalla suojelevaksi pykäläksi jää se, että sunnuntai- ja yötyö on vapaaehtoista. Kuinka hyvin tämä vapaaehtoisuuspykälä yötyön ja sunnuntaityön teettämistä säätelee, jää nähtäväksemme.

Haluan tässä yhteydessä korostaa sitä, että pidän erittäin välttämättömänä, kun sunnuntaija yötyöstä sovitaan, että niistä sovittaisiin tapaus kerrallaan. Tämä on tietysti enemmän näkemystä siihen suuntaan, kun uutta työaikalakia käytännössä sovelletaan. En pidä millään muotoa hyvänä sitä, että esimerkiksi työntekijät velvoitettaisiin tiukkoihin sitoumuksiin työajan suhteen, sunnuntai- ja yötyön tekoon suostumiseen sillä tavalla, että tällaiset sitoumukset otettaisiin esimerkiksi työsopimusta tehtäessä.

Mitä tulee työaikakomiteaan, johon ed. Mäkipääkin viittasi, leipomotyöaikalakihan oli jossakin vaiheessa esillä työaikakomiteassa. Tiedämme kuitenkin, että työaikakomitean työ on nyt ainakin osittain jumissa. Kuten tiedetään, työaikasäädösten väljentäminen leipomotyöalalla on välttämätöntä nimenomaan oikeudenmukaisuudenkin johdosta siitä syystä, että pienet ja keskisuuret työvoimavaltaiset yritykset saisivat paremman kilpailuaseman suhteessa isoihin yrityksiin. Siitäkin syystä lakiesitys palvelee alan kilpailutilannetta ja toivon mukaan myös työllisyystilannetta.

Haluan kuitenkin vielä korostaa sitä, että se työnantajaliitto, jolla on tällä alalla sopimusoikeus ja siihen nähden sananvaltaa, näkee todella tärkeänä lain muuttamisen. Se kielteinen kanta, jota TT edusti valiokunnassa käydessään, minua hämmensi siitä syystä, että TT:llä ei ole tietääkseni minkäänlaista sopimusmandaattioikeutta tämän alan työehtosopimuksia sovellettaessa.

Toin perjantain puheenvuorossani esiin sen, että olemme nyt hyväksymässä aika historiallisen lakiesityksen. Suunnilleen 85 vuotta sitten toukokuussa hyväksyttiin laki, jolloin tälle alalle tuli sunnuntaityökielto ja yötyö rajattiin varsin tiukaksi. Tuo laki silloin aikoinaan Pietarihovissa vahvistettiin 1908. 85 vuotta on näitä erinäköisiä työaikasäädöksiä tässä maassa tällä alalla ollut. Nyt niitä on väljennetty. Toivon kuitenkin, että näistä väljennyksistä on etua alan työntekijöille ja alan yrittäjille, ja toivon, että laista ei tule kuitenkaan mitään kovaa ja kurjistavaa alan työntekijöiden suhteen.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1, 2, 5 ja 8—11 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotukset laeiksi Suomen Hallitusmuodon, valtiopäiväjärjestyksen sekä valtioneuvoston ministeriöiden lukumäärästä ja yleisestä toimialasta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 317/1992 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 10

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelu jatkuu:

Ed. J a n s s o n : Herr talman, herra puhemies! Det är förståeligt, att de ändringar som nu föreslås i regeringsformen och riksdagsordningen med anledning av Ees-åtagandena igen lett till en maktfördelningsdiskussion, då frågorna ju varit aktuella i många ställningstaganden i riksdagen och i flera kommittéer. Att reservationerna har undertecknare från både regerings- och oppositionslägret visar att ambitionerna är starka.

Herra puhemies! Eduskunnan kannalta tässä vaiheessa olisi parasta mahdollisimman käytännöllisen ja reaalipoliittisen lähtökohdan asettaminen. Eta-normejahan tulee käsitellä kansainvälisinä sopimuksina eikä EY:n primaarioikeuden normeina. Hintana paketin kaatamiselle sen vuoksi, että oma parhaana pidetty näkemys ei mene läpi, on, että eduskunta joutuu kokonaan valmistelukoneiston ulkopuolelle Eta-normien alkaessa virrata tänne. Tällaisia normeja on runsaasti odotettavissa.

Hallituksen esityksen ja mietinnön tarkka lukeminen osoittaa, että nyt esitettävissä säännöksissä on paljon joustoa ja eduskunnan vaikutusmahdollisuudet riippuvat pitkälti sen omasta aktiivisuudesta ja kyvystä käyttää hyväkseen virallisia ja myös epävirallisia kanavia. Liiallinen usko käytännössä parhaan mahdollisen ratkaisun takaamiseen lainsäädännön avulla saattaa olla vahingollista myös valtiosäännön tasolla. Valtiosääntöhän toteaa demokratian periaatteet ja vallanjaon perusteet. Nämä korkeat ihanteet aineellistuvat sitten normaalisti perustuslakien alaisissa tavallisissa laeissa. Meillä ei kuitenkaan ole tällaista perinnettä Venäjän ajalta olevan perinnön vuoksi. Meillä on taipumus samoissa perustuslaeissa ilmaista korkeat ihanteet ja aineellistaa ne, näin varsinkin valtiopäiväjärjestyksessä. Tämän vuoksi voikin hyvin perustein kysyä, tulisiko valtiopäiväjärjestystä ylipäänsä pitää perustuslakina.

Hallitusmuodon 30 a §:ssä oleva ehdotus ei ole keittiön kautta menemistä EY:hyn, kuten on annettu ymmärtää. Kuinka asia voisikaan olla näin, kun eduskunnan on erityisesti otettava kantaa mahdolliseen EY-jäsenyyteen? Päinvastoin Etan aikainen tilanne parlamentarisoidaan, koska hallitus mutta ei presidentti on osa parlamentaarista

järjestelmäämme. Jos sanamuodon voidaan katsoa kelpaavan niin EY:ssä kuin sen ulkopuolellakin, pitäisi sen kohtuudella olla kaikkien hyväksyttävissä.

Vastaava lähtökohta voidaan ottaa suhteessa arvoisan kollegan Laineen pohdiskeluun vastalauseessa koskien pykälän 2 momenttia. Hän näkee ymmärtääkseni valiokunnan enemmistön ehdotuksen presidentin valtaoikeuksien sementoimisena yleensä, mutta kokonaisuutena tarkasteltunahan pykälä ei koske ollenkaan presidentin valtaoikeuksia, vaan kyse on vaikutusvallan antamisesta eduskunnalle. Ehdotus ei aiheuta minkäänlaisia muutoksia rajoihin koskien lainsäädännön alaa tai asetusten antamisoikeuteen.

Mitä tulee sisäpolitiikan ja perinteisen ulkopolitiikan väliseen rajaan niin tällä hetkellä kuin tulevaisuudessakin, se on yhtä epäselvä kuin aikaisemminkin.

Vallanjakokeskustelua tuleekin käydä silloin, kun saamme lopultakin tätä koskevan esityksen, jossa kyseiset pykälät on avattu. Nythän asia ei ole näin. Ainakin siihen saakka on parasta suhtautua ymmärtäväisesti 2 momentin joustavuuteen koskien hallituksen ja presidentin välistä työnjakoa eli oikeastaan presidentin mahdollisuuksia toimia Eta-yhteyksissä ja eduskunnan mahdollisuuksia hallituksen valvontaan ei ainoastaan regressiivisesti, siis jälkeenpäin, vaan ennen kaikkea preventiivisesti.

Koska lakiehdotus koskee ensisijaisesti eduskuntaa, on helpompi ymmärtää niitä pykälien muutosehdotuksia, joita valiokunnan vähemmistö esittää valtiopäiväjärjestykseen. Tärkeää on kuitenkin löytää keskitie mahdollisimman suuren tehokkuuden ja valvonnan välillä. Valiokunnan tekemät tarkistukset tähtäävät juuri tähän.

Ruotsalaisessa eduskuntaryhmässä olemme erityisen tyytyväisiä siitä, että tietty lievennys valtiopäiväjärjestyksen 54 c §:n salassapitosäännökseen voitiin tehdä ja jopa yksimielisesti. Tätähän peräsimme jo lähetekeskustelussa.

Suomen eduskunta kestää hyvin vertailun Euroopan muihin parlamentteihin valmistelun valvonnan osalta. Eduskunnan tuleekin yhdessä hallituksen kanssa kehittää viisas julkisuuskäytäntö, jottei hallitus reagoi hätiköidysti valiokunnan tekemään muutokseen, eli muutoksen ei tule lisätä salassapitoa eduskunnan ja hallituksen välisessä kanssakäymisessä. Päinvastoin tämän käytännön tulee perustua luottamukseen ja uskoon siihen, että myös oppositio eduskunnan valiokunnissa asettaa yleisen edun mahdollisten omien erityisintressiensä edelle. (Ed. Aittoniemi: Turha toivo!) — Näin voi toivoa ainakin.

Herr talman! Eftersom lagförslaget som sagt primärt är avsett för riksdagen är det lättare att visa förståelse för de ändringsförslag till paragraferna i riksdagsordningen som utskottsminoriteten föreslår. Det viktiga är dock att hitta en medelväg mellan största möjliga effektivitet och största möjliga insyn och de justeringar utskottet gjort har tagit fasta på just detta. Inom svenska riksdagsgruppen är vi speciellt nöjda över att en viss uppluckring av sekretesstadgandet i riksdagsordningens 54 c § enhälligt kunde godkännas, vilket vi också efterlyste i ärendets remissdebatt.

Finlands riksdag kommer att stå sig väl i jämförelse med övriga europeiska parlament vad gäller insynen i beredningsarbetet. Det återstår för riksdagen att tillsammans med regeringen utforma en s.k. begåvad offentlighetspraxis så att regeringen inte reagerar överilat på de ändringar utskottet vidtagit. D.v.s. ändringen skall inte öka sekretessen i umgänget riksdag och regering. Tvärtom bör denna praxis bygga på förtroende och på en tilltro till att även oppositionen i riksdagsutskotten sätter den allmänna fördelen framom sina eventuella särintressen.

Näin ollen, herra puhemies, kannatan ehdotuksen kiireellistä käsittelyä.

Ed. L a i n e: Herra puhemies! Hallituksen esitys ja sen johdosta annettu perustuslakivaliokunnan mietintö eivät sellaisinaan tyydytä vasemmistoliiton eduskuntaryhmää, minkä johdosta olen liittänyt perustuslakivaliokunnan mietintöön vastalauseen. Koko esillä olevan asiakokonaisuuden kolme tärkeintä kysymystä ovat mielestäni seuraavat:

1) Leikataanko Eta-sopimuksen seurauksena vielä entisestään vahvistuvaa presidentin valtaa valtioneuvoston ja eduskunnan vaikutusmahdollisuuksien hyväksi vai säilytetäänkö valtasuhteet ennallaan?

2) Hyväksyykö eduskunta Euroopan yhteisön salaisen diplomatian opin soveltamisen Eta-asioiden käsittelyyn antamalla valtioneuvostolle vallan sanella eduskunnan valiokuntien vaitiolovelvollisuuden, vai päättääkö eduskunta itse, mitä tähän vaitiolovelvollisuuteen tulee?

3) Suostuuko eduskunta siihen, että Eta-asiat eivät ole kaikille kansanedustajille kuuluvia ja niistä käytävä keskustelu on puhemiehen tai pu-

hemiesneuvoston harkinnan varassa, vai annetaanko kansanedustajille mahdollisuus käydä normaali lähetekeskustelu kaikista eduskunnan käsittelyyn tulevista asioista ennen kuin eduskunnan käsiä aletaan sitoa esimerkiksi suuren valiokunnan ennakkokäsittelyssä?

Nämä ovat mielestäni kolme tärkeintä asiaa, ensimmäinen kyllä mielestäni tärkein.

Mitä ensimmäiseen asiaan tulee, siis presidentin ja valtioneuvoston valtasuhteiden määrittelyyn, niin Suomessa on kaiken aikaa vallinnut yksimielisyys siitä, että Eta-sopimus merkitsee presidentin vallan kasvattamista entisestään. Valtiosääntökomitea 1992 pohti siitä aiheutuvia muutoksia toimivaltasäädöksiin. Antaessaan lausuntonsa mainitun komitean mietinnöstä vasemmistoliitto ehdotti hallitusmuodon 33 §:ää muutettavaksi vain Eta-päätösasioiden osalta säätämällä uusi 3 momentti, jolla valtioneuvoston toimivalta kirjattaisiin seuraavasti: "Sen estämättä mitä tämän pykälän 1 momentissa säädetään, valtioneuvoston toimivaltaan kuuluu eduskuntaa kuultuaan päättää Suomen kannasta neuvoteltaessa Euroopan talousaluetta koskevan sopimuksen alaan kuuluvasta asiasta ja sellaisen asian hyväksymisestä ja kansallisesta voimaansaattamisesta."

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on kaiken aikaa edellyttänyt, että hallitus toimii eduskunnan useasti aikaisemmin ilmaisemien valtiosäännön uudistustavoitteiden suunnassa. Hallitus toimii kuitenkin toisin ja ilmoittaa, että käsillä olevan esityksen tavoitteena on — lainaan hallituksen esityksen perusteluja — valtioelinten toimivaltasuhteiden pysyminen ennallaan Eta-sopimuksen oloissa. Tosin hallituksen esityksen perusteluissa sivuilla 14 ja 15 on hieman sekavia ja epämääräisiä perusteluja, mutta kuitenkin sivuilla 14 ja 15 hallitus päätyy seuraavaan toteamukseen: "Nykytilaan nähden ehdotettu säännös ei kuitenkaan merkitse suoranaista muutosta presidentin ja valtioneuvoston välisen toimivallan jakoon. ETA-säädöksillä ei nimittäin yleensä ole ulkopoliittista merkitystä, joten niitä asiallisesti vastaava sääntely on tähän saakka toteutettu sisäpoliittisen tehtäväjaon mukaisesti. Ehdotus tähtää siten nykyisten toimivaltasuhteiden säilyttämiseen."

Se, että hallituksen esityksen tarkoituksena ei ole leikata presidentin valtaa valtioneuvostolle, näkyy myös hallituksen esityksen sivulta 10, jossa kirjoitetaan näin: "Jos yksittäiseen ETA-asiaan kuitenkin poikkeuksellisesti liittyisi merkittäviä ulkopoliittisia näkökohtia, sen voitaisiin katsoa edellyttävän presidentin myötävaikutusta ja siten presidentin päätöstä ja asetuksen antamista hyväksymis- ja voimaansaattamisvaiheessa." Siis kaikkia Eta-asioita ei haluttaisikaan jättää valtioneuvostolle.

Ed. Jansson sanoi äsken, että näissä toimivaltasäädöksissä epäselvä tilanne jää, kuten epäselvyys on vallinnut tähänkin saakka. Näin tuon äsken lukemanikin perusteella voidaan sanoa asian olevan.

Perustuslakivaliokunnan muotoilema 33 a §:n 2 momentti ei merkitse mitään olennaista muutosta hallituksen esitykseen, vaan sillä vahvistetaan hallituksen lähtökohdaksi asettama toimivaltasuhteiden ennallaan säilyttäminen. Valiokunnan muotoileman tekstin mukaan muut kuin presidentin asetuksenantovaltaan ja eduskunnan lainsäädäntövallan alaan kuuluvat lähinnä teknisluontoiset sopimusasiat siirtyvät valtioneuvoston määräysvaltaan, ja muilta osin presidentille jää mahdollisuus tarvittaessa puuttua Eta-asioiden kulkuun ja Suomen harjoittamaan politiikkaan.

Näin yhteiskunnallisesti ja poliittisesti merkityksellisin osa Eta-lainsäädäntöä jää edelleen tasavallan presidentin viime kädessä päätettäviin asioihin, mikäli presidentti valtaansa haluaa käyttää. Tähän arvioon on luonnollisesti tehtävä se varaus, että hallituksen Eta-asioissa noudattama politiikka voidaan periaatteessa asettaa eduskunnassa luottamuslauseen alaiseksi. Mutta tällä varsin epätodennäköisellä parlamentaarisella sanktiolla ei ole vaikutusta presidentin vallan käyttöön. Siksi ainoa selkeä tapa ratkaista Eta-normien valmistelu ja hyväksymisvaltaongelma on, mikäli parlamentarismia halutaan vahvistaa ja toimivaltasuhteita muuttaa eduskunnan ilmaisemien lausumien suuntaan, kirjoittaa hallitusmuotoon sellaiseen säännös, joka antaa hallitusmuodon 33 §:n presidentin toimivaltuuksista huolimatta valtioneuvostolle oikeuden käyttää Eta-asioissa ulkopoliittista sopimuksentekovaltaa kaikilta osin, ja näin olisi riippumatta siitä, millä tavalla sopimusmääräykset voimaansaatetaan.

Tästä luonnollisesti poikkeuksen muodostaisivat ne Eta-säännökset, jotka tulee voimaansaattaa lailla, mutta näidenkin osalta valtioneuvostolla tulisi olla muu kuin lain säätämiseen kuuluva sopimuksentekovalta. Säännös tulisi lisäksi kirjoittaa niin, että siitä selvästi ilmenee nyt tehtävän muutoksen kohdistuminen pelkästään Eta-sopimuksen perusteella syntyvään normistoon.

Mikäli Suomen kansa päättää tulevaisuudessa äänestää maamme liittämisestä osaksi Euroopan unionia, tulisi hallitusmuotoon niin valtion sisäisen suvereenisuuden olennaisen kaventumisen kuin ulkopoliittisten sopimusmääräysten hyväksymismenettelynkin vuoksi tehdä liittymissopimuksen yhteydessä tarvittavat muutokset. En katso, että nyt eduskunnan täysistunnossa päätettäväksi aiottu hallitusmuodon 33 a § voisi riittää nykyisen hallitusmuodon korjaamiseksi vastaamaan tilannetta, jossa Suomi olisi Euroopan unionin jäsenvaltio. Valiokunnan enemmistön mielestä se ilmeisesti riittää, ja ehkä siihen juuri pyritään.

Tämän edellä mainitun ehdotukseni ja perusajatuksen toteuttamiseksi esitin erään asiantuntijalausunnon pohjalta, että valiokunnan mietintöön sisältyvän ehdotuksen 33 a §:n 2 momentin sijaan säännös olisi kirjoitettu seuraavasti: "Sen estämättä mitä tasavallan presidentin valtuuksista hallitusmuodon 33 §:ssä säädetään, valtioneuvosto määrää Suomen kansainvälisissä toimielimissä olevien edustajien toiminnasta ja osallistumisesta päätöksentekoon valtiopäiväjärjestyksen 54 a §:ssä tarkoitetuissa yhdentymisasioissa." Nämä 54 a §:n yhdentymisasiat ovat juuri Eta-asioita.

Sitten tästä vaiteliaisuudesta. Olen tyytyväinen kuten ed. Jansson siihen, että perustuslakivaliokunta ei yhtynyt hallituksen esitykseen tuon salailudiplomatian jättämisestä valtioneuvoston harkintaan ja määrättäväksi. Perustuslakivaliokunta ehdottaa, että valiokunta kuultuaan valtioneuvostoa päättää itse jäsenensä vaitiolovelvollisuudesta. Olen siis tämän muutosehdotuksen kannalla ja siksi luovuin omasta alkuperäisestä esityksestäni, joka tarkoitti asian jättämistä suuren valiokunnan päätettäväksi edes kuulematta valtioneuvostoa.

Mitä sitten tulee tähän kolmanteen pääasiaan, miten tiedot kansanedustajille olisi kerrottava ja sallitaanko lähetekeskustelu, niin hallituksen esityksessä lähdettiin siitä, että eduskunnan ennakkokantaa pyydettäessä yhdentymisasia lähetetään vain ennakkolausuntoa käsittelevän valiokunnan tietoon. En ole pitänyt tätä riittävänä ja siksi ehdotin, että asia on saatettava kaikkien kansanedustajien tietoon. Kun ed. Kaarilahden muotoilema ehdotus tarkoitti samaa, luovuin omasta ehdotuksestani ja kannatin ed. Kaarilahden ehdotusta, jota valiokunta ei kuitenkaan hyväksynyt. Saman kohtalon koki se ehdotukseni, joka tarkoitti lähetekeskustelun sallimista jokaisesta eduskuntaan tulevasta yhdentymisasiasta ennen kuin ennakkokäsittely alkaa valiokunnassa tai valiokunnissa.

Tältä osin toisessa käsittelyssä palaan tuohon ehdotukseen.

Sitten vielä tästä eduskunnan tietojen saannin turvaamisesta. Monet valiokunnassa kuullut asiantuntijat korostivat eduskunnan tietojen saannin tärkeyttä ja tietojen saamista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Eräs asiantuntija katsoi, että eduskunnalla pitäisi olla mahdollisuus osallistua päätöksentekoon ja tavoitteidenasetteluun kotimaassa jo ennen kuin Suomen viranomaisia kuullaan Etan sekakomiteassa lakiehdotuksen valmistelun alkuvaiheessa.

Valiokunta on puolestaan korostanut valtioneuvoston ja yksittäisten ministeriöiden omaa aloitteellisuutta suuren valiokunnan pitämiseksi ajan tasalla tietoon tulleista yhteisölainsäädännön muuttamishankkeista ja niiden etenemisestä Euroopan yhteisön valmistelussa. Perustuslakivaliokunta korosti myös valiokuntien oma-aloitteisen tiedonhankinnan tärkeyttä, jopa oman edustajan sijoittamista Brysseliin perustuslakivaliokunta ehdottaa. (Ed. Aittoniemi: Onhan Liikanen!) — Ehkä eduskunnan tietopalvelu voisi olla se, jonka edustaja siellä sitten siinä tapauksessa voisi olla.

Myös hallituksen esityksen perusteluissa kiinnitetään huomiota tarpeeseen kuulla eduskuntaa tapauksissa, joissa eduskunnan hyväksyminen saattaa myöhemmin olla tarpeen. Hallituksen esityksen perusteluissa sanotaan: "Jotta tämä velvollisuus kaikissa tapauksissa toteutuisi, säännöstä olisi sovellettava sillä tavoin laajasti, että eduskunta osallistuisi asian käsittelyyn myös tulkinnanvaraisissa tapauksissa."

Eräs valiokunnan kuulema asiantuntija kehotti perustuslakivaliokuntaa korostamaan tätä periaatetta mietinnössään. Näin myös ehdotin valiokunnan yleiskeskustelussa tehtäväksi, mutta valiokunnan mietintöön tämä maininta ei tullut.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä katsoo, että eduskunnan päätös hyväksyä Eta-sopimus vaatii kyllä muutoksia valtiopäiväjärjestykseen, se mahdollisesti vaatii muutoksen hallitusmuotoon ja siinä suunnassa kuin mitä eduskunta useasti on lausunut. Mutta jos nyt tehdään hallitusmuotoon muutos, niin meidän käsityksemme on, että se tehdään vain siltä osin kuin se koskee Eta-sopimusta. Mitä sitten tulee mahdollisiin jatkotoimiin integraatioasioissa, niin sitten palataan myöhemmin niihin, esimerkiksi Euroopan yhteisöihin tai Euroopan unioniin liittymisestä aiheu-

tuviin hallitusmuotoa ja valtiopäiväjärjestystä koskeviin muutosehdotuksiin.

Ed. Polvinen merkitään läsnä olevaksi.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. Koskinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Laineen ja vasemmistoliiton ryhmän into vastustaa EY-jäsenyysneuvotteluja on johtanut siihen, että he tulkitsevat perustuslakivaliokunnan enemmistön hallitusmuodon 33 a §:n muutosehdotusta virheellisesti. Tosiasiassahan valiokunnan esittämä sanamuoto siirtää laajemmin presidentin valtaoikeuksia hallitukselle, valtioneuvostolle, kuin mitä ed. Laineen eriävässä mielipiteessä tai vastalauseessa esittämä muotoilu tekisi. Ed. Laineen pykälämuotoilussa puhutaan ainoastaan valtioneuvoston määräyksistä Suomen kansainvälisissä toimielimissä olevien edustajien toiminnasta ja osallistumisesta päätöksentekoon. Valiokunnan enemmistön kanta tarkoittaa laajemmin ohjeiden antamista tällaisia päätöksiä valmisteltaessa. Eli kuten 33 a §:n 2 momentissa esitetään, valtioneuvosto määrää kansainvälisessä toimielimessä tehtävän päätöksen kansallisesta valmistelusta kokonaisuudessaan. Se koskee sekä Suomessa tehtäviä valmisteluja että kansainvälisen toimielimen elimissä tehtävää päätöksentekoa.

Jos vasemmistoliiton ryhmä tältä osin haluaa kaventaa presidentin ulkopoliittisia valtaoikeuksia kansainvälisten sopimusten valmistelussa, silloin heidän tulisi kannattaa valiokunnan enemmistön kantaa ennemmin kuin professori Jyrängin esittämää sanamuotoa, joka ed. Laineen vastalauseessa on esitetty.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laine oli ilmeisesti erittäin oikeassa ja ed. Koskinen hyvin väärässä äskeisessä tulkinnassa.

Hyvin korkea-arvoinen eduskunnan virkamies on todennut tästä asiasta seuraavasti: "Hallitusmuotoon lisättäväksi ehdotettu uusi 33 a § voisi riittää hallitusmuotomuutokseksi myös EY-jäsenyyden oloissa, ja muut paineet hallitusmuotoa vastaan voitaisiin purkaa edellä todettua poikkeusmahdollisuutta käyttämällä. Se näyttäisi nyt hyvin vahvalta toimintalinjalta ja vaihtoehdolta."

Toisin sanoen tarkoitus on tehdä Euroopan unionin mentävä aukko Suomen hallitusmuotoon, jotta voitaisiin välttää vaikeutettu lainsäätämisjärjestys. Minusta ed. Laine on osunut erittäin täsmällisesti oikeaan. Meidän tulee tehdä kaikkemme, että tämän laatuisia aukkoja ei synnytetä. Ed. Laine on johtopäätöksessään aivan oikeassa.

Ed. S-L. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliainen edellä oikaisi, mitä itsekin ajattelin tehdä, eli kysymys on siitä, että nyt eduskunta ei saa suostua siihen, että tällä hallitusmuodon muutoksella porataan perustuslakiin niin suuri aukko, että siitä luiskahtaa läpi jatkossa myös mahdollinen Suomen Euroopan unionin jäsenyys. Tästä meidän pitää käsittelyn kaikissa vaiheissa pitää huolta, koska kysymys on täysin kahdesta erimitallisesta asiasta. Nyt on kysymys siitä, että muutetaan hallitusmuotoa ja valtiopäiväjärjestystä sillä tavalla, että Suomen eduskunnasta voitaisiin jatkossa osallistua enemmän Eta-sopimuksen vaatimiin päätöksiin, ja sitä kautta toki kavennetaan presidentin ja valtioneuvoston valtaa.

Tässä yhteydessä ei pidä unohtaa sitä, että nyt me teemme muutosta Eta-sopimuksen johdosta. Se pitää pitää aina mielessä ja samantien huomata se, että EU-jäsenyys on aikanaan oma asia ja vaatii eri aukon ja eri päätöksen.

Ed. Vistbacka (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Täytyy yhtyä hyvin pitkälle siihen, mitä ed. Pulliainen totesi ed. Koskisen puheenvuorosta. Viittaan myös eduskunnan erään korkean virkamiehen pitämään aika pitkään alustukseen asiasta, jonka puheenvuoron erään osan ed. Pulliainen siteerasi. Samalla tavoin myös perustuslakivaliokunnassa eräs professoritason asiantuntija ilmaisi asian. Eli mikäli tämä hyväksytään, hallitusmuotoomme tulee sellainen aukko, joka kelpaa myös EY-yhteydessä. Tätä emme voi hyväksyä.

Ed. Kaarilahti: Arvoisa puhemies! Eduskunta hyväksyi 27 päivänä lokakuuta 1992 sopimuksen Euroopan talousalueesta ja siihen liittyvät määräykset. Tehdyn sopimuksen johdosta hallitus esittää muutoksia Suomen valtiosääntöön. Valtiosäännön muuttaminen on välttämätöntä, jotta eduskunta voi osallistua edes jollain muodoin kansainvälisissä toimielimissä,

lähinnä Etan sekakomiteassa, tehtävien päätösten valmisteluun. Hallitusmuodon 33 a §:n muuttaminen valiokunnan mietinnössä esitetyllä tavalla on oikean suuntainen. Eta-asioiden kansallista valmistelua johtaa näin valtioneuvosto.

Mitä tulee ed. Pulliaisen, ed. S-L. Anttilan ja osittain ed. Vistbackankin tulkintaan hallitusmuodon suhteista mahdolliseen EY-jäsenyyteen, itsekin olin valiokunnassa ajoittain epäilevällä kannalla. Mutta tosiasiallisesti lain tämän pykälän tulkinnassa on muistettava, että vaikkakin se tekee hallitusmuotoon EY-jäsenyyden mahdollistavan aukon, niin ei sitä ilman perustuslain säätämisjärjestystä tässä talossa voitane hyväksyä. Kuten asiantuntijakuulemisen yhteydessä todettiin, vaikka erikseen ei Eta-sanaa mainita hallitusmuodon 33 a §:n 2 momentissa, vaaditaan EY-jäsenyyden myötä valtiopäiväjärjestyksen 54 a §:n muuttaminen, joka on tehtävä perustuslain säätämisjärjestyksessä.

Tästä syystä nyt tehtävät valtiosääntömuutokset myöskään eivät saa vaikuttaa siihen, etteikö valtiosäännön uudistaminen eduskunnan viime vuosina useaan kertaan ilmaisemien lausumien mukaisesti ole välttämätöntä, mm. Nikulan komiteatyön suuntaisesti ja K.J. Långin komiteanmietinnön pohjalta.

Tämä hallituksen esitys johtaa harvainvaltaan. Eduskunnan aseman vahvistaminen on hallitusmuodon 2 §:n mukaan kansanvallan vahvistamista. Valtiopäiville kokoontunut eduskunta edustaa Suomen kansaa. Valtiopäiväjärjestykseen ehdotetut muutokset eräin osin johtavat vallan keskittymiseen harvoille suuren valiokunnan jäsenille.

Eta-säädösten valtion sisäinen valmistelu on tarkoitus toteuttaa esityksen mukaan lähinnä suuren valiokunnan välityksellä. Mielestäni jokaiselle kansanedustajalle, jonka Suomen kansalaiset ovat valinneet heitä edustamaan ikään, sukupuoleen, uskontoon tai rotuun katsomatta, on taattava yhtäläiset, mahdollisimman laajat vaikuttamismahdollisuudet. Muodostaessamme parlamenttia parlamentin sisään olemme menossa kohti harvainvaltaista kaksikamarista järjestelmää, jossa tosiasiallinen vaikutusmahdollisuus on harvojen suuren valiokunnan jäsenten käsissä. Tehtävissä valtiopäiväjärjestyksen muutoksissa on erikoisvaliokuntien asema oman toimialansa asiantuntijavaliokuntana turvattava myös lain pykälissä. Tekemääni vastalauseeseen liittyvät kyseiset pykälämuutokset.

Asian ennakkokäsittelyssä hallituksen esityksen 54 c §:n mukaan puhemies toimittaa yhdentymisasiassa valtioneuvostolta saamansa kirjelmän säädösehdotuksineen ennakollisesti käsiteltäväksi suuressa valiokunnassa ja yleensä yhdessä tai useammassa lausunnon antavassa erikoisvaliokunnassa. Mielestäni poistamatta sanaa "yleensä" jää puhemiehen harkintaan, käsitelläänkö asia ennakollisesti myös erikoisvaliokunnissa.

Hallituksen esityksen perusteluissa korostetaan sitä, että suuren valiokunnan ennakkokäsittelyssä ilmaisemien kantojen tulisi tosiasiallisesti vastata koko eduskunnan tahtoa. Ilman minkäänlaista lähetekeskustelua koko eduskunnan tahto ei tule suuren valiokunnan jäsenten tietoon, ja eduskunnan tahto jää näin harvojen edustajien kannanmuodostukseksi. Hallituksen esityksen mukaan suuri valiokunta antaisi koko eduskunnan puolesta luonteeltaan poliittisen sitoumuksen. Suuren valiokunnan jäsenet edustaisivat valiokunnassa koko ryhmäänsä jopa ryhmänsä koon painoarvolla.

Kohtuullista mielestäni on, että koko eduskunta saa edes tietoonsa mm. lainmuutosta vaativan asian, joka on tullut ennakkokäsittelyyn. Tästä syystä 54 a §:ää on muutettava siten, että puhemiehen on viipymättä saatettava asia eduskunnan tietoon. Ennakkokäsittelyssä on tarkoitus saada selvyys siihen, onko käsiteltävänä oleva Eta-säädöstä koskeva ehdotus aikanaan lopullisesti eduskunnassa täysistunnossa läpivietävissä vai ei. Suuren valiokunnan tulee tästäkin syystä saada lähetekeskustelua, eväitä koko eduskunnalta. Täysistunnossa jää mahdollisuus vain hyväksyä tai hylätä säädös aikanaan. Vaikka poliittinen sitoumus ei muodollisesti sido eduskuntaa, säädöksen hylkääminen eduskunnassa aikanaan asettaisi Suomen melko outoon valoon kansainvälisissä elimissä.

Arvoisa puhemies! Aikanaan, kun tämä asia tulee, mikäli tulee, toiseen käsittelyyn täysistunnossa, tulen tekemään vastalauseessani esittämäni muutosehdotukset.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kaarilahti ylipäätään ansaitsee kiitoksen siitä, että hän perustuslakivaliokunnan jäsenenä perehtyy hyvin ja kriittisesti arvioiden asioihin. Tämä on erinomaisen hyvä asia.

Äskeisessä puheenvuorossaan hän kertoi alkupuolella, että hän on kiinnittänyt huomiota hallitusmuotoon aiottuun uuteen 33 a §:ään ja oli suurin piirtein välillä sitä mieltä, että ed. Laineen ja kumppaneiden kritiikki on oikeutettu, mutta että hän kuitenkin päätyi siihen tulokseen, että

vaadittaisiin perustuslain säätämisjärjestys. Mielenkiintoista on se, että hän ilmaisi tämän asian sanoilla "ei voitane", siis "ei voitane". Hän toisin sanoen tunnusti tällä ilmaisulla, että kysymys on tulkinnasta, kysymys on siitä, että se aukko siinä kuitenkin mahdollisesti on olemassa. Arvoisa puhemies, juuri tästä syystä täytyy tähän asiaan suhtautua äärimmäisellä vakavuudella ja estää tämän laatuisten aukkojen synnyttäminen.

Ed. Koskinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Pulliaisen ja ed. S.-L. Anttilan aukkokammo leviää aivan käsittämättömiin mittasuhteisiin. (Ed. Pulliainen: Riittävän laajalle!) Nimittäin jos lähdetään siitä, että tällä valiokunnan esittämällä muotoilulla mahdollistetaan mahdollisen EY-sopimuksen hyväksyminen yksinkertaisemmin kuin se muutoin tapahtuisi, niin aivan vastaavasti ed. Laineen muotoilulla, jos muutetaan pelkästään viittauksena olevaa valtiopäiväjärjestyksen 54 §:ää mahdollisen EY-sopimuksen edellyttämällä tavalla, myös se saadaan tässä kiireellisessä järjestyksessä 2/3:n enemmistöllä. Ei minkäänlaista eroa ole sillä, kumpi hallitusmuodon 33 a §:n sanamuoto tässä valitaan.

Tässä juuri hallitusmuodon 33 a §:n muoto, jota valiokunta esittää, on kattavampi ja siirtää enemmän asiallisia toimivaltuuksia tasavallan presidentiltä valtioneuvoston ja eduskunnan toimipiiriin. Tässä kyllä ihmetyttää tämä kamala into kehitellä tällaisia mustia aukkoja, jotka kehittyvät enemmän tässä tapauksessa professoriedustaja Pulliaisen mielikuvissa kuin todellisuudessa.

Ed. Pulliainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Koskisen äskeinen puheenvuoro oli erinomaisen arvokas. Hän totesi, että tämä muotoilu, joka perustuslakivaliokunnasta on tullut ulos, on kattava. Se on kattavampi sillä tavalla, että siinä on Euroopan unionin mentävä aukko. Kiitoksia paljon! Tämä oli arvokas toteamus.

Ed. Niinistö (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ehkä ed. Pulliaiselle muutama perustieto. EY-sopimushan voidaan, jos puhutaan täällä salissa vaadittavista enemmistöistä, hyväksyä kansainvälisen sopimuksen enemmistöllä, niin kuin Eta-sopimus hyväksyttiin. Ilmeisesti ei ole välttämätöntä, että tätä lakiehdotusta ollenkaan hyväksyttäisiin täällä. Eta astuu voimaan joka tapauksessa. Se kyllä saataisiin aikaan, että eduskunnalla ei ole mitään roolia, jos tämä laki hylättäisiin.

Mennään siihen EY-tilanteeseen. Jos EY-tilanteessa aiotaan muuttaa valtiosääntöä, se edellyttäisi periaatteessa puhtaalta pöydältä hallitusmuodon ja valtiopäiväjärjestyksen muuttamista, mitkä molemmat ovat saman määräenemmistön käsissä. Jos hallitusmuoto nyt kirjoitetaan tällä tavoin kuin tässä, hallitusmuodon 33 a §:ää ei tarvitse avata mutta valtiopäiväjärjestys kyllä, jos ed. Pulliainen vaivautuu sen lukemaan. Eli sama enemmistö edelleenkin tarvitaan. Kyseenalaista on se, tarvitseeko hallitusmuodosta mahdollisesti avata jokin alkupuolen pykälä, jossa puhutaan mm. maan suvereeniteetista. Mutta tuollaista teoretisointia on turha harjoittaa, kun ei kerran se ole relevanttia säätämisjärjestyksen kannalta alkuunkaan. Ei se ole mikään tulkintakysymys. Se on aivan vesiselvä kysymys.

Toinen kysymys on sitten se, kirjoitetaanko hallitusmuotoon näkyviin joitakin pikkuviittauksia muihin lakeihin, onko hallitusmuodon kirjoitustapa ylipäätänsä lähtenyt siitä liikkeelle. Minä väitän, että ei ole. Sen vuoksi valiokunta on tällä hallitusmuodon 33 a §:n kirjoittamistavan kannalla, vain sen vuoksi.

Ed. Kaarilahti (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pulliaiselle vastaan, miksi käytin muotoa "ei voitane". Se johtuu siitä, että on nimenomaan tulkinnasta kysymys. Kun en ole juristi koulutukseltani, niin en mielelläni lähde sanomaan ehdottomuuksia. Minulla ei ole intohimoa keskustella tässä yhteydessä EY-jäsenyydestä, olemmeko sinne menossa vai emme, koska siitä olemme sopineet, että järjestetään kansanäänestys, ja kunnioittakaamme sitä.

Miten hallitusmuodon 33 a §:n 2 momentti on muotoiltu? On totta, että olisi ollut mahdollista suppeampaa tulkintaa ajatellen mainita Eta, tai Eta ja mahdollisesti tuleva EY:kin sanamuodossa. Valiokunta kuitenkin päätyi, niin kuin valiokunnan puheenjohtaja totesi, yleisempään hallitusmuodon pykälän ja kyseisen momentin muotoiluun. Kuten äsken kerroin, niin asiantuntijat, jotka ovat valtiosääntöoppineita, totesivat, ettei sitä voi tulkita ilman, että aukaistaan muita hallitusmuodon tai valtiosäännön pykäliä, niin yksinkertaisesti, että se mahdollistaisi EY-jäsenyyden. Kunnioittakaamme tulevaa kansanäänestystä, jossa Suomen kansalaiset antavat neuvoa, miten eduskunta suhtautuu Euroopan yhteisön jäsenyyteen.

Ed. Nikula: Arvoisa puhemies! Meidän parlamentaarikkojen tulisi olla erimielisyyksien asiantuntijoita, olla selvillä aina siitä, mitkä ovat kiistakysymyksen olennaiset asiat, mitä eri vaihtoehdoista voi seurata, ja pystyä myös rajoittamaan se kiista vain siihen kysymykseen, ilman että se leviää alueille, joita ei ole tarkoitettu ja joita ei voi pitää toivottavina. Näinhän yleensä on onnistuttu mielestäni tässä eduskunnassa. Mutta tämän asian, erityisesti hallitusmuodon 33 a §:n 2 momentin, kohdalla minusta tuntuu, että nyt meillä on pallo sillä tavoin hukassa, ettei oikein tiedetä, mistä ollaan eri mieltä ja minkä takia.

Valiokunnan mietinnön keskeiset kohdat ed. Laine kokeneena parlamentaarikkona kyllä erittäin hyvin pelkisti. Tässä ehkä suurin ongelma on hallitusmuodon 33 a §:n 2 momentti, jonka sanamuodosta ja tietysti myös sisällöstä tämä erimielisyys vallitsee. Kysytään, onko valiokunnan enemmistön hyväksymä ja muotoilema säännös mahdollisen EY-jäsenyyden kannalta pitemmälle menevä kuin valiokunnan vähemmistön ehdottama, lähinnä ed. Laineen vastalauseessa oleva säännös ja kuinka paljon enemmän ed. Laineen ehdottama säännös rajoittaa tasavallan presidentin valtaa verrattuna valiokunnan enemmistön muotoilemaan säännökseen. (Ed. Laine: Tässä jälkimmäinen!) Tämä on se pääasia, koska näistä kahdesta muusta asiasta olemme yksimielisiä — vähemmistössä olevat suhteessa enemmistöön. Näin vaikea tämä asia todellakin on.

Minusta ongelma hallitusmuodon 33 a §:ssä ei ole jompikumpi 2 momentin vaihtoehto vaan se, että hallitusmuodon 33 §, se alkuperäinen ulkopoliittista määräysvaltaa koskeva säännös, jää koskemattomaksi. Sen säännöksen ongelmana on tietysti, että se on syntynyt vuosisadan vaihteen oloissa silloin, kun tehtiin ehkä yksi valtiosopimus kuuden seitsemän vuoden aikana, ja että se omaksuttiin hyvin nopeasti itsenäistyneen maan hallitusmuotoon komiteavalmistelun jälkeen. On syytä muistaa ja tähdentää, minkä olen tästä yrittänyt useamminkin sanoa, että K. J. Ståhlbergin perustuslakikomitea valmisteli hallitusmuodon autonomiselle Suomelle, ei itsenäiselle valtiolle, ja siltä puuttui kaksi itsenäisen valtion instituutiota ja niitä koskevaa säännöstä, nimittäin ulkopolitiikka ja sotilasasiat.

Ulkopolitiikkaa koskeva hallitusmuodon 33 § valmisteltiin ministeriössä virkatyönä hyvin nopeasti parin kuukauden aikana. Sitä ei perusteellisen harkinnan jälkeen istutettu hallitusmuotoon. Professori Blomstedt on selvittänyt tämän säännöksen valmisteluhistoriaa ja kertonut, että esityksen esittelijä ministeriössä, silloisessa oikeustoimituskunnassa, yksinkertaisesti katsoi mallia Ruotsin ja juuri sen valtion, josta oltiin irtaantumasta, eli Venäjän valtiosäännöistä. Sieltä tuli tämä säännös, joka on ollut ongelma juuri epämääräisyytensä ja erittelemättömyytensä takia. Nyt nämä molemmat hallitusmuodon uuden 33 a §:n 2 momentit kohdistuvat tähän säännökseen.

Ed. Laineen vastalauseessa käytetään sanamuotoa "sen estämättä mitä tasavallan presidentin valtuuksista 33 §:ssä säädetään - -". (Ed. Laine: Siinä ne presidentin valtuudet ovat!) — Kyllä. — Valiokunnan enemmistön säännöksessä ei ole suoraa viittausta, mutta se on selvä erityissäännös suhteessa 33 §:ään, joka on luettava samantapaisesti kuin ed. Laineen ehdottama säännös. Tässä mielessä tuon säännöksen vaihtoehdot eivät minusta suhteessa hallitusmuodon 33 §:ään ole ongelmallisia. Molemmat sisältävät saman ajatuksen, että tasavallan presidentin ulkopoliittista määräysvaltaa on tarkoitus kaventaa Eta-asioissa.

Toinen kysymys on sitten keskustelu siitä, onko valiokunnan enemmistön muotoilema hallitusmuodon 33 a §:n 2 momentti sellainen, että se ikään kuin helpottaisi valtiosääntöistä päätöksentekoa mahdollisesta Euroopan yhteisön tai Euroopan unionin jäsenyydestä. Tässä voin yhtyä edustajien Janssonin, Koskisen ja valiokunnan puheenjohtajan ed. Niinistön huomautuksiin, että näin asianlaita ei todellakaan ole. Aina tarvitaan perustuslain muutoksia. Valtiopäiväjärjestyksessä oleva Eta-säännös tulee tarpeettomaksi. Se tulee, jos jäsenyys toteutuu, korvautumaan viittauksella Suomen jäsenyyden Euroopan unionissa toteuttavaan valtiosopimukseen.

Niin kuin on todettu, hallitusmuodon säännöksiä ilmeisesti muilta osin joudutaan muuttamaan. Meillä hallitusmuodon 2 § sisältää Suomen valtiovallan käytön erittäin tiiviin, tiiviimmän kuin pähkinänkuorikuvauksen, jossa todetaan lainsäädäntövallan kuuluvan eduskunnalle, tuomiovallan riippumattomille tuomioistuimille ja toimeenpanovallan presidentille, jonka ohessa on oleva, tämä on oikeinkirjoituksen kannalta hyvin tärkeä sana, "oleva" valtioneuvosto.

On ilmeistä, että nämä säännökset on muutettava, koska valtiosopimus liittymisestä sisältää lainsäädäntövallan ja tuomiovallan siirtymistä eräiltä osin. Ei ole syytä dramatisoida. Kun eduskunta on saanut Eta-sopimuksesta muutaman vuoden kokemuksen, niin näemme, että eivät ne

EY-asiat ehkä niin hirvittävän suuria suomalaisen lainsäädännön kannalta ole sosiaaliturvaa, tasa-arvoasioita ja eräitä muita ihmisen arkielämään sinänsä merkittävällä tavalla vaikuttavia asioita lukuun ottamatta.

Tältä osin hallitusmuotokin on ilmeisesti sellainen, että sitä tullaan muuttamaan. Joka tapauksessa valtiopäiväjärjestys, niin kuin ed. Niinistö sanoi, vaatii muutoksen, joka on tehtävä perustuslain säätämisjärjestyksessä, mahdollisesti perusteellisen harkinnan ja tulkinnan jälkeen valtiosopimuksen hyväksymisen mahdollistamassa suppeassa perustuslain säätämisjärjestyksessä. Mutta tältä osin en myöskään näe eroa ed. Laineen säännöksen ja valiokunnan enemmistön säännöksen välillä kummassakaan suhteessa.

Vielä ed. Laineen säännöksen sanamuotoon: Siinähän sen estämättä, mitä hallitusmuodon 33 §:ssä säädetään, Suomen kansainvälisessä toimielimissä olevien edustajien toiminnasta ja osallistumisesta päätöksentekoon päättää valtioneuvosto. Siis tässähän on kysymys meidän delegaateistamme Euroopan yhteisössä tai Eta-toimielimissä eikä suinkaan kansallisesta päätöksenteosta. Se koskee nimenomaan siis maamme edustajien toimintaa ja osallistumista päätöksentekoon.

Arvoisa puhemies! Muutamassa puheenvuorossa on kiinnitetty huomiota siihen, mitä Eta-sopimus voisi merkitä tasavallan presidentin ja valtioneuvoston toimivaltasuhteisiin. Ed. Laine jo siteerasi esityksen sivulta 10 toteamusta siitä, että on tarkoitus, että valtioneuvosto pääsääntöisesti vastaa tästä valmistelusta. Mutta, siteeraan esitystä: "Jos yksittäiseen Eta-asiaan kuitenkin poikkeuksellisesti liittyisi merkittäviä ulkopoliittisia näkökohtia, sen voitaisiin katsoa edellyttävän presidentin myötävaikutusta - -."

Perusteluissa ei sen kummemmin kerrota, mitä merkittävillä ulkopoliittisilla näkökohdilla tarkoitetaan, mikä voisi olla ulkopoliittisesti merkittävä Eta-asia. Tämä merkitsee, että tasavallan presidentin ja valtioneuvoston samoin kuin tietysti myös eduskunnan toimivaltasuhteet jäävät hyvin keskeisiltä osilta edelleen epämääräisesti säännellyiksi ja käytännön pohjalta määräytyviksi.

Voidaan muistella Eta-sopimuksen mekanismia siitä, miten uusi EY-säännös Eta-alueilla tullaan hyväksymään. Siinähän on menettelynä se, että jos esimerkiksi Suomen eduskunta hylkää jonkin uuden direktiivin, jonka EY on hyväksynyt ja esittänyt Eta-alueilla hyväksyttäväksi, niin vastaavasti EY voi poistaa Eta-sopimuksesta direktiivejä. Se ikään kuin alkaa painua alaspäin. Otetaan esimerkki: EY:stä on tulossa pari kolme tasa-arvodirektiiviä, jotka ovat myrkkyä suomalaiselle työnantajalle ainakin tämänhetkisillä asenteilla. Jos eduskunta hylkää nämä direktiivit, EY voi poistaa kaikki nyt jo olemassa olevat tasa-arvodirektiivit Eta-sopimuksen puitteissa.

Tietysti voi olla kysymys hyvin paljon pienemmistä asioita. Mutta aina silloin kun tämä mekanismi laukaistaan eli Eta-sopimuksen soveltamisalaa ollaan kaventamassa, niin voidaan sanoa, että ollaan ulkopoliittisesti aika merkittävän asian kanssa tekemisissä. Panemme vaakalaudalle Eta-sopimuksen. Näin periaatteessa jokaiseen tällaiseen Eta-asiaan, siltä osin kuin on kysymys säännöksistä, sisältyy se riski, että presidentti ottaa asian hoitoonsa ainakin siltä osin, että Suomesta ei ruveta pullikoimaan tätä laajentumista vastaan. Tämä on yksi epämääräisyys, joka tähän liittyy.

Tietysti on aika vaikea etukäteen ja alkaa päälle sanoa, mistä asiasta tulee merkittävä. Voidaan lähteä liikkeelle jostain standardisoinnista ja sitä kautta päätyä hyvin merkittäviin työsuojelullisiin tai ympäristökysymyksiin jne., eli tähänkin valmisteluun voi sivusta yhtäkkiä tasavallan presidentin määräysvalta tämän epämääräisen tilanteen vallitessa tulla.

Edelleen jos ajattelemme toista sopimuspuolta, muita Eta-valtioita, EY-valtioita, itse EY:tä, ne eivät koskaan oikein tiedä, kuka Suomessa sanoo, milloin "peluut pieniä on", milloin presidentti tulee esiin, milloin pääministeri voi sanoa, miten asia on, milloin ulkoministeri, valtiovarainministeri tai maatalousministeri. Tämä synnyttää meidän vastaneuvottelupuolessamme sellaisen epämääräisen tunteen, joka ei voi olla hyväksi neuvotteluilmapiirille eikä neuvottelujen tuloksellisuudelle. Tämän vuoksi, arvoisa puhemies, valiokunnan mietinnössä minusta perustellusti kiirehditään tasavallan presidentin toimivaltuuksia ja valtaoikeuksia koskevaa uudistustyötä. Tämä ongelma jää molemmissa vaihtoehdoissa auki, sekä vastalauseen että valiokunnan mietinnön enemmistön mukaisessa säännöksessä. Se jää meille ongelmaksi, joka on syytä saada ratkaistavaksi. Sen vuoksi valiokunta kiirehtii käynnissä olevaa valmistelutyötä, joka, niin kuin hyvin tiedetään, on myös menossa. Jäämme odottamaan sen lopputulosta, että voimme arvioida, millä tavoin eduskunnan sinänsä yksituumaan esittämät kannanotot voidaan käytännössä realisoida.

Arvoisa puhemies! Täällä on viitattu edustajien Kaarilahti ja Laine puheenvuoroissa kahteen

muuhun kysymykseen, joissa olen heidän ehdotustensa kannalla, nimenomaan edustajien tiedonsaannin oikeuteen ja eduskunnassa käytävään keskusteluun Eta-asioista. Tähänhän liittyy vielä puhemiesneuvoston ehdotus eduskunnan työjärjestyksen muutokseksi, ja siinä tulee vastaan aika merkittäviä ongelmia. Miten Eta-säännökset valtioneuvostolta tulevat? Kuinka paksu nippu asiakirjoja? Tuleeko niistä tiivistelmä? Millä kielellä ne tulevat? Miten muodostetaan Eta-asioissa valtiopäiväasiakirjat? On tärkeää, että voitaisiin jälkeenpäin katsoa, miten kaikki oikein meni. Ja niin edelleen. Tässä on merkittävä eduskunnan sisäistä hallintoa koskeva valmistelutyö vielä käytävänä, että tämä asia alkaa sujua sillä tavoin kuin pitäisi.

Arvoisa puhemies! Me olemme nyt todella tilanteessa, jossa eduskunnan 1/6 voi estää valiokunnan enemmistön mukaisen lain voimaantulon. Täällä on jo huomautettu, että seurauksena tietysti on se, että eduskunta ei saa minkäänlaisia muodollisesti vahvistettuja mahdollisuuksia osallistua Eta-asioiden valmisteluun. Tietysti voidaan ajatella, että hallitus antaa sitten uuden esityksen, joka tyydyttää meitä kaikkia. Minusta on vähän erikoista jäädä tässä suhteessa odottamaan hallituksen myötämielisyyttä. Joka tapauksessa siihen aikaa kuluu.

En suhtaudu mitenkään torjuvasti siihen ajatukseen, että tässä löydetään jokin yhteinen kompromissi. Tämä ei todellakaan minusta ole semmoinen asia, jossa kannattaa viimeiseen saakka riidellä, vaan erimielisyyksien asiantuntijana meidän on myös huomattava se paikka, milloin on syytä sopia ja päästä asiassa eteenpäin.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Nikulan äskeinen puheenvuoro on aika mielenkiintoinen. Se tietysti oli hyvin asiallinen siinä suhteessa, kun hän on oikeustieteen lisensiaatti koulutukseltaan ja näiden asioiden asiantuntija. Mutta mielenkiintoista oli se, että valiokunnan arvoisa puheenjohtaja ed. Niinistö vastasi tavallaan tähän olennaiseen kysymykseen jo aiemmin vastatessaan minulle toteamalla, että jos 33 a § saa sen muodon, mikä on perustuslakivaliokunnan mietinnössä, niin se merkinnee sitä, että hallitusmuodon alkupään pykäliä ei tarvitse rustata mihinkään. Siinähän se vastaus oli. (Ed. Niinistö: En minä niin sanonut!)

Aivan erittäin merkittävää ed. Nikulan äskeisessä puheenvuorossa oli hänen kannanottonsa ratkaisevassa virkkeessä. Hän käytti ilmaisua "on ilmeistä, että on". Hän ei sanonut, että on, vaan on ilmeistä, että on. Tämä merkitsee sitä, että tämä on tulkinta-asia. Tietenkin mekin toisinajattelijat olemme käyttäneet asiantuntijoita, oikeusoppineita, kun itse emme sellaisia ole. Siellä tämä tulkinta on toinen. Näkemys on toinen. Kaikki huipentuikin sitten ed. Nikulan puheenvuorossa siihen, että hän otti ihan reippaasti EY- ja Eta-asioihin kantaa ja vielä lopussa käytti tämmöistä 1/6-kiristysmallia. Että sillä lailla.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minusta on koko lailla hyödytöntä täällä keskustella, kun puolet kansanedustajista, jotka ovat läsnä, ovat keskustelleet pari kolme kuukautta perustuslakivaliokunnassa lukuun ottamatta edustajien Pulliainen ja Aittoniemi erittäin ansiokkaita puheenvuoroja, jotka ulkopuolelta perustuslakivaliokunnan tänne ovat tulleet. Perustuslait ovat mielestäni semmoisia järkäleitä, joita ei kovin pienistä syistä tulisi muuttaa, mutta nyt olemme historiamme sellaisessa käännekohdassa, jossa se on välttämätöntä. Etaan liittymisen ja sitä seuraavan EY:hyn liittymisen takia olemme pakotettuja sen tekemään ja se kuuluukin tehdä. Meillä on jo monilta osin muutenkin vanhanaikainen perustuslaki ilman, että tätä tarvetta tulisi, mm. tasavallan presidentin suuret valtaoikeudet mm. ulkopoliittisissa asioissa. Olisi outoa, jos tasavallan presidentti joutuisi Etaan ja EY:hyn mennessä todella standardisoimisasioihin puuttumaan ja määräämään, minkä vahvuista virtaa käytetään parranajokoneessa, kun hotellissa ollaan.

Mitä tulee kiistanalaiseen 33 a §:n 2 momenttiin, yhdyn täysin edustajien Niinistö ja Koskinen erinomaisiin puheenvuoroihin. Henkilökohtaisesti jopa sanoin — ja pyydän, että ed. Pulliainen tämän nimenomaan kuulee — perustuslakivaliokunnassa: Minusta tulisi nämä pykälät rakentaa niin, että toivon mukaan, kun mahdollisimman pikaisesti EY:hyn täysjäseneksi mennään, ei tarvitsisi enää niitä muuttaa. Valitettavasti me joudumme kuitenkin, niin kuin äsken aikaisemmissa puheenvuoroissa moneen otteeseen todettiin, niitä tosin silti muuttamaan.

Sanon vielä lopuksi sen ilman sarvia ja hampaita, että edustajat Laine ja Pulliainen ym. ovat sitä mieltä, että presidentin valtaoikeuksia ei tältäkään osin olisi tarpeellista muuttaa. He ovat sen tunnustaneet.

Ed. N i i n i s t ö (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Viimeisen kerran hallitusmuodon 33 a §:stä: Ed. Pulliainen, sanoin aivan päinvas-

toin kuin äsken lausuitte. Hallitusmuodon 33 a §:ää ei tarvitse avata. Sen sijaan on täysin kyseenalaista, pitääkö jokin alkupuolen pykälä avata. Se on vielä eri pohtimisen väärti.

Mutta EY-tilanteessa 33 a § ei toimi, jos vaivaudutaan lukemaan sen 1 momentti, jossa nimittäin viitataan valmisteluun siten kuin valtiopäiväjärjestyksessä säädetään. Nyt me säädämme valtiopäiväjärjestyksen, joka tuntee ainoastaan Eta-ratkaisun, ei EY-ratkaisua. Tätä pykälää ei voida siis ilman valtiopäiväjärjestyksen muutosta soveltaa EY-tilanteessa. Ainoa ero on siinä, että EY-tilanteessa ei tätä pykälän sanamuotoa tarvitsee uudelleen avata. Tämä toimii, jos valtiopäiväjärjestys muutetaan. Ellei sitä muuteta, tämä ei toimi EY-tilanteessa.

Mutta minusta tässä olisi ehkä viisaampi puhua asiaa. Olen ed. Nikulan kanssa aika paljon samaa mieltä siitä, että vähemmistön mielipide ei olennaisesti muuta sitä ongelmaa, jonka valiokunta mietinnössäkin tunnustaa, elikkä presidentin asetuksenantovaltatilanteet jäävät tässä hivenen avoimiksi. Silloin tietysti joutuu viittaamaan vain siihen, että on olemassa valmistelutyötä, jossa asetuksenantovallasta on hyvinkin pitkälle meneviä mielipiteitä. Todettakoon, että presidentti lienee käyttänyt asetuksenantovaltaansa oliko se nyt kerran viimeisten 5—10 vuoden kuluessa. Kovin merkittävä se ei ole ollut.

Ed. Jäätteenmäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen hyvin yllättynyt tästä keskustelusta, mitä täällä käydään. Olisin odottanut, että eduskunta kävisi ennemminkin valtaoikeuskeskustelua eikä keskustelua mahdollisesta EY:n jäsenyydestä. Tuntuukin, että jotkut haluavat aivan hakemalla hakea mahdollisuutta täällä eduskunnassa jo tässä vaiheessa keskustella mahdollisesta EY-jäsenyydestä. Minusta paljon oleellisempaa olisi kyllä nyt keskustella siitä, minkälaiset valtaoikeudet ja minkälaiset mahdollisuudet eduskunta haluaa saada vaikuttaa Eta-asioiden valmisteluun ja ehkä laajemmin, yleisemminkin perinteisiin ulkopolitiikan asioiden käsittelyyn ja valmisteluun. Toivoisin, että tästä asiasta eduskunta voisi paljon enemmän ja perusteellisemmin keskustella, koska se on äärimmäisen tärkeä asia. Se on pääasia myös tässä lakiesityksessä eikä suinkaan se, miten tämä vaikuttaa mahdolliseen EY-jäsenyyteen.

Ed. Helle: Arvoisa puhemies! Me käsittelemme valtiosäännön muutoksia hallitusmuodon osalta, valtiopäiväjärjestyksen osalta. Asiat ovat tärkeitä, mutta niin kuin ed. Vähänäkki äsken totesi, käsittelijät ovat lähes yksinomaan perustuslakivaliokunnan jäseniä tässä salissa ainoastaan. Olen erittäin pahoillani ja paheksun sitä, että ministereitä ei näy täällä, että hallituspuolueitten ryhmänjohtoa ei näy täällä. Ei tällä tavalla voi asiallisesti käsitellä näitä asioita, jos me vain keskenämme täällä puhumme ja ne, jotka ovat tässä hierarkiassa päätöksenteon kahvassa enemmän kuin tässä salissa nyt istuvat, loistavat poissaolollaan. (Ed. Louekoski: Se on tavanomaista!) — Se on tavanomaista, mutta tämä ei ole todellista parlamentarismia. — Tämä on yksi osoitus siitä, että meillä systeemi ei toimi siten kuin se on tarkoitettu.

Kysymys on hyvin pitkälti ylenkatseesta ja välinpitämättömyydestä näitten asioitten suhteen. Tästä voi myös tehdä sen johtopäätöksen, että hallituksen edustajat, ministerit, eivät ole kiinnostuneita siitä, tapahtuuko tässä asiassa mitään vai eikö tapahdu.

Toisaalta tietysti on niin, että tässähän kosketellaan paljon enemmän sitä, miten eduskunta voi mahdollisen Eta-sopimuksen voimaan tullessa puuttua asioihin, vaikuttaa asioiden käsittelyyn jne. Eli saattaa ollakin, että ministerit eivät tämän takia ole kiinnostuneita, mutta en halua tulkita sitä kuitenkaan näin.

Ed. Nikula puheenvuorossaan kuvasi aika monipuolisesti sitä valtasekaannusta tai sitä sekasotkua, mitä meillä näissä valtasuhteissa kaiken kaikkiaan on. On ainoastaan niin, että meillä tulkinnat ovat niin vakiintuneita, että meillä ei ilmeisesti hevin pääse syntymään sellaisia tapahtumia kuin tuolla rajan takana on ollut, missä ilmeisesti on yhtä sekava lainsäädännöllinen tilanne, jos ruvetaan oikein pykälien suhteen katsomaan. Meilläkin on ollut erittäin vahvoja, voimakkaita presidenttejä, jotka ovat ottaneet käsiinsä asioita paljon pitemmälle kuin on ollut ehkä tarpeen ja tarkoituksenmukaista, jos kohta sitten on presidenttejä, jotka ovat katsoneet sivusta ja pääministerit ovat nousseet vahvoiksi yksilöiksi ja johtajiksi. Hallitusmuodon mukaanhan, niin kuin ed. Nikula totesi, ministerithän ovat vain tasavallan presidentin kilttejä apulaisia. Kakkospykälä voidaan jopa lukea näinkin siltä osin.

Tämän esityksen perusteluissa korostetaan sitä, että tarkoitus on, että nyt kun kansainväliset sopimukset tulevat vastaisuudessa kattamaan enemmän sisäpolitiikkaa kuin tähän asti, niin jotta valtasuhteissa ei tapahtuisi muutoksia, on tämäntapaisia muutoksia tässä tehtävä. Mutta

viittaan siihen, mitä täällä on jo useampaan kertaan sanottu, että eduskunta on edellyttänyt, että näissä valtasuhteissa tapahtuu muutoksia nimenomaan siihen suuntaan, että tasavallan presidentiltä vähennetään pykäliin sidottuja valtaoikeuksia ja että valtaoikeuksia siirretään valtioneuvoston ja eduskunnan suuntaan. Siltä osin tämä hallituksen esitys ei toteuta eduskunnan vaatimusta. Sehän pyrkii vain pitämään ennallaan olemassa olevan tilanteen. Tämä on eräs selkeä syy, jolla tätä esitystä voi arvostella ja jota taustaa vasten sitä voi arvioida.

Täällä on puhuttu aika pitkään esitetystä hallitusmuodon 33 a §:stä. Jos täällä olisi ollut perustuslakivaliokunnan ulkopuolisia kuulijoita, luulen, että he olisivat menneet entistä enemmän sekaisin tässä, ja todennäköisesti myös perustuslakivaliokunnan jäsenten mielipiteet hämmentyivät tästäkin keskustelusta. Siinä suhteessa tietysti voisi kysyä, onko tässä yhteydessä yleensä lainkaan tarpeellista tai välttämätöntä tehdä tällaista hallitusmuodon muutosta, koska hallitus on luvannut tuoda esityksen, jossa näihin valtasuhteisiin tehdään suurempia muutoksia. Eikö olisi tarkoituksenmukaista ja järkevää, että siinä yhteydessä tämä sekava, epämääräinen pykälä muokattaisiin sellaiseksi, että se sopii niin sisäpolitiikan kuin ulkopoliittisen päätöksenteonkin uudeksi ohjeeksi ja viitaksi?

Totean vain, että mietinnössä valiokunta itsekin toteaa, että sen mielestä sääntelyn tällainen epämääräisyys osaltaan korostaa tasavallan presidentin valtaoikeuksien tarkistamista koskevan uudistustyön tärkeyttä ja kiireellisyyttä. (Ed. Koskinen: Kyllä ja yksimielisesti!) — Aivan! — Mutta miksi tätä pykälää ei ole sitten tehty sellaiseksi, että se ei olisi niin epämääräinen? Näin voi kysyä. Ja koska se on näin epämääräinen, onko se nyt niin välttämätön tässä yhteydessä? Eikö olisi tarkoituksenmukaista, että asiaa nyt pohdittaisiin ja hallitus tuo sen osana tulevaa esitystään, esitystä, joka toivon mukaan tulee pian, se on luvattu tämän syyskauden aikana? (Ed. Aittoniemi: Tuskin tulee!) Olen aivan samaa mieltä kuin ed. Aittoniemi, ettei tämän Ahon hallituksen lupauksiin juuri ole ollut luottamista enkä ole niihin sillä lailla luottanutkaan. Mutta aika ihmeelliseltä tuntuu juuri tätä taustaa vasten, että pääsihteeri Tiitisen johtamalle komiteallekin on annettu tietääkseni lisäaikaa ensi vuoden puolelle. Senhän piti oma mietintönsä tuoda muistaakseni tämän kuun lopussa, ja tällä tavallahan nyt asiaa vyörytetään eteenpäin.

On hyvin kyseenalaista tietysti se, onko järkevää tässä tapauksessa tuoda yksistään Nikulan toimikunnan esitystäkään, koska ulkopoliittinen päätöksenteko limittyy ja lomittuu hyvin monella tavalla siihen sisäpoliittiseen päätöksentekoon, jota Nikulan toimikunnan esityksessä on pohdittu. Siellä tulevat asetuksenanto-oikeudet ja eräät muut asiat, jotka ovat hakasulkuihin pistettyinä tuossa Nikulan toimikunnan mietinnössä johtuen siitä, että on myös ulkopoliittisia asioita, joihin asianomaiset toimet vaikuttaisivat.

Mielestäni Nikulan toimikunnan mietintö antaisi erittäin hyvän pohjan uudistusesityksille. Useat puolueethan ovat tehneet siitä omat lausuntonsa, mutta lausunnot ovat jossain määrin epämääräisiä, mm. keskustapuolueen ryhmän lausunto, jossa useat asiat sivuutettiin tyystin maininnatta. Tietysti tämän voi tulkita niin, että ne, mihin ei puututtu, on hyväksytty. Mutta tuntien tuon ryhmän ja sen tavat tehdä politiikkaa, niin en oikein usko esittämääni tulkintaan, että se voisi olla totuus. Myös sosialidemokraattien ja kokoomuksen ryhmien lausunnoissa on eräitä hyvin kyseenalaisia kohtia ja näkyy selvästi tietty halu pilkkoa tätä uudistusesitystä. Se ei ainakaan tältä seisomalta tunnu kovin järkevältä.

Me olemme tehneet muutoksia eduskunnan toimintatavoissa niin, että kyselytunti-instituutio on tietyiltä osin muuttumassa ja muuttunut. Täällä on ensi viikolla ajankohtainen keskustelu, ja sen aiheeksi on valittu juuri valtiosääntöuudistus. Kiitos siitä perustuslakivaliokunnan puheenjohtajalle, että hän on tehnyt ehdotuksen, jotta tällainen aihe otettaisiin.

Kun nyt ilmeisesti oikeusministeri tai joku muu ministeri tulee lausumaan hallituksen kannan näistä asioista, niin edellytän hyvin voimakkaasti ja painokkaasti, että siinä lausunnossa sanotaan selkeästi aikataulut, sanotaan selkeästi sisällöt, mitä hallitus on aikonut näissä valtaoikeusuudistuksissa tehdä.

Samassa yhteydessä, kun puolueilla on puheenvuorot, edellytän, että puolueiden puheenvuoroissa otetaan selkeämpi ja kiinteämpi kanta näihin uudistuksiin kuin niiden lausunnoissa on tehty. Tiedän erittäin hyvin, että se ei ole helppoa, koska puolueiden ja eduskuntaryhmien sisällä näyttää olevan hyvin paljon hyvin erilaisia painotuksia ja näkemyksiä näihin asioihin. Mutta toisaalta olen kyllä aistinut sen, että kuitenkin huomattavan suuri enemmistö edustajista on sitä mieltä, että jos me emme tee muutoksia näihin valtaoikeuksiin, hallitusmuotoon ja valtiopäiväjärjestykseen ym. lakeihin siltä osin, niin me hil-

jalleen ajaudumme presidenttivaltaiseen päätöksentekoon.

Tiedän, että sen kannattajia myös tässä salissa on. On sellaisia ehdokkaita, jotka haluavat keisariksi presidentin paikalle. Tiedän hyvin ja olen lukenut, mitä eri presidenttiehdokkaat näistä asioista ovat sanoneet. On kyllä hämmästyttävää, mitä eräiden presidenttiehdokkaiden kannoista käy ilmi. Joko he eivät tunne näitä hallitusmuoto- ja valtaoikeusasioita tai he puhuvat tarkoituksella ohi suunsa. Oli kuinka vain, molemmat ovat kyllä miinusmerkkisiä asioita näille ehdokkaille. Viittaan etenkin ehdokas Ilaskiveen, joka on puhunut vallan omituisia. Jos hänestä tulee presidentti, hän hoitaa tämän maan talouden kuntoon, hän hoitaa kaiken kuntoon. Sillä tavalla tietysti, jos näin tapahtuu, kysymys on selvästä vallankaappauksesta tähän meidän systeemiimme. Toisaalta tietysti on niin, että eräät muut ehdokkaat ovat sitten puhuneet paljon muuta palturia näissä asioissa.

Mutta, arvoisa puhemies, edellytän todella, että ensi viikolla, 14. päivänä torstaina, pidettävässä keskustelussa näihin kysymyksiin saadaan selkeitä vastauksia muiltakin ryhmiltä kuin vasemmistoliitolta ja SMP:ltä.

Ed. K a a r i l a h t i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On totta, kuten ed. Helle totesi, että hallitus on luvannut tämän syysistuntokauden aikana antaa eduskunnalle esityksen noista valtaoikeuksista. Olen hänen kanssaan samaa mieltä myös siitä, että Nikulan toimikunnan mietinnön suuntaisesti pitäisi näitä valtaoikeuksia eräiltä osin valmistella.

Mutta ed. Helle otti esille tämän, että jätettäisiin hallitusmuodon 33 a § kokonaan uudistamatta. Mielestäni tämä johtaisi hyvin eriskummalliseen tilanteeseen, jossa olisi selkiytymätön tilanne presidentin ja pääministerin asemasta, kun he Eta-asioita valmistelevat ja ennakoivia kantoja kansainvälisissä elimissä luovat. Tästä syystä mm. näen tärkeäksi, että tässäkin vaiheessa tältä osin hallitusmuodon kyseiseen pykälään puututaan. Se ei missään nimessä, kuten varsinaisessa puheenvuorossani sanoin, poissulje sitä, eteikö valtaoikeuksista ole annettava eduskunnalle esitystä ja uudistustyötä jatkettava.

Ed. N i i n i s t ö (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kuten ed. Helle totesi, on varmasti erittäin hyvä asia myös tämän asian kannalta, että ensi viikolla toivottavasti ajankohtaiskeskustelun yhteydessä perustilanne valtaoikeuksien uudistamisen osalta jonkin verran selkeytyisi. Tällä hetkellä voidaan hyvin sanoa, että hivenen epämääräisin tunnoin joutuu miettimään, mitä siitä tällä hetkellä on tulossa. Ehkä se ristiriitaisuus mielipiteissä, johon viittasitte, on ainakin kartoitettavissa ensi viikon jälkeen.

Perusongelma kuitenkin, jos ajatellaan tätä esitystä, on se, että tässä on nyt aikatauluongelma. Eta-sopimushan liikkuu oman aikataulunsa mukaan ja valtaoikeusuudistuksemme väistämättä oman aikataulunsa mukaan, ja siihen saattaa liittyä suuriakin ongelmia. Sen vuoksi tässä yhteydessä joudutaan varmasti tekemään ratkaisu, jota ehkä joudutaan uudelleen vielä jossain myöhäisemmässä vaiheessa miettimään. Mutta kovin hyvältä ei vaikuttaisi sekään, että hallitusmuotoa ei ollenkaan avattaisi. On aika vaikea hahmottaa, mikä valtioneuvoston osuus Eta-kysymyksissä sen jälkeen olisi.

Mutta jotta tämä puuro olisi perusteellinen, todettakoon, että ei Etankaan aikataulukysymys aivan selkeä ole.

Ed. V i s t b a c k a : Arvoisa puhemies! Ihan lyhyessä puheenvuorossani yritän keskittyä nyt ensimmäisessä käsittelyssä olevaan hallituksen esitykseen eduskunnalle Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen johdosta tehtävistä muutoksista Suomen valtiosääntöön. Tämä herätti hyvin paljon erilaisia näkemyksiä perustuslakivaliokunnassa, kuten myös täysistuntokäsittelyssä jo tähänkin mennessä. Asiantuntijoiden arviot muutosesityksistä olivat varsin erilaisia. Valiokunta tekikin suuren joukon muutoksia esitykseen yksimielisesti, mutta siitä huolimatta mietintöön tuli useita vastalauseita.

Arvoisa puhemies! On käsitelty nimenomaan valtiopäiväjärjestyksen 54 a ja b §:n sisältöä nimenomaan siltä osin, mihin vähemmistö päätyi. Voi sanoa, vaikka siellä on useita vastalauseita, että näiden pykälien osalta vähemmistöön jääneet olivat täysin samaa mieltä. Valtiopäiväjärjestyksen 54 a §:ssä olisi oman käsitykseni mukaan tullut olla selvä määräys siitä, että valtioneuvoston toimittaessa eduskunnan puhemiehelle Eta-sekakomitean ehdotuksen se tulisi saattaa myös kansanedustajien tietoon.

Lisäksi myös 54 b §:ään olisi tullut ottaa selvä säännös siitä, että eduskunnassa käytävässä Eta-asian ennakkokäsittelyssä tulisi aina käydä myös lähetekeskustelu. Valiokunnan enemmistön mielestä sellaista ei tarvitsisi aina käydä. Ed. Kaarilahti puheenvuorossaan valaisi tätäkin asiaa mielestäni aika onnistuneesti ja osuvasti.

Mitä tulee hallitusmuodon muuttamisesta annettuun lakiesitykseen sisältyvään 33 a §:n 2 momenttiin, nyt on käyty erilaista keskustelua nimenomaan perustuslakivaliokunnan jäsenten kesken pääasiallisesti, ja itse sain sen käsityksen, että enemmistön antama muoto pykälälle ainakin eräiden asiantuntijoiden mukaan sai sellaisen sisällön, että tämä muutos riittäisi hallitusmuotomme muuttamiseksi vastaamaan sitä tilannetta, jossa Suomi olisi Euroopan unionin jäsenvaltio, kuten eräät jäsenvaltiot jo EY:tä tulkitsevat. Tähän tulokseen tuli käsitykseni mukaan eräs professoriasiantuntija. Myös eräs eduskunnan korkea virkamies on eräässä puheenvuorossaan päätynyt tähän, tietysti hieman varovaisesti, mutta saa sellaisen käsityksen, että myös tämä kanta käy siitä ilmi.

Mielestäni kyseinen momentti olisi tullut kirjoittaa niin, että muutos olisi kohdistunut ihan selvästi ja yksioikoisesti pelkästään Eta-sopimuksen perusteella syntyvään normistoon, ja momentissa olisi sen johdosta tullut olla viittaus vaikkapa sitten valtiopäiväjärjestyksen uuteen 54 a §:ään. Tähän kantaan olen valiokunnassa yhtynyt eli kannattanut ed. Laineen esitystä.

Mitä tulee eräiden asiantuntijoiden käsitykseen siitä, mistä äsken mainitsin, eli valiokunnan muotoilema muoto riittäisi nykyisen hallitusmuodon korjaamiseksi vastaamaan tilannetta, jossa Suomi olisi EU:n jäsen, itse en voi hyväksyä näitä kannanottoja. Mielestäni siinä ei ole edes mitään tulkintaa, vaan katsomme, että hallitusmuotoamme ei voida noudattaa, mikäli siihen ei tehdä useita merkittäviä muutoksia.

Keskustelussa on tullut esille muutamia sellaisia seikkoja. Mielestäni Suomi ei ole EU:n jäsenenä sellainen täysivaltainen tasavalta kuin hallitusmuotomme 1 § määrittelee. Sama tilanne on valtioneuvoston, eduskunnan ja myös tuomioistuinten osalta. Tuomioistuimet eivät enää olisi riippumattomia, kuten hallitusmuotomme nykyisin määrittelee. Etahan jo vie tuomioistuimilta määrätyiltä osin täyden riippumattomuuden tuomiovaltaa käytettäessä.

Arvoisa puhemies! On puhuttu hyvin paljon presidentin valtaoikeuksista. En halua lähteä syvällisesti esittelemään omia näkökantojani asiasta, mutta kun perustuslakivaliokunnan mietintöön sisältyy maininta nimenomaan tasavallan presidentin valtaoikeuksien tarkistamista koskevan uudistustyön tärkeyden ja kiireellisyyden korostamisesta, minun mielestäni kyseinen kannanotto käsittää selvästi yleisen presidentin valtaoikeuksien tarkistamisen, ja siksi en itse voinut hyväksyä enemmistön kantaa. Mietinnössä olisi käsitykseni mukaan tullut sitä vastoin korostaa valtioneuvoston ja presidentin toimivaltuuksien kiireellistä tarkistamista koskien vain ja ainoastaan Eta-sopimuksesta syntyviä muutostarpeita, jotka eivät liity ulkopolitiikkaan. Nämä muutokset pitäisi mielestäni ehdottomasti saada voimaan jo ennen kuin Eta sitoo meidän kätemme, muuten asioiden hoidossa saattaa tulla käytännön ongelmia. Tällainen käsitys, herra puhemies, minulla itselläni ainakin on.

Mielestäni presidentin valtaoikeudet tulee säilyttää ennallaan. Samalla presidentille tulisi palauttaa itsenäinen eduskunnan hajotusoikeus, vaikka suuren naapurimaan entinen varapresidentti ja hajotetun parlamentin presidentiksi julistama henkilö epäilikin tv-haastattelussa (Eduskunnasta: Entinen!) — entinen siltäkin osin ilmeisesti — ettei esimerkiksi Suomessa voitaisi ajatella, että presidentti voisi hajottaa eduskunnan. Näinhän meillä on aikoinaan tehty sangen usein, ja ilmeisesti tilapäiset ongelmat on pystytty sillä tavoin ratkaisemaan.

Herra puhemies! Tämän hetken käsitykseni on edelleen, että lakeja, mikäli ne hyväksytään, ei tulisi hyväksyä kiireellisinä.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Ed. Helteelle totean, että jo pitkään on todettu, että suomalaisessa yhteiskunnassa sen paremmin hallitus kuin eduskuntakaan eivät osaa käyttää valtaa, vaikka niillä sitä olisikin. Sama on myös tasavallan presidentin osalta tällä hetkellä. Sen vuoksi me olemme tällä hetkellä niin huonossa tilanteessa. Kaiken lisäksi tasavallan presidentiltä on viety kaikkein tärkein sisäpoliittinen valtaoikeus, oikeus itsenäisesti päättää eduskunnan hajottamisesta silloin, jos parlamentarismi ei toimi, niin kuin se ei nyt toimi tällä hetkellä. Kaikki on pattitilanteessa.

Ei kai ed. Hellekään usko, että pääministeri Aho, jonka hallussa tällä hetkellä on se, pyytääkö hän eduskunnan hajottamista vai ei, tekisi sen tällä hetkellä, kun hänen ja hänen puolueensa kannatus on pudonnut yhden kolmanneksen. Toisin sanoen eduskunnan hajottamista pyytäminen ja uusien vaalien esittäminen olisi samaa kuin poliittinen itsemurha. Sitä Aho ei tule tekemään.

Tästä syystä pitäisi myös tämä oikeus palauttaa tasavallan presidentille, joka puoluepolitiikan yläpuolelta katsoo, milloin on välttämätöntä puhaltaa peli poikki ja palata hiukan taaksepäin ja yrittää uudella vauhdilla. Tämä ihan pienenä

esimerkkinä asiasta, ed. Helle. En tiedä, mitä mieltä tässä asiassa olette.

Mutta nyt minä, herra puhemies, puhun seuraavasta asiasta. Kun tältä paikalta olin joskus yrittämässä Eta-sopimuksen kaatamista, perustelin sitä sillä, että ensinnäkin Suomelta Eta-sopimuksen solmimisen kautta menee eräitä tärkeitä suvereenin, itsenäisen valtion tunnusmerkkejä, peruspilareita, toisin sanoen ne murretaan. Nämä olivat tietenkin itsenäinen lainsäädäntövalta, riippumattomat tuomioistuimet sekä osa toimeenpanovaltaa, jotka myös ed. Nikula aikaisemmin mainitsi. Nyt on edetty siihen vaiheeseen, että Suomen eduskunnasta ollaan murtamassa ensimmäistä suvereenin, itsenäisen valtion tunnusmerkkinä olevaa peruspilaria, itsenäistä lainsäädäntövaltaa.

On itsestäänselvä asia, että vaikka hyväksyisimme ed. Laineen valtiopäiväjärjestykseen tekemän muutosesityksen, vaikka hyväksyisimme ed. Kaarilahden muutosesitykset, jotka sellaisinaan ovat hyvään tähtääviä, kaikille kaikkea hyvää vain, siitä huolimatta eduskunnasta tulee niiden lakien osalta, jotka lähtevät Euroopasta, pelkästään kirjaamo, jossa kirjataan, että tällaiset säännökset on Euroopassa hyväksytty, ja ne kirjataan sitten suomalaiseen lainsäädäntöön. Tätä nurinkurisuutta osoittaa jo se, että kun eduskunta ei kovassa kiireessä, kun tänne ehkä iltasydännä tuodaan Euroopasta jokin lakiesitys valtioneuvoston kautta, ehtisikään paikalle sitä kirjaamaan, niin annetaan suurelle valiokunnalle sellainen kirjaamopaikka, jossa käsitellään nopeasti asia palautettavaksi takaisin, ja lopullinen kirjaaminen tapahtuu tässä salissa aikanaan.

Meidän itsenäinen lainsäädäntövaltamme Eta-lainsäädännön kohdalla on, kun me hyväksymme nämä lait, murrettu, yksi pilari on murtunut, se on aivan selvä asia. Seuraava pilari on aikanaan käytännössä riippumattomien tuomioistuimien osalta, sitten on toimeenpanovallan osalta ja eräiden hallintovallan toimenpiteiden osalta. En osaa sanoa, miksi niitä kutsuisin. Se tarkoittaa lähinnä eurooppalaista tarkastustoimintaa suomalaisessa tuotantoelämässä, jossa eurooppalaiset tarkastavat, toimitaanko siinä niin kuin Eta-säännökset määräävät. Tähän asti näin ei ole tapahtunut.

Minulle on joskus tullut ajatus lainsäädännöstä, joka käsitellään Eta-lakien osalta, jotka tulevat Euroopasta, että se on vähän samanlaista kuin amerikkalaisessa nyrkkeilyottelussa, eli numerotyttö kierrättää, että nyt on tällainen esitys 6 tuolla, että kaikki tietävät. Sen jälkeen se palaa takaisin ja tulee tulevaisuudessa meille kirjattavaksi. Mitään emme pysty vaikuttamaan, ed. Kaarilahti. Vaikka teidän lausumanne tulisivat lakeihin tiedonsaannista, lähetekeskustelusta ja muusta, sillä ei ole mitään merkitystä. Esitykset tulevat ja menevät nopealla tahdilla. Suuri valiokunta hätäisesti jotakin käsittelee ja me muut olemme monttu auki. Tässä siis viedään ensimmäistä pilaria.

Kun aikanaan menemme EY:hyn, menee oma raha, menee oikeus itsenäiseen puolustus-, turvallisuus- ja ulkopolitiikkaan, menee 21 miljardia markkaa, saamme 4 miljardia Haaviston vaatimuksesta takaisin ja 60 000 — 70 000 työtöntä maataloudesta. Siinä on saldo Euroopan talousalueesta, Euroopan yhteisöstä suomalaiselle yhteiskunnalle. Pystyykö joku mahdollisesti panemaan paremmaksi?

Ai niin, saunakiulujen standardointi. Toisin sanoen samalla tarkastuksella saadaan viedä saunakiulu Espanjaan, Portugaliin ja Kreikkaan, ei tarvitse joka maassa tarkastaa erikseen.

Herra puhemies! Tämä on tilanne tässä vaiheessa: ollaan kaatamassa suomalaista yhteiskuntaa. Siitä huolimatta, kun Eta-sopimus on minun ja eräiden muiden sankareiden vastustuksesta huolimatta hyväksytty, meidän on nyt pakko katsoa mahdollisimman hyvää lainsäädäntöä jatkoksi. Muuta mahdollisuutta ei enää ole. Eihän meidän kannata yrittää sitä, että lakiehdotukset hylättäisiin, vaan on yritettävä tietysti olla mukana näitä lakeja säätämässä. Näiltä osin hyväksymme ed. Kaarilahden ja ed. Laineen valtiopäiväjärjestykseen esittämät muutokset, jotka eivät merkitse mitään, mutta ovat osoituksena siitä, että kirkkain otsin olemme Suomi-neidon puolesta jotakin täällä yrittäneet.

Mitä tulee hallitusmuodon 33 §:ään, asia on täysin selvästi se, että hallituksen esityksen tarkoituksena on ulottaa tämän pykälän vaikutus myös Euroopan yhteisöä koskevalle sopimusalueelle. Tarkoituksena oikeastaan on se, että kun säädettäisiin niin kuin on hallituksen esityksessä ja myös valiokunnan mietinnössä, niin tuleva Eta- ja EY-politiikka on tietyllä tavalla ulkoista sisäpolitiikkaa tai sisäistä ulkopolitiikkaa, sanotaan kuinka vain. Tulevaisuuden tulkinnat ovat ne, että kyseessä ovat sisäpoliittiset ratkaisut, joihin perinteisesti ja lain mukaisesti tasavallan presidentin ei ole tarpeellista vaikuttaa, vaan päätökset tehdään etupäässä valtioneuvoston päätöksillä. Tämä on se musta aukko tältä osin. Toki täytyy valtiopäiväjärjestyksen puolella tehdä vielä muutoksia, se on selvä asia, mutta tämä

pykälä presidentin valtaoikeuksien osalta avaa aukon sinne saakka, jos se hyväksytään tällaisena.

Se, mitä ed. Laine ehdottaa, avaa samanlaisen aukon. Se on täsmälleen sama asia hänen esittämään, mutta se pysähtyy Eta-sopimuksen alueelle. Toisin sanoen ed. Laineen esityksellä piru katkaisee pikkusormesta vain puolet, kun jos hyväksytään hallituksen esitys valiokunnan mukaisena, niin piru katkaisee juurta myöten eli ottaa myös EY-ulottuvuuden mukaan. Tässä mielessä, vaikka me emme hyväksy tätä epämääräisyyttä ja selvää pyrkimystä tasavallan presidentin eliminoimiseksi valmistelusta ja vallankäytöstä Eta-asioiden osalta, se on kuitenkin pienempi paha kuin jos laki hyväksyttäisiin hallituksen esityksen mukaisena. Sen vuoksi me olemme — ja ed. Vistbackahan on näitä asioita vienyt eteenpäin perustuslakivaliokunnassa meidän osaltamme ja on kääntynyt vastalauseessaan tälle kannalle — tätä mieltä. Me hyväksymme ed. Laineen esittämän hallitusmuodon ehdotuksen, koska se katkaisee pirulle pikkusormesta vain puolikkaan, Eta-osuuden, ja loppu jää myöhemmässä vaiheessa ratkaistavaksi.

Herra puhemies! Lohikäärmeen suussahan tässä ollaan eräänä päivänä, jollei käy niin kuin luulen, että Euroopan yhteisö sortuu omaan mahdottomuuteensa, koska koko instituutio on täysin mahdoton. Siinä tapauksessa siis ollaan lohikäärmeen suussa, pikkuisen kenkiä vilahtelee aikanaan. Ollaanko silloin tyytyväisiä, kun itsenäinen Suomi on mennyt lopullisesti ja täydellisesti ja Suomea ei silloin enää ole? Mutta se on tulevaisuuden asia. Nyt puhutaan Etasta, ja nämä ovat ainakin minun ja näkemykseni mukaan myös ryhmäni katsantokannat.

Ed. L a i n e : Herra puhemies! Lyhyesti edellä käydyn keskustelun johdosta muutama kommentti. Sitä ennen haluaisin kuitenkin todeta, että en ole ollut koskaan innostunut kansanedustajien jakamisesta vuohiin ja lampaisiin, jota hallituksen esitys itse asiassa tarkoittaa juuri siltä osin, että muodostetaan eduskuntaan erityinen valiokunta, joka eduskunnan puolesta tulisi aika lailla päätöksiä tekemään. Mutta kun olen havainnut, että tässä asiassa taistelee melkein kuin tuulimyllyjä vastaan, niin en ole perustuslakivaliokunnan käsittelyssä enkä äsken käyttämässäni puheenvuorossani tähän asiaan palannut, mutta lähetekeskustelussa aikanaan tähän kiinnitin huomiota.

Toisin kuin täällä eräissä puheenvuoroissa annettiin ymmärtää, minä en vastalauseessani enkä aiemmin käyttämässäni puheenvuorossa lainkaan käsitellyt kysymystä siitä, avataanko nyt aukko Euroopan yhteisöön, Euroopan unionin jäsenyyteen. Minä ymmärrän erittäin hyvin niitä edustajia, jotka ovat tähän asiaan kiinnittäneet huomiota, koska tämä asia on ollut julkisessa keskustelussa ja täällä viitatussa eduskunnan korkean virkamiehen puheenvuorossa. Se, että tähän asiaan en suuremmin ole nyt kiinnittänyt huomiota, johtuu mm. siitä, että asiantuntijapiireissä valtiosääntöasiantuntijoiden keskuudessa näyttää asiasta olevan hyvin monenlaisia mielipiteitä. Toiset sanovat, että kyllä hallitusmuotoon pitää tehdä ehkä kymmenen muutosta, kymmeneen pykälään, kymmeneen kohtaan, ja toiset taas, ettei enää mitään muutosta. Sanon suoraan vähän pelkääväni, että hallituksessa tavoitellaan sellaista tilannetta, että nyt tehtävän muutoksen jälkeen itse hallitusmuotoon ei enää tultaisi Euroopan unionin mahdollisen jäsenyyden johdosta tekemään mitään muutoksia siitä huolimatta, että meistä moni on sitä mieltä, että siihen pitää tehdä muutoksia. Sen sijaan valtiopäiväjärjestykseen tehtävistä muutoksista kai kaikki ovat sitä mieltä, että siihen pitää ehdottomasti tehdä muutoksia, jos Euroopan yhteisön jäsenyys jossakin vaiheessa toteutuu.

Ed. Vähänäkki oli sitä mieltä, että ed. Laine on ilmaissut mielipiteensä siitä, ettei ed. Laine halua vähentää presidentin valtaa, ja jos minä oikein ymmärsin ed. Koskisen puheenvuorot, niin hän tarkoitti suunnilleen samaa. (Ed. Koskinen: En suinkaan!)

Muistaakseni ed. Nikula antoi ymmärtää, että kysymys olisi vain siitä, sanotaanko "sen estämättä mitä hallitusmuodon 33 §:ssä on sanottu" vai käytetäänkö ilmaisua "määrätä". Minusta se asia ei ole ihan näin yksinkertainen. Minä myönnän, että kun en ole valtiosääntöasiantuntija, niin minä voin kyllä erehtyä, varsinkin juridiikassa. Haluan nyt kuitenkin puheenvuoroni päättää vertailemalla sitä, mitä on kirjoihin kirjattu ja mitä olen tarkoittanut.

Hallitusmuodon 33 §:ssä presidentin tehtävistä sanotaan nykyisin näin: "Suomen suhteista ulkovaltoihin määrää presidentti, kuitenkin niin, että sopimukset ulkovaltojen kanssa - -" jne., jotka ovat eduskunnan tehtäviä. Tähän nähden se ehdotus, joka vastalauseessani on, vastaa juuri 33 §:ään eli siis presidentin valtuuksiin, ja tässä vastalauseessani sanotaan: "Sen estämättä mitä tasavallan presidentin valtuuksista tässä äsken mainitussa pykälässä säädetään, valtioneuvosto

määrää Suomen kansainvälisissä toimielimissä olevien edustajien toiminnasta ja osallistumisesta päätöksentekoon - -", tosin vain Etaa koskevissa asioissa. Ehdotan tässä viittausta valtiopäiväjärjestyksen 54 §:ään, siis Etaa koskevissa yhdentymisasioissa.

Sen sijaan hallitus ehdotti tässä 33 a §:ssä lausuttavaksi: "Eduskunta osallistuu", siis eduskunta osallistuu, "kansainvälisissä toimielimissä tehtävien valtiosäännön mukaan eduskunnan hyväksymistä vaativien päätösten kansalliseen valmisteluun siten kuin valtiopäiväjärjestyksessä säädetään." Nyt perustuslakivaliokunnan mietinnössä viitataan juuri tähän eduskunnan osallistumiseen ja sanotaan: "Valtioneuvosto määrää tässä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa kansainvälisessä toimielimessä tehtävän päätöksen kansallisesta valmistelusta ja, siltä osin kuin tällainen päätös ei vaadi eduskunnan hyväksymistä eikä sisältönsä vuoksi myöskään edellytä asetuksen antamista, päättää muistakin siihen liittyvistä Suomen toimenpiteistä." Siis tässä tarkoitetaan sitä, että valtioneuvosto määrää siitä, mikä on eduskunnalle 1 momentissa edellytetty osallistumisoikeus. Siinä, mitä minä tarkoitin, käsiteltiin presidentin valtuuksia. Tässä on minusta nyt jonkin verran enemmän eroa kuin täällä on eräissä puheenvuoroissa ilmaistu. Mutta toistan sen, että voin tietenkin erehtyä.

Ed. Niinistö huomautti asetuksenantovallasta, siitä nyt ei ole keskusteltu, ja ed. Niinistö sanoi, että presidentti on vain, sanoiko hän, yhden kerran käyttänyt sitä. Se valta nyt joka tapauksessa jää perustuslakivaliokunnan kannan mukaan presidentille, kun taas ymmärrän niin, ettei minun ehdottamani muotoilu sitä anna. Näin olen nyt ymmärtänyt, ja olen valmis kuuntelemaan viisaampien neuvoja. Muutoin, ellei tässä mitään erityistä tule jatkossa tapahtumaan, olen kaikilta osin sillä kannalla, mitä vastalauseeseen olen kirjoittanut, ja se koskee myös asian kiireellisyyttä.

Ed. K o s k i n e n : Herra puhemies! Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä on tukenut valiokunnan enemmistön esitystä sekä hallitusmuodon että valtiopäiväjärjestyksen osalta. On kuitenkin syytä varmasti neuvotella tästä paketista kokonaisuutena niin, että Suomi voisi täysin valtuuksin olla mukana Etan toimeenpanossa. Mutta kuten on nähty, kansainvälinen tilanne Eta-sopimuksen osaltahan on jossakin määrin auki, ja sen takia ehkä tämän hallitusmuodon ja valtiopäiväjärjestyksen muutoksen lopullinen sisältö voisi jäädä odottamaan tuonnempia aikoja.

Mutta ennen kaikkea on tärkeätä se, mitä useassa puheenvuorossa on todettu, että itse perusnormin eli hallitusmuodon 33 §:n ja yleensä tasavallan presidentin valtaoikeuksien tarkistamisen osalta edetään ripeästi ja suunnitelmallisesti.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotukset laeiksi yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta annetun lain 1 ja 13 §:n muuttamisesta sekä yhdyskuntapalvelun kokeilemisesta annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 157
Lakivaliokunnan mietintö n:o 13

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 13.

Keskustelu:

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Minä olin aikanani yhdyskuntapalvelun aikamoinen vastustaja tai ainakin epäilin sen onnistumista. Mutta kun olen keskustellut sellaisten henkilöiden kanssa, jotka ovat tekemisissä tämän asian kanssa, olen muuttanut aika paljon mieltäni, tosin jo aikaisemminkin enkä nyt ihan viime aikoina. Nyt yhdyskuntapalvelua laajennetaan edelleen, ja kokeiluaikaa muistaakseni jatketaan tällä lailla.

Ne viestit, jotka ovat tulleet, ovat positiivisia. Olen itsekin ottanut joskus sen kannan, että jos joku ihminen voidaan pelastaa yhteiskunnalle takaisin sillä tavalla, että hän ei joudu vankilakierteeseen, se on aina yhteiskunnan etu. Vankilaanhan ehtii kyllä myöhemminkin sellainen ihminen, joka ei tällaisesta vähäisemmästä varoituksesta ole ottanut opikseen.

Näin ollen halusin käyttää tämän puheenvuoron todetakseni, että tätä kokeilua kannattaa kyllä jatkaa ja ehkä miettiä siihen joitakin uusia muotojakin kuitenkin sillä tavalla, että kun tämä aika seuraavan kerran päättyy, asiasta tehtäisiin kokonaisvaltainen selvitys, jossa voitaisiin luoda katsaus siihen, millä tavalla yhteiskunnan intressi

on tässä toteutunut ja totta kai myös ihmisen intressi. Sitten voitaisiin jatkossa katsella tätä asiaa eteenpäin. Monta kertaa on sillä tavalla, että perinteisesti ajattelee toisin, mutta on tietysti hyvä konsti myöntää erehdyksensä. Minä teen sen tässä tapauksessa.

Ed. Tykkyläinen: Arvoisa puhemies! Olen iloinen siitä, että ed. Aittoniemi on huomannut tämän lain hyväksi. Aikanaan kun tätä lakia käsiteltiin eduskunnassa, tosiaankin ed. Aittoniemi vastusti sitä.

Toivoisin, että nyt kun tämä laki laajentuu eli tulee tasa-arvoisesti kohtelemaan Suomen eri alueita, niin myös tätä lakia voitaisiin kehittää niin, että enemmän nuoria pääsisi tulevaisuudessa lain piiriin. Toivon, että tämä otettaisiin huomioon hallituksen tulevissa esityksissä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotus laiksi tuotevastuulain muuttamisesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 135
Talousvaliokunnan mietintö n:o 30

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 30.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Hallituksen esitys n:o 158 laiksi eräistä poikkeuksista kuntien valtionosuuslain 8 §:n säännöksiin vuonna 1994

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin hallintovaliokuntaan.

Keskustelu jatkuu:

Ed. O. Ojala: Arvoisa puhemies! Pyysin itse tämän ja seuraavan lain viime viikon tiistain täysistunnossa pöydälle. Toiveeni oli nimenomaan, että vielä kerran täällä voisimme todella käydä vakavaa lähetekeskustelua nyt niin hallintovaliokuntaan kuin sosiaali- ja terveysvaliokuntaankin näistä valtionosuusleikkauksista, mutta valitettavasti mielenkiinto ei enää kovin suuri näytä tässä salissa olevan. Itse en kuitenkaan aio vielä antaa periksi.

Kierkegaard on osuvasti sanonut, että olemme tuomittuja elämään eteenpäin mutta ymmärtämään taaksepäin. Itse olen varma, että suuri osa suomalaisista tänään kokee tämän Kierkegaardin sanoman hyvin kipeänä mutta samalla totena. Nimittäin tänään varmaan suuri osa suomalaisia ymmärtää, mikä suuri vahinko oli, että tähän maahan syntyi viime vaaleissa sellainen porvarienemmistö, joka tuotti tälle maalle myöskin tämän porvarihallituksen. Niin kipeästi nämä toimenpiteet nyt tavallisiin ihmisiin kohdistuvat. (Oikealta: Entäs vasemmistohallitus?) — Oletan, edustajat siellä kokoomuksessa, että toisenlainen eduskuntaenemmistö olisi tuonut tähän maahan myös toisenlaista ja vähän oikeudenmukaisempaa politiikkaa vaikeassakin taloudellisessa tilanteessa. Valintoja voidaan aina tehdä.

Mutta, arvoisa puhemies, tähän lakiesitykseen. Hallitus on nyt omilla toimenpiteillään leikkaamassa kunnilta kaikkiaan kolmen eri lain myötä 5,3 miljardia markkaa. Talousarviokeskustelun yhteydessä täällä kiisteltiin jossain määrin siitä, kuka oli sanonut ja mitä oli sanonut, mikä oli Kuntaliiton osuus valmisteluprosessissa jne. Sitä keskustelua voidaan toki jatkaa vielä, mutta haluan korostaa, että vastuu tästä esityksestä on yksinomaan, vain ja ainoastaan hallituksella. Hallitus siis esittää 5,3 miljardin leikkauksia kuntien eri sektoreille. Niitä leikkauksia ei esitä Kuntaliitto eivätkä kunnat eivätkä taatusti myöskään kuntalaiset.

Kuntaliitto lähestyi meitä kansanedustajia jo syyskuun 7. päivän jälkeen, jolloin heillä oli tiedotustilaisuus, jolloin he kommentoivat näitä leikkauksia, ja viimeksi viime viikolla 29.9. Kuntaliiton hallitus on käsitellyt asiaa ja todennut valtionosuuksien leikkauksista seuraavaa, ja tämän haluan nimenomaan todeta juuri eduskunnan pöytäkirjaan, ettei sitten aikoinaan voida enää spekuloida, kuka on mitä sanonut: "Suomen Kuntaliiton hallitus vastustaa kohtuutonta kuntien peruspalvelut vaarantavaa valtionosuuksien leikkausta. Suomen Kuntaliiton hallitus edellyttää, että valtionosuudet suoritetaan kunnille täysimääräisinä. Samalla Suomen Kuntaliiton hallitus toteaa, että esitetyt valtionosuuksien leikkaukset eivät ota huomioon mm. verojär-

jestelmässä ja veropohjassa tapahtuvia huomattavia muutoksia. Tästä syystä leikkaukset kohdentuvat epäoikeudenmukaisesti eri kuntiin." On tietysti hyvä, että ehkä Kuntaliitossakin on nyt tajuttu se, että tämä mallikaan ei ole hyvä puhumattakaan tietysti näistä leikkauksista, joita he vastustavat.

Mutta erityisesti minusta meidän on todella syytä olla huolissaan Kuntaliiton kannanottojen johdosta, koska he kuntien edustajina tietävät, jos emme me kansanedustajat täällä sattumalta sitä tietäisikään, mitä nämä leikkaukset tulevat merkitsemään nyt kunnissa. Ne tulevat väistämättä merkitsemään sitä, että sosiaali-, terveys- ja koulutuspalvelut romahtavat, niiden taso laskee, ne heikkenevät, ja yhä suurempi osa kansalaisista joutuu varmasti, jos heillä maksukykyä on, hakemaan palveluja muualta. Ne, joilla maksukykyä ei ole, jäävät varmasti sitten ilman palveluja. On aivan turha täällä väittää, etteikö näillä säästöillä olisi todella dramaattisia vaikutuksia palvelutasoon. Joka ikinen, joka kunnissa tänä päivänä päätöksentekijänä istuu, tietää aivan varmasti sen, että sellaisia löysiä, joista esimerkiksi ed. Paloheimo täällä aina aika ajoin on syyttänyt julkista sektoria, ei ole olemassa kunnissa, samanaikaisesti kun siellä palvelutarve koko ajan kasvaa.

Minusta on erittäin valitettavaa, että Kuntaliiton viestit ovat kaikuneet täysin kuuroille korville ja että tämä hallitus ei todellakaan ole valmis kantamaan nyt omalta osaltaan vastuuta tästä tilanteesta.

Totean esimerkiksi Helsingin osalta, mikä tilanne tällä hetkellä on. Helsingistä valtio saa verotuloja vuositasolla noin 7 miljardia markkaa. Niistä valtionosuuksina Helsingille palautuu noin 2,5 miljardia markkaa. Ja kun totean, että nämä leikkaukset kohdistuvat mm., ei ainoastaan, mutta Helsinkiinkin erityisen rajusti ensi vuonna, niin on aivan selvää, että Helsinki on myös omalta osaltaan lähtenyt vastahyökkäykseen. Tämä on hyvin harvinaista Helsingissä, että Helsinki yleensä lähtisi valtioon päin aktiivisesti liikkeelle ja protestoimaan, mutta nyt on käynyt lopulta näin.

Kuntaliiton viimeisessä lehdessä, Kunta-lehdessä, tiedustellaan pääkirjoituksessa, lähtevätkö kuntalaiset kapinaan. Minusta se ei ole mikään populistinen heitto tai kauhukuvien maalailu, vaan minä nimenomaan uskon, että jos valtio jatkaa kuntiin päin nykyistä linjaa, ja näin dramaattisia muutoksia vuositasolla on valmis ajamaan lävitse, niin kyllä meillä kohta kuntalaiset lähtevät kapinaan valtioon päin siitäkin huolimatta, että taloudellinen tilanne on vaikea ja siitäkin huolimatta, että Relanderin paperissa on sovittu julkisen talouden ja julkisen sektorin tasapainottamisesta, mutta muistutan, että tavoite oli siinä asetettu selvästi vuoteen 2000 mennessä. Mutta nyt kyseessä ei ole harkitusti suunniteltu tasapainotusyritys vaan kertakaikkinen, raju, nopea ja äkillinen leikkaus kuntien valtionosuuksissa, ja tällä on todella rajut seuraukset.

En tiedä, onko ministeri Pekkarinen nyt paikalla. Jos on, niin hän toivottavasti voisi tulla myös tänne saliin kommentoimaan asiaa, koska se, mitä epäilen, enkä ainoastaan minä epäile, vaan moni muukin, on, että hallituksella ei ole todellakaan tietoa, mitä nämä leikkaukset tulevat merkitsemään. He eivät ole kyenneet, halunneet tai pystyneet arvioimaan näiden seurausvaikutuksia. Muutoinkin olisi tietysti erittäin hyvä tietää, onko hallituksella todella tänä päivänä ajankohtaista tietoa siitä, mikä tilanne on eri kunnissa tällä hetkellä, vai eletäänkö vanhan tiedon varassa.

Kun Helsingin kaupunki järjesti eri ryhmien kansanedustajille tiedotustilaisuuden näistä leikkauksista, niin helsinkiläinen keskustapuolueen kansanedustaja Olli Rehn lupasi tässä tilaisuudessa viedä viestiä omaan ministeriryhmäänsä niistä, kun hänkin arvioi, että kenties ei ole ministeriryhmässä ja hallituksessa ylipäänsä tietoa, miten dramaattinen muutos esimerkiksi Helsingissä on tapahtunut. Mutta en ole havainnut, että hallituksen puolelta olisi minkäänlaista käännöstä asiassa tapahtunut, joten ilmeisesti ed. Olli Rehnin viesti ei ole mennyt perille tai sitten viestillä ei todellakaan ole ollut mitään vaikutusta, eli ei halutakaan kuulla.

Minä otan yhden esimerkin vielä Helsingistä. Minä en nyt halua väittää, että Helsinki on ainoa, eikä olekaan ainoa, kunta, joka tässä kärsii, mutta sen tilannetta ei ole ilmeisesti oivallettu. Ei ole kuin muutama vuosi siitä, kun yritysten maksamat verotulot Helsingille olivat 1,4 miljardia markkaa, silloin kun oli kunnallinen harkintaverotus vielä käytössä. Se on kuitenkin poistettu, ja sitä mahdollisuutta ei enää siis kunnalla ole käytössään. Tietenkin lama on myös entisestään vähentänyt kuntien verotuloja, mutta todella vain muutama vuosi sitten 1,4 miljardia markkaa Helsinki sai yrityksiltä verotuloja, ja tänä päivänä näitä verotuloja tulee vajaat 200 miljoonaa markkaa. Tämä on yli kolmen veropennin muutos Helsingin taloudessa, jota ei ole millään tavalla kompensoitu meille, eikä sitä voida kompensoi-

da, jollei uudelleen oteta käyttöön kunnallista harkintaverotusjärjestelmää. Tämä on yksi esimerkki.

Muualla maassa yleensä aina luullaan, että Helsinki on rikas ja vauras ja meitä syytetään siitä, että täällä on alhainen veroäyri. On totta, että Helsingissä pidettiin keinotekoisesti edellisen ylipormestari Ilaskiven aikana veroäyri tiukkaan 15 pennissä, vaikka oli nähtävissä hänenkin virkakautensa loppuaikana, että pakko olisi ollut veroäyriä nostaa, mutta siihen ei kantti riittänyt. Mieluummin otettiin Helsingissä 1,5 miljardia lainaa kuin nostettiin veroäyriä. Se oli järjetöntä politiikkaa, ja sitä vasemmistoliiton edustajat Helsingissä vastustivat.

Sen jälkeen on tilanne muuttunut. Tänä vuonna veroäyri on 16 penniä, ensi vuonna se on 17 penniä ja lähentelee siis koko ajan valtakunnan keskiarvoa. Ei se tietenkään ole korkein, mutta lähentelee hurjaa vauhtia valtakunnan keskiarvoa.

Helsingissä on tällä hetkellä 50 000 työtöntä. Ensi vuonna meillä tulee olemaan noin 11 000 — 12 000 pitkäaikaistyötöntä, siis sellaista työtöntä, jotka putoavat pois ansiosidonnaisen päivärahan piiristä. Helsingissä noin joka viides tarvitsee ensi vuoden aikana toimeentulotukea. Näitä lukuja minä voisin luetella vaikka kuinka paljon.

Rikas, vauras Helsinki ei siis enää ole vauras siinä mielessä, etteikö täällä kunnallisilla päättäjillä olisi todella tiedossa, että suuri osa ja kasvava joukko helsinkiläisiä voi todella huonosti. Samanaikaisesti täällä on kalliit elinkustannukset. Täällä on myös aivan toisenlaista yksinäisyyttä kuin monilla muilla paikkakunnilla, joilla ihmisillä on vielä toimivat läheissuhteet, sukulaisverkostot ja ystävyysverkostot. Täällä on myös paljon yksinäisiä, joilta nämä puuttuvat. Se ei ole näiden ihmisten vika, vaan lähinnä tietysti ongelma johtuu pitkälti siitä, että kymmenettuhannet ovat joutuneet tänne Helsinkiin työn perässä aikoinaan tulemaan ja jättämään omat paikkakuntansa.

Mutta, arvoisa puhemies, vielä tästä tilanteesta kuntien osalta: Minä olen aika pessimistinen. Joskus jopa syytetään, että kauhukuvia täällä maalailen, mutta joka tapauksessa en vielä täysin luopuisi siitä toivosta, että jonkin asteinen järjen valo voisi vielä valaista tätäkin hallitusta ja ainakin osaa kansanedustajista, että aikanaan, kun talousarvio hyväksytään ja tehdään päätökset myös valtionosuuksista, saataisiin edes jossain määrin korjausta aikaan. Se korjaus nimenomaan tulisi ihmisten hyödyksi, niiden asukkaiden hyödyksi eri puolilla Suomea, jotka tarvitsevat niin opetus-, terveys- kuin sosiaalipalvelujakin, joiden merkitys tänä aikana on todella suuri. Nyt, jos koskaan, niitä juuri tarvittaisiin. Nyt juuri hallitus on niitä valitettavasti alas ajamassa.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. O. Ojala aloitti moittimalla eduskunnan kokoonpanoa. Toivoisin, että antaisitte kuitenkin kansan tahdolle sen verran arvoa, että ymmärtäisitte, että eduskunta on juuri sellainen kuin millaiseksi kansa sen äänesti, ja sitä ei mielestäni täällä sovi arvostella siinä mielessä.

Mitä sitten tulee valtionosuusleikkauksiin, niin olen ed. O. Ojalan kanssa samaa mieltä siitä, että tässä lähetekeskustelussa hallituksen olisi syytä ollut perustella omaa esitystään eduskunnalle siksi, että asia herättää eduskunnassa hyvin paljon keskustelua, ja varmasti eri alueiden kansanedustajat näkevät tämän kysymyksen hyvin eri tavalla. Siitä syystä olisi ollut kohtuullista, että hallitus olisi vähän selvittänyt, mistä syystä se on tullut siihen johtopäätökseen, että kun valtionosuuksia leikataan, niin sitä ei tehdä tasapuolisesti.

Tässä on kysymys erittäin suuresta asiasta kuntien kannalta, aivan niin kuin ed. O. Ojala totesi, ja siitä syystä olisi tietysti odottanut, että tämä leikkaus olisi todellakin tehty niin, että siitä eivät erityisesti kärsi ne alueet, joilla jo muutenkin on valtavat ongelmat eli suurtyöttömyys, kuten täällä pääkaupunkiseudulla tai esimerkiksi Pirkanmaalla tällä hetkellä.

Tämä asia tietysti käsitellään eduskunnassa tarkkaan ja harkiten ja saattaa olla, että tähän löytyy toisenlaisiakin ratkaisuja. Mutta toistan vielä sen, että hallituksen pitäisi myös eduskunnalle perustella päätöksiään eikä luikkia aina pois silloin, kun vaikea asia on salissa käsittelyssä.

Ed. L e h t i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Haluan tässä lyhyessä vastauspuheenvuorossa puuttua leikkausten jakosuhteeseen. Aikoinaan valtionosuusjärjestelmä luotiin takaamaan eri kuntien mahdollisuuksia tarjota palveluita kuntalaisille. Jo valtionosuusjärjestelmää luotaessa on otettu huomioon kuntien erityispiirteitä. Erityisesti kunnat, joissa on mm. pitkät välimatkat, harva asutus ja pienempituloisia asukkaita, on huomioitu jo järjestelmän luomisvaiheessa. Nimenomaan valtionosuusjärjestelmän tarkoituksena on ollut tasoittaa tuloeroja maan eri alueiden ja eri kun-

tien välillä. Tämä on tapahtunut jakamalla kunnat kantokykyluokkiin ja porrastamalla näille omat valtionosuusprosentit kantokykyluokittain.

Suunniteltu valtionosuusleikkaus kohdistuu täysin epäoikeudenmukaisesti maan eri osiin. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että meillä on kaksinkertainen valtionosuusjärjestelmä tästä lähtien, koska tämä leikkaussuhde merkitsisi, että entistä enemmän Uusimaa ja erityisesti pääkaupunkiseutu joutuisivat tässä maksajan asemaan.

Haluan myös lyhyesti oikaista niitä tietoja, että aina puhutaan rikkaasta etelästä. Minulla on edessäni vuodelta 91 taulukko, josta näkyvät omat valtionavut, Kuntaliiton kautta tulevat avut ja verotulot eri kunnille, ja tästä aivan selkeästi käy ilmi, että ykköskantokykyluokan kunnissa eli näissä ns. köyhimmissä kunnissa tulot ovat yli 20 000 markkaa per asukas ja näissä "rikkaissa" kymppikantokykyluokan kunnissa ne ovat hieman yli 18 000 markkaa, niin että tästä tämä kuntien "rikkaus" sitten tulee. Ei tämä kyllä oikein vastaa sitä keskustelua, joka tässä salissa on käyty aikaisemmin.

Ed. S a a r i o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Toivon, että ed. O. Ojala nyt ei kompromettoidu omiensa joukossa, kun näyttää siltä, että hänen käsityksilleen on laajempaakin tukea. Tosiasia on tietenkin se, että tämä valtionosuuksien leikkaustarve on ilmeinen. Se liittyy tietysti osana valtiontalouden suuriin ongelmiin. Kunnallistalous ei ole mikään irrallinen osa julkista taloutta, vaan kiinteä elimellinen osa sitä. Kokonaan toinen kysymys on se, millä tavalla leikkaukset tulee toteuttaa. Se tapa, jota nyt ehdotetaan, on täysin ristiriitainen kaiken varhemmin sovitun kanssa. Se ei tee oikeutta kunnille, ja toivon, että eduskunnassa tätä asiaa käsiteltäessä todella henkisiä voimavaroja on riittävästi, jotta asia saadaan oikealle tolalle.

Herra puhemies! Tässähän on kysymyksessä paljon laajempikin kokonaisuus. Itse asiassa osana julkista taloutta suomalaisen kuntajärjestelmän taloudellinen rooli on hyvin vaikea ja kompleksinen, ja meidän pitäisi pyrkiä muuttamaan järjestelmää siten, että tulevaisuudessa kunnilla olisi pysyvä perustuslaillinen oikeus valtion verotuloihin. Tämän jälkeen tällaiset keinotekoiset järjestelmät voisivat jäädä sivuun eikä joka vuosi tarvitsisi taistella erikseen tällaisista kysymyksistä.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy heti ensiksi todeta, että olen ed. Saarion kanssa aivan samaa mieltä siitä, että pitkällä tähtäimellä meidän tulisi todella pyrkiä siihen, että kunnilla verotusoikeus olisi nykyistä selkeämpi. Ymmärrän kyllä, että tarvitaan maassa edelleen jonkin näköistä tasausjärjestelmää, koska todella onhan näitä eroja, mutta nykyinen tilanne alkaa kyllä olla aivan kohtuuton. Nimenomaan tietysti kuntien verotusoikeuden pitäisi lähteä myös siitä, että se on progressiivinen, koska nykyinen jakoverojärjestelmä ei tuota tietenkään toivottua tulosta. Mutta missä aikataulussa tähän päästään, se on toinen asia, mutta jotain on pakko tapahtua.

Kyllä nyt kokoomuksen edustajille haluaisin sen todeta, että minusta ei riitä se, että täällä vain jatketaan keskustelua kuntien keskinäisestä tasoitusjärjestelmästä, joskin myönnän ja oli tärkeää, että ed. Lehtinenkin korosti sitä, että "rikas etelä" ei ole automaattisesti rikas etelä. Nyt olisi aika kyllä katsella kokonaistilannetta koko maassa ja arvioida eri tekijöiden vaikutuksia. Mutta joka tapauksessa on hyödytöntä pelkästään kuntien kesken tästä tapella, vaan kyllä suurin ongelma on siinä, että jos tämä 5,3 miljardia kunnilta viedään, niin se merkitsee jo sinällään sitä, että joka ikisessä kunnassa palveluja joudutaan todella rajusti karsimaan.

Myönnän aivan rehellisesti sen, ettei meillä vasemmistoliitonkaan ryhmässä ole varmaan yksimielistä käsitystä siitä, miten tämä eri kuntia kohtelee. Haluan rehellisesti myöntää, että varmasti joudun omassa ryhmässänikin kovin paljon selittelemään Helsingin ongelmia ja olen sitä jo tehnytkin. Toivottavasti ymmärrystä tulee tältäkin osin lisää, joskaan en halua mitenkään vähätellä pienempien haja-asutuskuntien ongelmia. Mutta meillä on auttamatta liian pieniä kuntia maassamme ja liian suuri kuntien lukumäärä. Näin myös tulee kustannuksia valitettavasti, voiko sanoa: turhia.

Ed. L a i n e : Arvoisa puhemies! Minusta se ei ole paha, että ed. O. Ojala helsinkiläisenä kansanedustajana puhuu Helsinki-keskeisesti. Se on hänen velvollisuutensa tietysti Helsingin seudun valitsijoitaan kohtaan. Niin meidän muidenkin tietysti on syytä täällä tehdä.

Kuitenkin sen ohella mielestäni on tavattoman tärkeää nähdä se, että tässä on kyseessä kokonaisvyörytys, kustannusjaon muutos kuntien tappioksi, oli kysymys kaupunkikunnista, joihin tällä kertaa ilmeisesti paine suuntautuu

vielä voimakkaammin, tai kyse köyhemmistä kunnista maan eri puolilla. Kaikkiin tämä kohdistuu, ja vastuu on erittäin suuressa määrin hallituksen.

Ed. Rauramo on lehtitietojen mukaan syyllistänyt puolueensa puheenjohtajan Salolaisen. Minä olen kyllä ed. Rauramon kanssa tästä hyvin paljon samaa mieltä. Mutta samanlaisia ovat ne muut ministerit, olivat he sitten kokoomusta tai keskustaa, joten hallitus on päävastuussa.

Olen tänään kuullut mm. Turun kaupungin osalta valtionosuusleikkausten merkitsevän 2,5 pennin korotuspainetta veroäyrin hintaan. Tämän tyyppisiä esimerkkejä on tietenkin kautta maan. Peruslinjaan pitäisi tulla muutos. Minä en luota kyllä nyt hallitukseen, johon ed. O. Ojala vetosi toivoen järjen valon voittavan hallituksessa. Kun kuuntelee ja lukee valtiovarainministeri Viinasen puheita, hän heristelee kuntiin päin, etteivät kunnat osaa säästää. Näin ne kyllä pakotetaan säästämään. Vetoan kyllä ja uskon eduskunnan mahdollisuuteen muuttaa tätä hallituksen esitystä tältä osin ja myös seuraavien esitysten osalta.

Ed. L e h t i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kun ed. Laine puuttui valtionosuusjärjestelmään ja kuntien erilaiseen asetelmaan, niin kyllä minunkin mielestäni olisi syytä tarkastella kokonaisuudessaan nyt kaikkien kuntien tilannetta uudelleen.

Tämän hallituksen aikana on tapahtunut erittäin monia uudistuksia. On ollut metsäverotuksen uudistusta, arvonlisävero tulee kohtelemaan eri kuntia eri tavalla, lapsivähennykset ovat poistumassa ensi vuoden alusta, ammatillisten oppilaitosten tasamaksujärjestelmä kohtelee kuntia hyvin eri tavalla. Nämä ovat mielestäni niin keskeisiä tekijöitä, kun niitä kaikkia katsotaan yhdessä, että kunkin kunnan tilanne tulisi käsitellä tämän jälkeen täysin uudestaan ja myös tarkastella sen pohjalta valtionosuusjärjestelmää tai miettiä, tulisiko mahdollisesti luoda joku uusi järjestelmä, koska nyt myöskin saman kantokykyluokan sisällä olevat kunnat ovat joutuneet hyvinkin erityyppisiin tilanteisiin riippuen esimerkiksi siitä, minkälaisia oppilaitoksia niillä on sattunut olemaan tai millä tavalla niiden palvelutuotanto tulee olemaan järjestetty arvonlisäveron voimaantulon jälkeen jne.

Sanoisin vielä pääkaupunkiseudusta sen, että täällä usein vedotaan siihen, että ihmisillä on paremmat tulot. Se on tietenkin totta, mutta valtion progressiivinen tuloverohan on se, mikä tasaa jo pääkaupunkiseudun ihmisten tulot hyvin tehokkaasti, ihan yhtä tehokkaasti kuin muuallakin. Toiseksi täällä on asuminen ja eläminen kalliimpaa, ja kolmantena kiinteistöveron rasitus kohdistuu aivan eri tavalla pääkaupunkiseudun kuntien asukkaisiin kuin monien muiden kuntien asukkaisiin. Tämä tietysti johtuu kiinteistöjen verotusarvosta. Eli aivan samalla kiinteistöveroprosentilla tulee hyvin erilaisia tuloksia eri osissa maata.

Ed. R a u r a m o : Herra puhemies! Ed. O. Ojalalle ja ed. Laineelle totean sen, että kyllä peruspiirteissään olen sitä mieltä, että myös kunnilta voidaan ja pitää leikata laman aikana. Siinä suhteessa ehkä ed. Laine on ymmärtänyt ja tulkinnut allekirjoittanutta väärin.

Ed. O. Ojalan kanssa sen sijaan olen samaa mieltä, että Helsingin osalta leikkaus ei ole tapahtunut oikeudenmukaisesti. Pääkaupunkiseudun ja samoin Turun seudun kohdalla on selkeitä ongelmia. Isoissa keskuksissa, aivan kuten ed. O. Ojala esitti, ongelmat helposti kärjistyvät. Näin ollen uskoisin, että siitä jakotavasta, miten rahat tulisi jakaa, saattaisi tässä salissa löytyä budjetin palautekeskustelun aikana laajempikin yksimielisyys.

Sen sijaan olen ed. O. Ojalan kanssa hieman eri mieltä siitä, mitä ylipormestari Ilaskiven aikana Helsingissä tapahtui. On syytä muistaa myös, että hänen aikanaan Helsingissä oli aika ajoin erinomainen maksuvalmius, jolloin vasemmisto mm. vaati, että nämä rahat pitäisi käyttää kaikkeen yleiseen hyvään, mikä sinällään on tietysti ihan hyvä, maailmahan on täynnä erinomaisen hyviä asioita. Mutta niistä rahoista ylipormestari Ilaskivi piti hyvin tiukkaan kiinni. Näin ainakin siltä osin Helsingin veroäyrin korotus lykkääntyi pidemmälle.

Kuntien verotusoikeudesta olen jälleen ed. O. Ojalan kanssa aivan samaa mieltä. Asia on juuri niin kuin ed. Saario esitti.

Ed. R a j a m ä k i : Herra puhemies! Kunnallistalouden ja alueellisen työllisyyden kannalta valtionosuusleikkaukset ovat todella kohtuuttomia. Yksi näkökulma lisäksi, joka tässä on erittäin vakava, on se, että verotusta valtiolta kunnille siirrettäessä veropainetta siirretään myös progressiivisen verotuksen puolelta jako- ja tasaveron puolelle, mikä on sosiaalisesti epäoikeudenmukainen pienituloisia kohtaan. Tämä tuntuu muutoinkin olevan hallituksen monien toimien ta-

voitteena; pyritään tällä tavalla pienituloisten verotusta päinvastoin kiristämään.

Edelleen ministeri Huuhtanen kulkee tämänkin valtionosuusuudistuksen varjolla palkkaalen kärjessä ja vaatii 10 prosentilla palkkoja alas matalapalkkaiselta hoitoalalta, jonka työpaine muutoinkin sijaisottokiellon ym. johdosta on tavattomasti kiristynyt. Kun vihdoin saatiin julkinen sektori, kuntasektorikin, ihmismäiseksi työnantajaksi ja ihmismäiselle tasolle, nyt ollaan b-työmarkkinoita myös tältä osin rakentamassa ja ajamassa kovan ja vastuullisen työn tekijöitä heikommalle palkkatasolle. Tähän liittyy tietysti pätevyys- ym. vaatimusten höllentäminen niin, että ammattipäteviä ihmisiä ei ehkä välttämättä käytettäisikään enää eli hoitovarmuus ja -turvallisuus heikkenisivät.

On todella tuotava esille myös se, että paikallisen ostovoiman kannalta on huono asia, jos palkkoja alennetaan, koska tällä hetkellä kotimarkkinoiden ostovoima on myös kuntien ongelma, ostovoiman heikkous.

Täytyy tässäkin yhteydessä todeta, että ministeri Puran jälkiä soisi seuraavan muidenkin ministerien, niin että he uskaltaisivat siirtyä kunnanjohtajiksi näinä aikoina.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Suominen.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rauramolle ja eräille muillekin kokoomuksen edustajille toteaisin sen, että en ole itse täällä missään vaiheessa sanonut, ettei jonkin asteisia säästöjä varmaan ole pakko myös kuntien valtionosuuksiin tehdä. Muuta en ole väittänyt. Tiedän taloudellisen tilanteen. Olen vain kritisoinut ja aion kritisoida ja tulen jatkossa kritisoimaan sitä, että näin rajusti, 5,3 miljardia markkaa, rokotetaan kunnilta. Se on järjetöntä, koska se johtaa siihen, että todella palvelut romahtavat, ja kuten Kuntaliitossa on toistuvasti todettu, leikkaukset kriisiyttävät monenkin vauraan kunnan talouden.

Eli kun totesin, että hallituksella on kaunis periaatepäätös liittyen Relanderin kuntatalouden tasapainottamiseen, että vuoteen 2000 mennessä eli pitkällä aikavälillä suunnitelmallisesti ja järkevästi löydetään ratkaisut, niin tässä ollaan muutamassa vuodessa kerta kaikkiaan romuttamassa ja raunioittamassa kunnallistalouden edellytykset vastata niistä peruspalveluista, joita olemme lakisääteisesti niille velvoitteeksi antaneet. Tästähän tässä on kysymys. Velvoitteet ovat voimassa, mutta ainakin hallituspuolueeet hurskaasti ristivät kätensä ja edellyttävät, että kunnat näistä tehtävistä vastaavat.

Edelleen toteaisin sen, että en myöskään kritisoinut entisen ylipormestarin Ilaskiven taloudenpitoa yleisesti. Totesin vain sen, että viime aikoina pidettiin väkisin Helsingin veroäyri 15 pennissä tilanteessa, jossa oli jo selvät paineet sen nostamiseen. Se merkitsi sitä, että vuonna 1992 jouduimme ottamaan 1,5 miljardia lainaa, ja se lainanotto oli aivan turhanaikaista, järjetöntä ja kallista.

Ed. R a u r a m o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. O. Ojalan kanssa joudun olemaan jälleen kerran samaa mieltä siitä, että velvoitteet ovat jääneet voimaan tämän leikkauksen tullessa. Toivonkin, että siltä puolelta salia tulee tukea, jos ja kun päästään siihen, että näitä normeja ruvetaan todella purkamaan. Epäilen vain, että sieltä puolelta salia saattaa tulla hyvinkin kriittisiä kannanottoja siitä, millä tavalla näitä velvoitteita kunnilta puretaan.

Ed. V e h k a o j a: Herra puhemies! Nyt, kun tulisi löytää keinoja kotimaisen kysynnän nostamiseksi ja myös keinoja työllistämiseksi, en pidä tätä hallituksen esitystä valtionosuusleikkauksista ollenkaan oikean suuntaisena politiikkana. Nythän tässä on kysymys siitä, että aktiivisessa käytössä olevat markat aiotaan siirtää passiivisiksi. Nettovaikutusten kokonaisarviointi ei näytä onnistuvan tässä lamatilanteessa oikein keneltäkään. Voihan olla niin, että säästetty markka yhtäällä aiheuttaa toisaalla lisäkustannuksia, joista jokin toinen sektori joutuu huolehtimaan. Kun on kysymys julkisen sektorin väestä, nettovaikutuksen arviointi tulisi suorittaa sitäkin vakavammassa hengessä. Jos säästötavoitetta ei voida toteuttaa palkkojen alentamisella, joudutaan irtisanomisiin, ja siinä tapauksessa suuri osa kustannuksista edelleen jää julkiselle sektorille eikä sen vastikkeeksi saada edes työtä.

Pidän myös vääränä kunnille annettua ohjetta siitä, että säästö voidaan saavuttaa 10,5 prosentin palkka-alella, koska tämä on hallitukselta aktiivinen kannanotto myös tuponeuvotteluihin. Eihän tällaisen ohjeen jälkeen voida keskitettyä tupoa saavuttaa, kun tiedämme, että vientisektori ei kuitenkaan voi luopua palkankorotusvaatimuksistaan.

Ed. R a j a m ä k i : Arvoisa puhemies! Ed. Rauramolle on syytä todeta, että pitäisi puhua asioista nimillä. Normien purku tulee tällaisessa voimakkaassa tilanteessa ja varsinkin porvarikunnissa hyvin herkästi merkitsemään nimenomaan sitä, että säästöt suunnataan nimenomaan palveluturvallisuuden ja palvelutason heikentämiseen. Otetaan päivähoidosta, ja huolimatta siitä, että työttömyydestä johtuen kasvavat esimerkiksi psyykkiset sairaudet ja psyykkiset oireet, ei paranneta palveluja vaan heikennetään niitä. Yhtä lailla vanhustenhuollossa ja monessa muussa terveydenhuollon osassa tingitään jo laadusta. Sitähän normien purku pahimmillaan tarkoittaa, ja ne ovat, ed. Rauramo, pikavoittoja. Ei niillä hoideta tätä asiaa, päinvastoin tullaan aiheuttamaan todella, kuten ed. Vehkaoja sanoi, kenties huomattavasti suurempia kustannuksia yhteiskunnan muilla aloilla ja ehkä ajallisesti vuoden kahden päästä. Kokonaisyhteiskuntataloudellinen tarkastelutapa olisi parempi.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa puhemies! Kun ed. Rauramo puhui normeista, niin arvelen hänen enimmäkseen tarkoittaneen lainmuutostarpeita, jotka vain tulevat eduskuntaan. On totta, että valtionosuusleikkausvaatimukseen on varsinkin porvarien taholta jo liitetty huomattavia ehdotuksia siitä, että esimerkiksi täällä jo kertaalleen päätetyt päivähoidon laajennuslait vedettäisiin takaisin ja kaikkea muutakin tähän liittyvää. Mitä tulee alemmanasteisiin normeihin, niistähän emme täällä mitään päätä. Tätä juuri pelkäänkin, että tämä tulee johtamaan siihen, että leikkauksia käytetään syynä ja tekosyynä, jotta voidaan kerta kaikkiaan suurella työllä ja yhteisymmärryksellä aikaansaatua hyvinvointilainsäädäntöä ilman komiteatyöskentelyä, ainoastaan yhden selvitysmiehen työn perusteella, lähteä tässä maassa purkamaan.

Ed. R a u r a m o : Herra puhemies! Tässä asiassa kävi juuri niin kuin ennustin. Ed. O. Ojala otti esille, että lakisääteisiä tehtäviä tulisi purkaa. Seuraavassa puheenvuorossa sanoin, että siltä puolelta salia saattaa heti tulla hyvinkin kriittisiä äänenpainoja, jos näitä lakisääteisiä tehtäviä puretaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

9) Hallituksen esitys n:o 168 laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle hallintovaliokunnan tulee antaa asiasta lausunto.

Keskustelu jatkuu:

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Aivan ensiksi, kun asia kuitenkin liittyy kuntien valtionosuusasiaan, niin toteaisin ed. Rauramolle, että en minä ottanut esille asiaa, että velvoitteet pitää purkaa. Minä vain totesin, että hallitus ajaa kunnat tilanteeseen, jossa rahat vähenevät mutta velvoitteet säilyvät. Se ei sisältänyt mitään kannanottoa siihen, että velvoitteita pitäisi purkaa. (Ed. Rauramo: Mutta ajattelitte!) — En ajatellutkaan, koska minusta on aika vaikea miettiä, mistä tänä päivänä lähdettäisiin purkamaan. Sosiaali- ja terveyspalveluissa, opetus- ja sivistystoimen peruspalveluissa ei minusta ole ylellisyys- tai luksuspalveluja, jos ed. Rauramo sitä tarkoittaa. Sellaisten purkamista voin kyllä olla valmis harkitsemaan. Mutta kansalaisten kannalta tärkeitä peruspalveluita, jotka antavat tasa-arvoisia mahdollisuuksia ihmisille elää ja kehittyä, en ole valmis purkamaan.

Hallituksen esityksellä aiotaan ensi vuonna vähentää kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksia 3,7 miljardia markkaa. Se tuntuu todella dramaattiselta tilanteessa, jossa sosiaali- ja terveystoimessa tarvittaisiin lisää rahaa, jotta selvittäisiin nimenomaan toimeentulotuen maksatuksista. Meillä on siis paradoksaalinen tilanne: menoja vähennetään ja asiakkaiden määrä erityisesti sosiaalitoimessa kasvaa dramaattisesti. Terveydenhuollossa lama ja työttömyys aiheuttavat kustannusvaikutuksia kenties siten, että tarvetta terveyspalveluista ja muista saattaa tulla vasta useamman vuoden kuluttua. Mutta erityisen dramaattisesti lama näkyy toimeentulotuessa. Nyt ennakoidaan, että ensi vuonna 550 000 suomalaista joutuu käyttämään tätä viimesijaista muotoa, toimeentulotuen etuuden hakemista sen takia, että kaikki muut tiet ovat heiltä tukossa. Toimeentulotukihan on nimenomaan tarkoitettu viimesijaiseksi tuen muodoksi. Siihen joudutaan turvautumaan, kun muut keinot eivät

enää riitä eli kun työttömyysavustus ei riitä tai sitä ei saa ollenkaan tai muut elämäntilanteet ovat siihen johtaneet.

Muistutan vielä, että kun esimerkiksi vuonna 92 valtionosuuksia sosiaali- ja terveystoimen alalla maksettiin 24,5 miljardia markkaa, niin tänä vuonna luku on vajaa 22 miljardia markkaa ja ensi vuonna vajaa 19 miljardia eli 18,8 miljardia markkaa. Kun vähennystä on kahden vuoden kuluessa 5,7 miljardia markkaa, niin täältä on todella rajusti supistettu. Me jokainen tiedämme, millä tavoin supistuksia on vielä muutoin tehty sosiaali- ja terveystoimesta. Nyt puhun vain valtionosuuksista, mutta jos menemme vielä sairausvakuutusjärjestelmää ym. läpi, niin todella dramaattisesti on karsittu kansalaisilta joko palveluja tai niitä korvauksia, mitä on saatu.

Hallitushan pitää esityksessään edelleen voimassa myös kuntien kohdalla korkeamman sosiaaliturvamaksun kuntatyönantajalle. Se on minusta erittäin valitettavaa, että edelleenkin tässä tilanteessa, jossa kunnat muutoinkin joutuvat vaikeuksiin, niiltä peritään korkeampaa työnantajamaksua sairausvakuutusmaksuna. Tämä lisää kuntien kustannuksia ja tekee tietysti tältä osin myös kunnallisen työvoiman sairaaloissa, päiväkodeissa, sosiaalitoimistoissa ja vastaavissa kalliimmaksi. Kun samanaikaisesti valtion puolella edellytetään, että pitäisi ryhtyä esimerkiksi kunnissa miettimään vaihtoehtoisia palvelujen tuottajia, kilpailuttamaan palveluja, vaaditaan kilpailukykyä, niin sitten valtio omilla toimillaan lyö korville esimerkiksi niitä kustannussäästöjä, mitä kunnissa on pyritty hakemaan, kun on toimintoja rajusti rationalisoitu mm. terveydenhuollossa. Kuitenkin valtio edelleen edellyttää, että terveydenhuollon henkilöistä niin kuin muistakin kunnan työntekijöistä maksetaan korkeampaa sairausvakuutusmaksua kuin esimerkiksi yksityisessä sairaalassa toimivista sairaanhoitajista tai lääkäreistä joudutaan maksamaan. Tässä ei toki ole mielestäni mitään järkeä. Tämä on osoitus edelleenkin siitä linjasta, mihin tämä porvarihallitus tältäkin osin pyrkii.

Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä tekisi mieli puhua myös kuntien kansaneläkkeen lisäosamaksusta, joka ensi vuonna säilyy 1,47 penninä. Hallitushan yritti tätäkin entisestään kasvattaa. Tällä 1,47 pennillä on jo erittäin suuri kustannusvaikutus kuntien talouteen, sehän merkitsee yli miljardin, muistaakseni puolentoista miljardin kustannuserää kunnille, mutta hallituksella oli jopa esitys siitä, että se nostettaisiin 1,74 penniin. Se ei tullut eduskuntaan saakka tässä muodossa, mutta tämä tuli esille selvästi hallituksen esityksessä n:o 75, joka perhetuen uudistamista koskeva esitys on edelleen sosiaali- ja terveysvaliokunnassa pöydällä. Siellä perusteluissa todettiin mm., että hallitus tulee ehdottamaan vuodelle 94 kuntien kansaneläkemaksun lisäosuutta 1,74 penniin. Onneksi tämä torpedoitui ja tulee torpedoitumaan perustuslakivaliokunnan kannanoton kautta, näin uskon, koska perustuslakivaliokunta totesi lausunnossaan n:o 13 tältä vuodelta, että hallituksen kaavailuista nostaa lisäosuus 1,74 penniin on muodostunut alkuperäisestä tarkoituksestaan poiketen enemmänkin kuntataloutta yleisesti rasittava veronluonteinen maksu, ja toteaa edelleen, että valiokunnan käsityksen mukaan kuntien ja valtion taloudellisiin suhteisiin soveltuu huonosti, että kunnilla olisi pysyväisluonteisesti tämäntapainen suuruudeltaan kunkin kunnan veroäyrikertymään pohjautuva rahoitustehtävä valtioon nähden. Valiokunnan mukaan kuntien ja valtion taloudellisten suhteiden tulee ensisijaisesti rakentua valtionosuuslainsäädännön varaan.

Minusta on hyvin tärkeää, että perustuslakivaliokunta rohkeni tämän kannanoton tehdä, joskin valitettavasti näkyy, että osa valiokunnan jäsenistä on ollut tässä vastaan, perustuslakivaliokunnan puheenjohtaja Niinistö, ja muut taitavatkin olla keskustapuolueen edustajia, jotka ovat olleet tässä vastaan. Ed. Laine kenties täällä voi tarkemmin tästä asiasta todeta.

Kuntien valtionosuusasia myös sosiaali- ja terveyssektorin osalta alkaa myös olla sellainen tilkkutäkki, että tästä ei kohta kukaan enää saa selvää, miksi tiettyjä maksuja esimerkiksi valtio sälyttää kunnille. Niin kuin sanottu, toisella kädellä se ottaa ja toisella kädellä se antaa. Väitän, että tässä salissa ei ole yhtäkään ihmistä, jolla olisi kokonaiskäsitys siitä, mitä tämä ottaminen ja antaminen merkitsee. Minulla on myös se vakaa käsitys, että hallituskaan ei itse asiassa tiedä, mitä se toisaalta antaa ja mitä se toisaalta ottaa. Tämä on mielestäni kestämätön tilanne. Kyllä pitäisi nyt kerta kaikkiaan saada kokonaisselvitys siitä, miltä osin valtio aikoo tukea jatkossa kuntia. Tämä on kestämätön tilanne, että me olemme tällaisten leikkausten äärellä tänään. Jos hallitus saa istua, vaikka tietysti toivon, ettei se enää vuoden kuluttua istu, mutta jos se vielä istuu ensi vuonnakin, niin saattaa olla, että meillä on vielä karmeammat esitykset täällä edessä. Näyttää, että kuntien kurituksen tie on loputon eikä siltä osin mitään valoa ole näkyvissä niin kauan kuin tämä hallitus istuu.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle hallintovaliokunnan tulee antaa asiasta lausunto.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

ulkoasiainvaliokuntaan:

10) Hallituksen esitys n:o 156 laiksi Teollisen yhteistyön rahasto Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain 3 a ja 3 b §:n muuttamisesta

talousvaliokuntaan:

11) Hallituksen esitys n:o 166 laiksi pienten ja keskisuurten yritysten investointien korkotukilainoista annetun lain 2 ja 4 §:n muuttamisesta

12) Hallituksen esitys n:o 167 laiksi energia-avustuksista annetun lain 3 §:n muuttamisesta

---

13) Ed. Rauramon lakialoite n:o 37 laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin talousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. R a u r a m o: Herra puhemies! Tämä lakialoite koskee vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun lain 1 ja 2 §:ien muuttamista. Tässä lakialoitteessa pääasiallisena sisältönä ehdotetaan, että vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden määrätystä liikeajasta suurelta osin luovutaan, eli tässä tarkoitetaan sitä, että kauppias voi pitää käytännöllisesti katsoen kauppaansa auki silloin, kun hän haluaa. Hänen ei toki ole pakko pitää kauppaansa auki, jos hän ei näin halua.

Tämä lakiasiahan on ollut kauppa- ja teollisuusministeriössä pitkään vireillä. Kun ajattelin, että ministeri Salolainen, hyvä ystäväni, on niin kovin kiireinen, niin ajattelin hänen puolestaan tehdä tämän lakialoitteen.

Ed. M u t t i l a i n e n: Arvoisa puhemies! Ed. Rauramo perustelee lakialoitettaan kotimarkkinoiden kehittämisellä ja palveluelinkeinojen toimintamahdollisuuksien parantamisella. Hän perustelee esitystään myös työllisyyssyillä. Mielestäni perustelut eivät ole pitäviä.

Palaan ihan hetkeksi menneisyyteen, vuoden 69 lainmuutokseen, jota myös perusteltiin työllistävillä vaikutuksilla. Näin ei kuitenkaan käynyt. Vähittäiskaupan työllisten määrä oli vuonna 1969 noin 187 000 henkilöä. Vuonna 89 se oli 173 000 henkilöä, joista noin 40 prosenttia oli osa-aikaisia ja tilapäisiä työntekijöitä. Tosiasiassa kaupan työllisyys siis vähentyi.

Työllisyyttä lisää vain ostovoiman kasvu, ei lisätty ostoaika. Vapaa aukioloaika ei kehitä kotimarkkinoita eikä paranna pienyritysten toimintamahdollisuuksia, vaan jos aukiololakia ei ole, kauppa keskittyy suuriin yksiköihin. Liikkeiden määrä vähenee ja koko suurenee. Ostosmatkat pitenevät, ja ostamiseen kuluu enemmän kuluttajan aikaa ja rahaa. Oman auton lisääntyvän käytön myötä ympäristöhaitat lisääntyvät. Kaikilla ei ole käytössä omaa autoa, esimerkiksi vanhuksilla tai pienituloisilla ihmisillä, ja heidän ostosten suorittamisensa vaikeutuu. Eli valintamahdollisuudet supistuvat ja palvelu vähenee. Myös konkurssit ja liikkeiden lopettamiset lisääntyisivät ja kaupan alan työttömyys lisääntyisi, koska, toistan vielä, ostovoima ei lisäänny ja muutoksella ei ole työllisyyttä parantavaa vaikutusta. Sen sijaan osa-aikatyöttömien määrä lisääntyy, kun nykyisiä kokoaikatyöntekijöitä osa-aikaistetaan, kuten on usein tapahtunut laajenevien aukioloaikojen myötä.

Asiassa nousee esille myös tasa-arvokysymys, koska osa-aikatyöntekijät ovat useimmiten naisia. Esitys lisää naisten syrjintää. Myöskään julkisia palveluita, mm. lasten päivähoitoa, ei ole sunnuntaisin.

Esitetyn muutoksen myötä aukioloajat hajaantuvat eikä kuluttaja tiedä, mikä kauppa milloinkin on avoinna. Myös kaupan mainos- ja markkinointikulut nousevat. Yksin työskentely ja turvattomuus kaupan työpaikoilla lisääntyisivät, ja hävikkien ja varkauksien määrät kasvavat.

Lakialoitteen mukaiseen sunnuntaikaupan vapauttamiseen ei ole mitään tarvetta. Yhteenveto suomalaisista aukiolotutkimuksista osoittaa, ettei kuluttajien suuri enemmistö pidä aukiolon vapauttamista tarpeellisena. Vain pieni vähemmistö kuluttajista ilmoittaa tarvitsevansa sunnuntaiaukioloa. Myös enemmistö yrittäjistä ja

kaupan esimiehistä pitää aukiolon vapauttamista tarpeettomana.

Ed. Rauramon lakiesityksen ajoitus tuntuu oudolta, koska kauppa- ja teollisuusministeriö on päätynyt kauppojen aukioloasiassa kompromissiesitykseen, jonka Kaupan Keskusliitto, työntekijäjärjestö Liikealan ammattiliitto ja Suomen Kuluttajaliiton edustajat ovat hyväksyneet. Ministeriö on luvannut valmistella asian pikaisesti tämän kompromissiesityksen pohjalta eli jo lokakuun puoleenväliin mennessä, joten eikö olisi ollut asiallista, ed. Rauramo, jos olisimme odottaneet ministeriön esityksen sovitun kompromissin pohjalta?

Ed. Rauramo: Herra puhemies! Olen lähes jokaisesta asiasta eri mieltä ed. Muttilaisen kanssa. Kyllä tosiasia on se ainakin, että ei voida sanoa tämän heikentävän työllisyyttä. Jos sanotaan, että ei ole tarvetta laajentuneisiin aukioloaikoihin, niin, kuten jo totesin, ei kenenkään silloin kannata pitää kauppaa auki eivätkä kaupat ole silloin auki.

Mitä tulee taas ministeriön esitykseen, niin mietintöhän tästä saatiin valmiiksi jo alkuvuodesta. Ministeriön esityksen piti tulla jo kevään kuluessa.

Toki edustajana minulla voi olla erilainen mielipide kuin ministeriöllä tästä asiasta. Henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että Suomessa voidaan hyvin siirtyä varsin vapaisiin kaupan aukioloaikoihin.

Ed. Muttilainen: Arvoisa puhemies! Ed. Rauramo, kaikki tutkimukset ja tilastot osoittavat, että aukioloajan lisäämisellä ei ole lisätty työpaikkoja, enkä usko siihen myöskään tässä yhteydessä.

Totta kai edustajalla on oikeus olla eri mieltä kuin saman puolueen ministeri, se on ihan selvä asia. Mutta kyllä mielestäni kompromissiesitys, joka on yhdessä neuvottelujen jälkeen saatu sovittua ja joka tyydyttää kaikkia osapuolia, on varmasti parempi esitys kuin ed. Rauramon lakialoite, joka toimii pelkästään suurten liikeryhmittymien puolesta.

Ed. Rauramo: Herra puhemies! Käsitys siitä, että toimisin suurten liikeyritysten puolesta, ei vakuuta myöskään kovin paljon, koska luulen, että pienillä liikkeillä on toisaalta parempi mahdollisuus olla joustavasti auki silloin, kun tarvetta ilmenee.

Kaiken kaikkiaan näkisin niin, että tätä asiaa on erikois- ja poikkeuslaeilla monta vuotta hoidettu, mm. joulukuun aukioloajoilla. Näen, että ministeriön esitys on nahkapäätös.

Lakialoitteen merkitys on myös siinä, että asia tulee myös täällä esille ja tätä myöten keskusteluun, niin kuin tänään on juuri käynyt.

Ed. Muttilainen: Arvoisa puhemies! Vielä ihan viimeisen kerran ed. Rauramolle. Palaamme sitten varmasti tähän asiaan ministeriön esityksen myötä. Mutta jos ed. Rauramo on kuunnellut sitä viestiä, mikä pienistä yrityksistä, pieniltä kauppiailta tulee, niin hän ei ole varmaan voinut olla huomaamatta sitä, että erityisesti pienet yrittäjät ovat kaikkein eniten huolissaan aukioloaikojen vapauttamisesta, koska he erittäin pienellä henkilökunnalla pyörittävät yritystään, monesti aivan omien perheenjäsenten voimin. He kokevat, että he eivät kerta kaikkiaan jaksa tehdä seitsemänpäiväistä työviikkoa, jota he pelkäävät joutuvansa tekemään siinä tapauksessa, koska joka tapauksessa isojen keskusliikkeiden yksiköt pidetään auki. Eli tässä on pienten yritysten näkökohta tähän.

Joulukuun aukioloajathan, jos tämä kompromissi toteutuu, ovat ymmärtääkseni kaikkia tyydyttävällä tavalla menossa eteenpäin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan.

14) Hallituksen kehitysyhteistyökertomus eduskunnalle vuodelta 1992 (K 11)

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin ulkoasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ministeri Kankaanniemi: Herra puhemies! Esittelyssä on nyt kertomus Suomen julkisesta kehitysyhteistyöstä vuonna 1992. Eduskunta käsittelee ulkoasiainvaliokunnassa parhaillaan vuoden 1991 kehitysyhteistyökertomusta.

Vuoden 92 kertomusta voi luonnehtia historialliseksi. Varsinaisen kertomuksen ohella hallitus esittää siinä Suomen kehitysyhteistyön 1990-luvun suuntaviivat, strategiset tavoitteet ja keinot. Näin tuodaan julki yhtenä kokonaisuutena hallituksen kehitysyhteistyöpolitiikan pe-

rusperiaatteet. Palauttaisin mieleen, että juuri eduskunnan taholta on esitetty, että kehitysyhteistyökertomuksen tulisi sisältää myös tulevaisuutta koskevia suunnitelmia. Viimeksi viime tammikuussa valtiovarainvaliokunta muistutti, että hallituksen tulisi esittää pitkän aikavälin kehitysyhteistyöstrategia. Strategiatyön käynnistämisen yhtenä kimmokkeena oli myös ulkoasiainvaliokunnan syksyllä 91 hyväksymä lausuma saada hallitukselta kehitysyhteistyön toimenpideohjelma.

Strategia-asiakirja on parivuotisen valmisteluprosessin tulos, eli se aloitettiin melko välittömästi tämän hallituksen toiminnan alkaessa. Valmistelu on ollut poikkeuksellisen laajaa ja varsin avointa. Työn perustana on ollut ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosaston ja muidenkin osastojen yhteistyössä tekemä asiantuntijavalmistelu. Siihen antoivat tärkeän panoksensa eri poliittisia puolueita edustava kehitysmaasuhteiden neuvottelukunta sekä kehitysyhteistyön eri sidosryhmät. Muutamia laajoja seminaarejakin pidettiin. Sitä on käsitelty myös hallituksen ministeriryhmässä.

Herra puhemies! Kansainvälinen järjestelmä on käynyt läpi ennennäkemättömän murroksen. Monet muutokset ovat koskettaneet läheltä Suomeakin. Maamme on sopeutumassa uuteen kansainväliseen toimintakenttään. Kansainväliseen yhteistyöhön osallistuminen edellyttää uudistuvia toimintatapoja. Kehitysyhteistyö heijastaa hyvinkin olennaisia maailmassa tapahtuneita muutoksia. Itse kehityksen käsite on alettu ymmärtää moniulotteisena prosessina. Emme voi käsitellä köyhyyttä tai väestöongelmaa irrallaan taloudellisesta kasvusta. Emme voi tarkastella hallinnon korruptiota ymmärtämättä poliittisia järjestelmiä. Ei voida järkevästi lisätä maataloustuotantoa, ellemme tutki energiavaroja tai ympäristöhaittoja. Kehitysyhteistyön tulee olla yhtä lailla monitahoista niin teknisesti, kulttuurisesti kuin ideologisestikin. Sen tulee mukautua vaihtuviin olosuhteisiin kehitysmaiden yhteiskunnissa ja kansainvälisessä järjestelmässä.

Meidän aikamme ongelmat ovat entistä selvemmin maailmanlaajuisia. Niiden kautta on syntynyt uudenlaista riippuvuutta eri kansakuntien välille. On löydettävä yhteisiä keinoja ja osallistuttava yhteisin voimavaroin maiden rajat ylittävien, kaikkia koskettavien ongelmien ratkaisuun. Huoli ympäristöstä, pakolaisista ja väestövirroista, sodista ja luonnonkatastrofeista sekä sairauksista on maailmanlaajuinen. Suomi ei voi yksin torjua näitä ongelmia, eikä se voi väistää omaa vastuutaan niiden ehkäisemisessä. Kehitysyhteistyö on meille kanava osallistua kansainvälisiin ponnistuksiin. Korostaisin myös valmiutta reagoida nopeasti kansainvälisiin muutoksiin.

Kehitys- ja teollisuusmaiden välillä vallitseva syvä ero, kuilu vauraudessa ja hyvinvoinnissa, ei ole hyväksyttävä. Tämä näkemys on edelleen Suomen kehitysyhteistyön inhimillinen perusta. Siksi Suomi pyrkii edistämään kestävää kehitystä ja hyvinvointia kehitysmaissa. Suomen kehitysyhteistyössä tuetaan kolmena perustavoitteena köyhyyden vähentämistä, ympäristöuhkien torjumista sekä kansanvallan ja ihmisoikeuksien edistämistä.

Yhteistyömaista päätettäessä köyhyyskriteeri on ensisijainen valintaperuste. Nyt esiteltävänä oleva strategia lähtee köyhyyden monipuolisesta ilmenemisestä. Köyhyyden torjumiseen tarvitaan talouden kasvua, rakenneuudistuksia, väestöpolitiikkaa, työpaikkoja, ympäristötoimia, maaseudun kehittämistä ja kasvavan kaupungistumisen tasapainottamista. Suomi korostaa eri toimintatapoja ja instrumentteja kehitysyhteistyössään.

Hallituksen linjanvedossa kirjataan Suomen tähänastisen kehitysyhteistyön hyväksi koettuja käytäntöjä sekä avunantajien yleisesti hyväksymiä pyrkimyksiä. Apumme on koko ajan sopeutunut ympäristön muutoksiin. Strategian tehtävä on asettaa puitteet ja tavoitteet käytännön työlle. Sen keskeinen vaatimus on asettaa kehitysavun perusehdoksi vastaanottajamaan kehitystahto ja vastuu omasta kehityksestään. Suomi tukee avullaan tiettyjä päämääriä, mikäli kyseinen vastaanottaja pyrkii niihin. Kestäviä tuloksia ei voida tuottaa ulkoapäin. Kehitysapu ei sellaisenaan ole riittävä panos luomaan tervettä talouspolitiikkaa tai kansanvaltaa, vaan kunkin maan on saatava ne itse aikaan.

Suomen omassa politiikassakaan ei voida lähteä siitä, että kehitysyhteistyö olisi erillinen saareke. Kehitysongelmat vaativat erityyppisiä ratkaisuja. Niissä ei ole kyse pelkästään rahoituksesta. Strategia korostaa kehitysyhteistyötä Suomen ulkopolitiikan osa-alueena, mutta siihen voidaan liittää myös maatalous- ja kauppapolitiikka ja työvoima- ja siirtolaispolitiikka. Kannattaa muistaa myös, että kehitysyhteistyö luo ja ylläpitää monipuolisia suhteita Suomen ja kehitysmaiden välillä. Suomessakin on syytä pohtia, miten niitä täydennetään esimerkiksi kaupan ja kulttuurin alalla.

Herra puhemies! Suomi on harjoittanut kehitysyhteistyöpolitiikkaa kolme vuosikymmentä.

Tämä kokemus toiminnasta eri kulttuuripiireissä ja olosuhteissa sekä suomalaisesta ja kansainvälisestä osaamisesta on pyritty suodattamaan kehitysyhteistyön periaatteisiin. Strategia on toimintaa ohjaava linjaus. Se kiteyttää Suomen kehitysyhteistyön perusajatuksen. Sen toimeenpano on yhteinen yritys, johon osallistuvat päätöksentekijät, hallinto, kehitysyhteistyön toteuttajat ja yhteistyökumppanit. Strategian soveltaminen käytäntöön perustuu yhteistyölle ja vuorovaikutukselle.

Hallituksen tänään esittämä kehitysyhteistyön peruslinjaus on pohjana jatkotyölle. Strategian mukaisia yleislinjauksia noudatetaan kaikessa Suomen antamassa julkisessa kehitysavussa. Toimintaa tarkistetaan näiden periaatteiden mukaan. Tarkoitus on valmistella myös Suomen kehitysyhteistyön eri toteutusmuotoja koskevat osastrategiat tai ohjeistot kullekin yhteistyömaalle, Suomen tukemille kansainvälisille järjestöille sekä mm. humanitääriselle avulle ja kansalaisjärjestötoiminnalle.

Erityisen keskeistä on antaa konkreettinen sisältö kehitysyhteistyön yleisille päämäärille, mitä köyhyys-, ympäristö- tai demokratiatavoite tarkoittaa eri apumuodoissa tai projektitasollakin. Strategian tavoitteiden mukaista harkintaa sovelletaan jo nyt apukohteiden valinnassa ja toimeenpanossa. Kaiken kehitysyhteistyön tuloksellisuutta tulee arvioida samojen laadullisten lähtökohtien ja kriteerien pohjalta.

On luultavaa, että tämä strategia on tarpeen uudistaa muutaman vuoden kuluttua. Se ei ole paikallaan pysyvä ohjekirja, vaan sen tulisi asettaa vaatimuksia kehitysyhteistyön toteutukselle ja johtaa mahdollisimman hyviin käytännön tuloksiin. Tulisi ottaa oppia menneisyydestä ja tunnistaa uudet haasteet.

Herra puhemies! Toivon, että vuoden 92 kehitysyhteistyökertomus ja sen liitteenä oleva strategiaosa olisivat pohjana vilpittömälle ja vakavalle kehitysyhteistyöpolitiikan arvioinnille unohtamatta niitä jännitteitä, joiden keskellä suuntaamme katseemme tulevaisuuteen, tai välttämättömyyttä rakentaa kansainvälistä poliittista ja taloudellista vuorovaikutusta. Kuluva 1990-luku ei saa olla menetetty luku suomalaisen kansainvälisen vastuun historiassa, niin kuin se ei saisi olla menetetty vuosikymmen maapallon millään kolkalla.

Uskon myös, että vuosikymmenen loppua kohti kehitysyhteistyömäärärahat saadaan nostettua kansainväliselle 0,7 prosentin tasolle bruttokansantuotteesta.

Ed. W a h l s t r ö m : Herra puhemies! Pyysin puheenvuoron, kun arvelin, että ministeri Kankaanniemen esittelyssä painotetaan juuri strategiaa. Se varmaan osittain johtuu siitä, että hyvin vaikea on muuten löytää mitään myönteistä siitä tilasta, jossa meidän kehitysyhteistyömme tällä hetkellä on.

Kehitysyhteistyökertomus, jota ministeri Kankaanniemi sanoi historialliseksi strategian ansiosta, oli toisellakin tavalla historiallinen. Nimittäin vuonna 92 huhtikuun 5 päivänä hallitus päätti supistaa kehitysyhteistyömäärärahoja sillä tavoin, että ne ovat vain 0,4 prosenttia bruttokansantuotteesta vuosina 93—95, siis vielä ensi vuonna ja seuraavana vuonna. Tosin ne eivät ole tuota 0,4:ääkään, johon palaan hieman myöhemmin. Jo edellisenä vuonnahan oli päätetty luopua tilapäisesti tavoitteesta 0,7, ja tuolloin kuitenkin vuonna 91 maksatukset olivat niin suuret, että tuo 0,7 ylitettiin, eli vuosi 91 oli tämän tavoitteen kannalta paras vuosi.

Useissa kansainvälisissä yhteyksissä hallitus on antanut lupauksia, että palataan 0,7:n tavoitteeseen. Muun muassa kesäkuussa 92 pidetyssä YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssissa Suomi esitti ei pelkästään omasta puolestaan vaan ikään kuin vetosi siihen, että kehitysavun antajamaiden tulisi sitoutua 0,7 prosentin tavoitteen saavuttamiseen. Kuten muistetaan, meidän hallituksemme edustaja vahvisti tämän tavoitteen yhteispohjoismaisessa puheenvuorossa Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuuttarahaston kehityskomitean kokouksessa syyskuussa 92.

On kuitenkin hyvin suuri ristiriita siinä, mitä ovat määrärahat siihen nähden, mitä luvataan. Vaikka olenkin sitä mieltä, että on hyvä esitellä strategia, on hyvä, että on ohjelma, niin on hyvin vaikea uskoa sen toteutumiseen. Vuonna 92 nimittäin, josta kertomuksesta nyt käsittely aloitetaan, toteutuneet maksatukset olivat enää 0,64 prosenttia bruttokansantuotteesta. Se oli 872 miljoonaa markkaa eli 23 prosenttia vähemmän kuin edellisenä vuonna. Siis millään muulla sektorilla ei todennäköisesti tällaisia leikkauksia ja säästöjä tehty, vaikka tämä hallitus säästöpolitiikkaan silloin jo lähtikin. Muut Pohjoismaat pitivät yli prosentin tasoa vielä vuonna 92. Ei ole siis mitenkään merkillistä, että huolestumista on osoitettu.

Palautan mieliin, että eduskunnan ulkoasiainvaliokunta, paitsi että se on todella pyytänyt tai vaatinut tämmöistä pitkän aikavälin tavoitetta, on vaatinut muutakin. Viime vuonna, kun käsiteltiin budjettia, ulkoasiainvaliokunta totesi seu-

raavaa — ja minusta tämä on hyvin tärkeätä, kun strategiaa käsitellään — eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan lausunnosta seuraavanlainen lainaus:

"Kehitysyhteistyön suunnitelmallisuuden ja tehokkuuden kannalta on keskeistä, että työlle ominaiselle pitkäjänteisyydelle luodaan edellytykset. Valiokunnan käsityksen mukaan 0,4 prosentin bruttokansantuotetaso vaikeuttaa vakavasti näiden edellytysten luontia. Sitä alemmalle tasolle meneminen ei enää merkitsisi väliaikaista pudotusta kehitysyhteistyön tasossa, vaan merkitsisi todennäköisesti kehitysyhteistyörakenteiden purkautumista epämääräisiksi ajoiksi."

Samaanhan kiinnitti huomiota myös kehitysmaasuhteiden neuvottelukunta, joka myös tätä strategiaa on käsitellyt. Se kiinnitti huomiota siihen, että erityisesti monenkeskinen, siis YK:n järjestöille annettava apu on valtavasti pudonnut, ja neuvottelukunta oli huolissaan siitä, että päätökset kehitysyhteistyön määrärahatasosta pitäisi tehdä tietoisena laadullisista ja rakenteellisista seurauksista. Siinä neuvottelukunta viittasi siihen, että myös kotimaan tasolla rakenteet puretaan, jos rahat loppuvat kokonaan. Neuvottelukunnan mielestä kysymys on kehitysyhteistyön olemassaoloa koskevasta poliittisesta ratkaisusta.

Tähän nähden on todellakin hyvä, että sitten on lähdetty strategian rakentamisen tielle, ja minäkin toivon niin kuin ministeri Kankaanniemi, että tästä syntyisi keskustelua ja selviä linjauksia siitä, mitä eduskunta todella haluaa, koska pelkän strategian hyväksymisen kautta ei todennäköisesti voi olla mahdollista kehitysyhteistyön ylläpito vaan eduskunnan pitää haluta myös nostaa määrärahoja järjestelmällisesti. Myönnän, että on hyvin tarkkaan arvioitava tuloksellisuus, arvioitava, mitkä ovat ne painopisteet, joihin keskitytään, mutta en usko, että nämä voitaisiin toteuttaa jatkuvasti supistuvien määrärahojen puitteissa.

Haluan hieman painottaa ulkopoliittista puolta jälleen kerran, kun tässäkin strategiaohjelmassa todetaan, että kehitysyhteistyö on se ulkopolitiikan osa, jonka avulla Suomi pyrkii siirtämällä aineellisia ja henkisiä voimavaroja kehitysmaille, edistämään kestävää kehitystä jne. Se on siis ulkopolitiikan osa.

Toisaalla puhuttaessa monenkeskisen yhteistyön tavoitteista ja järjestöjen avustamisesta strategiaohjelmassa todetaan näin — siteeraan jälleen tästä pienen kohdan: "Monenkeskisen kehitysyhteistyön huomattavimpana erona kahdenväliseen on monenkeskisen yhteistyön suurempi näkyvyys ja kattavuus kansainvälisellä kentällä, mikä on omiaan korostamaan sen ulkopoliittista merkitystä. Samaan suuntaan vaikuttaa myös YK-järjestelmän ja osin kansainvälisten kehitysrahoituslaitosten luonne."

Juuri tältä sektorilta nyt sitten on vähennetty, Unicefilta, YK:n väestöohjelmalta jopa sillä tavoin, että ohjelmien toteuttaminen uhkaa vaarantua ja osittain juuri sen takia, että Suomi aiemmin on ollut erittäin hyvä rahoittaja, siis rahoittanut hyvin suuren osan näistä ohjelmista. Silloin tietysti Suomen vetäytyminen vaikuttaa vastaavasti paljon enemmän kuin niiden maiden, jotka ovat maksaneet hyvin vähän.

Mielestäni pitäisi myös tätä strategiaa käsiteltäessä eduskunnassa miettiä, onko kokemuksista sitten opittu. Otan vain yhden esimerkin.

Strategiassa puhutaan kauniisti evaluoinnista eli tehokkuuden ja tuloksellisuuden arvioinnista. Heti nousee mieleen esimerkki eräästä evaluaatiosta, jota ei ole tippaakaan välitetty kuunnella. Ulkopuolinen tutkija, muistaakseni hollantilainen, oli sitä mieltä, että korkotukiluotot ovat sekä huonoa kehityspolitiikkaa että huonoa vientipolitiikkaa, mutta siitä huolimatta niiden osuus säilyy edelleen erittäin korkeana, vaikka kaikki muut määrärahat putoavat.

Toinen asia, johon jo tämän syksyn aikana on kiinnitetty huomiota ja joka on myös strategiassa, on kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyö ja kansalaismielipide. Strategiaohjelmassa on luku erikseen, jossa puhutaan kansalaismielipiteestä ja todetaan, ettei pitkäjänteistä kansainvälistä yhteistyötä voi toteuttaa ilman laajaa kansalaistukea.

Kuitenkin kansalaisjärjestöt ovat erityisesti olleet huolissaan siitä, että valtion oma käyttäytyminen antaa tavattoman huonon esimerkin tälle yhteistyölle. Se pieni osuus, joka nyt budjetissakin on kansalaisjärjestöille, on edelleen pienenemässä. Kuitenkin se olisi hyvin tehokasta kehitysyhteistyötä, koska siihen sisältyy erittäin paljon vapaaehtoista työtä. Pienellä rahalla saadaan hyviä vaikutuksia ja tehokkuutta aikaan.

Kansalaisten mielipiteen muokkaamiseksi ei pitäisi käyttää sitä tapaa, että arvostellaan kehitysyhteistyön tehottomuutta ja heikkouksia vastoin parempaa tietoa ja vastoin sitä, mitä todellisuudessa on tapahtunut, ja vastaavasti väheksytään kansalais- ja lähetysjärjestöjen työtä. Väheksyminen tietenkin johtaa siihen, että ihmiset, jotka ovat mukana siinä työssä, kokevat sen hyvin ikäväksi ja hankalaksi, julkisuudesta tulevan

palautteen siitä työstä, jota he vilpittömästi tekevät.

Näyttää siis hyvin vaikealta tilanne, jossa strategia on otettu keskusteluun. Toki olisi pitänyt toimia toisin päin, tehdä strategiaa ensiksi eikä ruveta karsimaan kehitysyhteistyömäärärahoja puoleen siitä, mitä ne aikaisemmin ovat olleet. Toivottavasti kuitenkin tämä kertomus, joka ehkä lähikuukausina käsitellään valiokunnassa, kun ensin on käsitelty vuoden 1991 kertomus, antaa tilaisuuden luoda eduskunnan selvä kanta. Toivoisin nyt ainakin, että sitä myös hallitus kuuntelisi. Kun äsken lainasin ulkoasiainvaliokunnan lausuntoa, se on hyvin selväsanainen. Siitä huolimatta ensi vuoden tulo- ja menoarviossa on pudottu varsinaisissa kehitysyhteistyömäärärahoissa selvästi 0,4 prosentin alle.

Ministeri K a n k a a n n i e m i : Herra puhemies! Arvostan kovasti sitä, että ed. Wahlström osallistuu keskusteluun. Sali on melkein tyhjä. (Ed. Aittoniemi: Kyllä minäkin osallistun!)

Totean, että määrärahoista ja prosenteista puhuminen on sinänsä hyvin tärkeää. Tämän istunnon aikaisemmassa vaiheessa keskusteltiin kuntien valtionosuuksista ja mieli teki minunkin kovasti osallistua siihen, mutta en lähtenyt inttämään.

Näistä määrärahoista on tärkeä keskustella. Me elämme suurissa taloudellisissa vaikeuksissa. 70 miljardia on velkaantumisvauhti vuositasolla valtiolla. Me tiedämme ne ongelmat. Meidän on kerta kaikkiaan tosiasiat tunnustettava ja tehtävä sen mukaisia päätöksiä, jotta voimme jatkossa niin hoitaa omat asiamme kuin vähän vielä avustaa muitakin. Siinä kurimuksessa me nyt olemme. Olen itse monta kertaa yön hiljaisina hetkinä miettinyt tätä kuormaa, mikä meillä on, ja vastuuni tunnen. Haluan kuitenkin sitä kantaa sillä lailla, että tässäkin mukana edelleen olen.

Muutamiin kysymyksiin, mihin ed. Wahlström puuttui, sanoisin, että ensinnäkin strategia on historiallinen sikäli, että 70-luvun alussa on hallitus antanut eduskunnalle jonkinlaisen, en sano sitä halventavassa mielessä, vaan totean, että jonkinlaisen vastaavan asiakirjan, mutta sen jälkeen 20 vuoteen ei tällaista ole annettu. (Ed. Laine: Silloin oli tärkeä tavoite, 0,7 prosenttia!) — Kyllä, ja siihen sitten tämän hallituksen aikana päästiin.

Olisi ollut paikallaan tietysti välilläkin, parin vuosikymmenen kuluessa, palata asiaan myös miettien, miten asioita voidaan hoitaa tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti. Kaikki tiedämme, ei niitä tarvitse tarkemmin kaivaa esille, että siellä on tapahtunut monenlaisia asioita, joita ei olisi tarvinnut tapahtua, ja olisi voitu käyttää määrärahat vielä tehokkaammin.

Nyt tavoitteena on se, että käydään keskustelua tämän strategian pohjalta eduskunnan toivomana, ja meidän halumme mukaisesti käydään avointa keskustelua siitä, minkälaista kehitysyhteistyötä Suomi jatkossa muuttuneessa maailmassa harjoittaa. Siksi ei ole mitään syytä hävetä määrärahojen tasoa ja sen tähden lähteä luikkimaan pois, vaan käydään käsiksi laadullisiin kysymyksiin, ja strategian kautta se tapahtuu hyvin juuri nyt.

Mitä tulee muutamiin asioihin, totean, että YK:n kehitysjärjestöjen kysymys on aina täällä hyvin voimakkaasti esillä. Sain tänään Ruotsin puolelta Ruotsin ulkoministerin viime viikolla pitämän YK-puheen, jossa hän äärettömän voimakkaasti arvosteli YK:n kehitysjärjestöjä, hyvin suorasanaisesti ja avoimesti jopa uhkasi, että Ruotsi saattaa ohjata apunsa muille kanaville kuin YK:n kehitysjärjestöille, koska niissä tehottomuus ja tuloksien ongelmallisuus ovat aika polttavia.

Suomi yhdessä muiden Pohjoismaiden kanssa on pyrkinyt viemään eteenpäin YK-järjestöjen uudistamista, pohjoismaista YK-projektia, jolla saataisiin tehoa, mitä YK:ssa kaiken kaikkiaan tarvittaisiin hyvin paljon lisää. Se koskettaa myös näitä rahastoja. Siksi kannattaa tietysti pikkuisen perusteellisemmin paneutua näihin kysymyksiin, kun niistä näin voimakkaasti puhutaan. Silläkin puolella on arvostelemista, vaikka minä en yhdy ihan niin koviin arvosteluihin kuin Ruotsin ulkoministeri YK:ssa.

Ed. Wahlström, minulle jäi vähän hämäräksi, mitä tarkoititte kotimaisten rakenteiden murtamisella tai säilyttämisellä. Minusta on hyvin tärkeää, että me katsomme tulevaisuuteen vähän luottavaisemmin ja rakennamme kehitysyhteistyölle pohjaa ja säilytämme sen rakenteellisen perustan, mikä meillä on, niin että voimme tulevina aikoina tehdä sitä työtä järkevästi ja tehokkaasti. Siksi on syytä säilyttää nykyiset rakenteet mahdollisimman hyvin eikä niitä tuhota, vaikka olemmekin taloudellisissa vaikeuksissa.

Edelleen evaluoinneista totean, että me olemme viime aikoina tehneet niitä erittäin paljon, ja kyllä niistä on otettu opiksi. Olen täysin vakuuttunut, että meidän virkamiehemme osastolla ja myös järjestöt ja eri toteuttajatahot ottavat ne hyvin vakavasti, siksi niitä tehdään, ja näin on tapahtunut kaikilta osin.

Korkotuen osalta hollantilainen tutkimuslaitos teki tämän evaluoinnin taannoin, ja siitäkin on otettu opiksi. Samanaikaisesti tuli evaluoinnin yhteydessä ns. Helsinki-paketti, joka koskettaa korkotukijärjestelmää. Sen käyttöönotto on merkinnyt selvää käännöstä korkotukilainajärjestelmässä kehitysyhteistyön yhtenä muotona. Menneinä aikoina pari viime vuotta on ollut voimakasta korkotukijärjestelmän kasvun aikaa. Myönnän ihan avoimesti, että siinä on ollut osatekijänä Suomen oma taloudellinen tilanne. Näin on saatu työtä suomalaisille työmiehille ja yrityksille tilauksia. Siinä ei ole sinänsä mitään pahaa, mutta kun se uhkasi mennä pitemmälle tavallaan niin, että kehitysyhteistyötavoite jäi siltä osin toissijaiseksi, näen, että se oli kyllä jo huonoa, koska se kuitenkin oli ja on yhäkin osa Suomen kehitysyhteistyötä.

Helsinki-paketin voimaantulon jälkeen me olemme muuttaneet tässä suhteessa menettelytapoja, ja luonnollisesti olen kiinnittänyt siihen viime aikoina myös huomiota siltä osin, että kun Suomen vienti nyt vetää ja kilpailukykymme on maailmanmarkkinoilla erittäin hyvä, meidän olisi syytä vielä tiukemmin katsoa sitä, kuinka paljon korkotukea käytämme Suomen kehitysyhteistyössä. Muutoinkin suomalaiset yritykset ilmeisesti jo alkavat pärjätä markkinoilla, ja voitaisiin käyttää nämä rahat kehitysyhteistyössä ehkä Suomenkin kannalta ja erityisesti kehitysmaiden kannalta vielä tehokkaammin kuin nyt tapahtuu. Tätä keskustelua paraikaa käydään.

Kansalais- ja lähetysjärjestöjen osalta totean yksiselitteisesti, että osastolla ei niiden työtä väheksytä vaan pyritään pitämään ne yllä, mutta on selvää, että myös järjestökentässä tältä osin niin YK-järjestöjen kuin kotimaisten järjestöjen osalta meidän on kuitenkin nähtävä, että sielläkin tarvitaan tietyt ohjeistukset ja myös selkeä harkinta siitä, että kaikkeen, mitä sieltä esitetään, ei voida lähteä. Kaikki ei ole kuitenkaan ihan niin yksinkertaista. Myös sellaisia tapauksia on ilmennyt, että varovaisuus on tiettyyn asteeseen välttämätöntä. Näiden työ on todella arvokasta ja sitä halutaan tukea, mutta järjestöt eivät milloinkaan pysty käyttämään miljardimäärin rahaa, vaan se on sittenkin suhteellisen pieni osuus meidän kokonaiskehitysyhteistyöbudjetistamme.

Ehkäpä nämä ajatukset riittävät tässä.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Innostava sana tähän saakka kehitysyhteistyössä on ollut "kestävä kehitys". Nyt on uusi sana "strategia", ja siihen tuli "evaluointi" lisäksi, varsin suihkupiirin sanoja.

Tänään kyselin ulkoasiainvaliokunnassa asiantuntijalta kestävän kehityksen tarkkailua eli sitä, että kun panostetaan kehitysyhteistyöhön, jääkö sinne jotakin sen jälkeen, kun avustukset lopetetaan, jääkö sinne kestävää kehitystä, joka omin voimin nousee ylöspäin. Sehän olisi tärkeätä. Puheenvuoroista sain siellä oikeastaan sen käsityksen — ed. Wahlström voi olla eri mieltä — että nyt on vasta alettu tutkia sitä, onko kestävää kehitystä ja millä tavalla se toimii kehitysavun tuloksena.

Nyt tämä strategia-sana tulee uutena tässä. Se on vähän samanlainen kuin "solisaliratti" Ilmari Kiannon kirjassa Punainen viiva, innostusta herättävä. Mutta kun 20 vuoden jälkeen kysytään, kuinka tämä strategia on pelannut ja evaluointi, onko sitä tarkkailtu ja tutkittu, kuinka se on toteutunut, niin huomataan, että ei sitä vielä ole tutkittu, mutta nyt taas aletaan katsoa. Ei kehitysyhteistyö ole innostavien sanojen ja uusien, hienojen sanojen varassa, vaan pitää katsella, mihin kehitysyhteistyö johtaa, johtaako se pysyvään kehitykseen sen panostuksen pohjalta, mitä esimerkiksi me vähistä varoistamme annamme. Se on kokonaan unohtunut. Niin kauan kuin tätä ei tehdä, niin kauan kuin on epäilyksiä siitä, että nämä rahat menevät huithapelihommiin suureksi osaksi, minä en voi olla myötämielinen kehitysyhteistyömäärärahoille, mutta minä niitä en pysty estämään. Tämä on vain minun kyyninen mielipiteeni.

Ed. W a h l s t r ö m (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Todella kyyninen, niin kuin voi ed. Aittoniemeltä odottaa, kun puhutaan kehitysyhteistyöstä. Kyllä minä nyt vuorostani puolustan kehitysyhteistyötä sen verran, että onhan pitkän tähtäimen ohjelmia ollut aikaisemminkin. Sen vuoksihan aikoinaan päätettiin joskus 1985, että kehitysyhteistyökertomus annetaan eduskunnalle, jotta voitaisiin sitä entistä paremmin arvioida. Enkä minä nyt usko, että tämä "kestävä kehitys" -sanakaan on vain yhtäkkiä keksitty. Hyvä peruste koko työlle on se, että todella syntyy kehitysvaikutuksia ja että kehitys voisi jatkua. Mutta hyvin paljon ollaan eri mieltä siitä, mitä se kehitys on.

Minusta vain tuntuu oudolta, kun heitetään tällainen ilmaisu, että rahat menevät huithapelihommiin. Kyllä jos vaikkapa vain seuraa Unicefiä, joka on eräs YK-järjestö, joita on moitittu, niin siellä on erittäin hyviä tuloksia saatu

aikaan lasten terveystilassa ja koulutuksessa jne.

Mitä tulee eduskunnan kantaan, niin edustajiltahan kysyttiin mielipidettä jokin aika sitten, kaikki eivät vastanneet, mutta 100 edustajaa vastasi, ja niistä 70 eli 70 prosenttia oli sitä mieltä, että 0,7 on oikea tavoite ja siihen pitää päästä. Ne, jotka eivät vastanneet, ovat toinen asia. Olisi todella hyvä, jos tässä talossa mietittäisiin, mikä olisi strategia. Jos käytetään jotakin muuta nimitystä, puhutaan pitkän aikavälin ohjelmasta, jos ed. Aittoniemeä ottaa korvaan nimitys "strategia", niin pääasia on, että meillä on todella jotakin suunnitelmallisuutta. Mutta suunnitelmallisuus katoaa, jos toisena vuonna on miljardi markkaa vähemmän kuin edellisenä. Eihän siitä mitään tule.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Kun ed. Wahlström puheenvuorossaan huolestuneena epäili, onko nyt niin, että 90-luvulla kehitysyhteistyön strategian tavoitteet ja keinot ovat vain kaunista puhetta, mutta eivät välttämättä todennu päätöksissä, niin minä olisin myös vähän epäileväinen sen suhteen, onko tämä todella hallituksen yhteisesti hyväksymä ja sisäistämä strategia. Nimittäin kyseessähän on myös se, että ei se auta, vaikka me minkälaisia papereita täällä hyväksymme, jollei niitä ole käytännön toimissa sisäistetty.

Minut ainakin saavat epäileväiseksi valtiovarainministeri Viinasen eräät lausunnot aivan hiljattain Unifem-lehdessä, jossa hän hyvin kyynisesti esimerkiksi mitä tulee korkotukikysymykseen, josta ministeri Kankaanniemi totesi, että nyt on havaittu sen puutteet ja ollaan suuntautumassa toiseen suuntaan, pitää kategorisesti välttämättömänä sitä, että kehitysyhteistyökohteissa ja -muodoissa aina pitää lähtökohtana olla suomalainen työ. Jos tähän mennään, niin kaikki humanitäärinen apu ja vastaava sulkeutuu tämän jälkeen väistämättä pois. Olisi myös hyvä, että hallituksen sisällä vähän tarkemmin sisäistettäisiin strategioita ennen kuin ministerit puhuvat aivan jotakin muuta toisaalla.

Aivan vastaava asia on tietysti se, joka liittyy Suomen ulkopoliittiseen kuvaan. Kyllä minusta olisi myös tärkeää todella tietää, onko tässäkin ministeri Viinanen omilla teillään, kun hän kantaa huolta. Tietysti valtiovarainministerin pitää kantaa huolta siitä, että kansainvälisiltä sijoittajilta saamme lainaa. Mutta oikein ei ole, jos hänen huolenaiheensa on ainoastaan tämä ja jos hän ei kanna omalta osaltaan minkäänlaista vastuuta siitä, minkälainen on Suomen ulkopoliittinen kuva kansainvälisissä yhteisöissä, oli kysymyksessä EY, YK tai mikä tahansa. Tällaiset ylimalkaiset lausunnot tuntuvat oudoilta.

Se, mistä olen iloinen, on, että strategiassa näyttää olevan maininta siitä, että omarahoitusvelvollisuutta kansalaisjärjestöille ollaan muuttamassa, jotta se ei olisi niin kaavamainen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään ulkoasiainvaliokuntaan.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon:

15) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 31 (MP 1)

16) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 32 (MP 2)

17) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 14 (HE 70)

18) Talousvaliokunnan mietintö n:o 31 (HE 136)

19) Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 6 (HE 93)

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on tänään tiistaina kello 19.10.

Täysistunto lopetetaan kello 19.01.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen